

De dekenfabrikant van Leiden, of De strijd voor Gods Woord en de vrijheid : een verhaal uit den Tachtigjarigen Oorlog

<https://hdl.handle.net/1874/235729>

De Dekenfabrikant van Leiden

OF

De strijd voor Gods Woord en de Vrijheid.

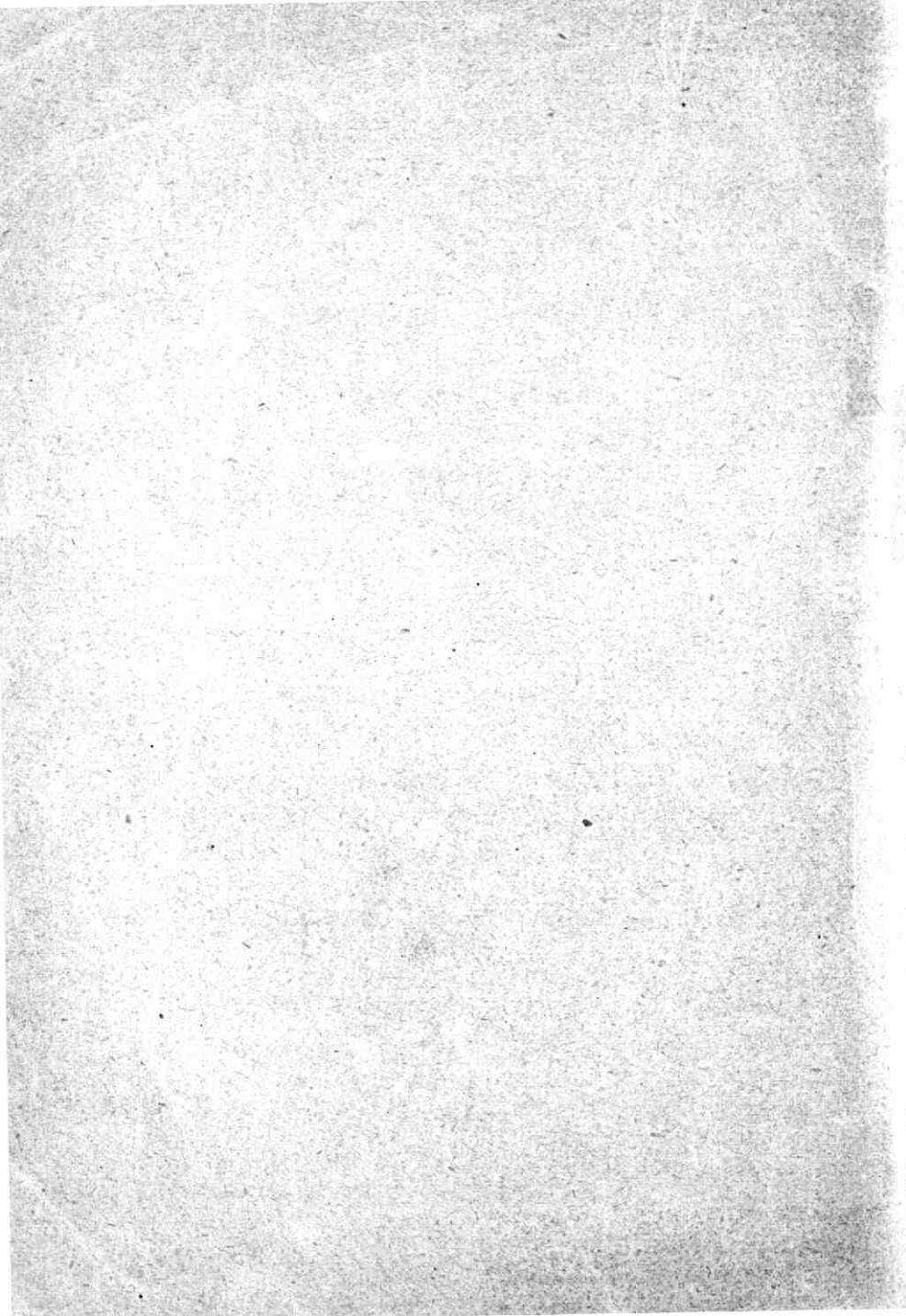
Een verhaal uit den Tachtigjarigen Oorlog

DOOR

W. ANDRINGA Gz.

UTRECHT
JOH. DE LIEFDE
1897.

DE DEKENFABRIKANT VAN LEIDEN

OF

De strijd voor Gods Woord en de Vrijheid.

S. 21.
16 B 14

666

MAA 16 B 14

De Dekenfabrikant van Leiden

OF

DE STRIJD voor Gods Woord en de Vrijheid.

Een verhaal uit den tachtigjarigen oorlog

DOOR

W. ANDRINGA Gz.

BIBLIOTHEEK
NED. HERV. KERK

UTRECHT
JOH. DE LIEFDE
1897.

Stoomdruk van JOH. DE LIEFDE, Utrecht.

HOOFDSTUK I.

De Dekenfabrikant van Leiden.

Op den landweg, die van het dorp Soetermeer in noordwestelijke richting naar de stad Leiden voerde, wandelden tegen den avond van Vrijdag, den 16^{den} October 1573, een tweetal mannen. Hun langzame tred gaf duidelijk hunne vermoeidheid te kennen en wettigde het vermoeden, dat zij reeds een langen weg achter zich hadden. Toch waren zij straks het naaste dorp doorgetrokken zonder zich ook maar een oogenblik ruste te geven; blijkbaar hoopten zij nog voor het donker hun eigen vriendelijk tehuis te bereiken.

Het meest ieder, die deze mannen slechts oppervlakkig aanschouwde bij den eersten blik wel opvallen, dat op beider gelaat eene ernstige bezorgdheid stond te lezen en gewis was het niet zonder reden, dat zij, niettegenstaande hunne uitputting, den tocht onverpoosd voortzetten.

De oudste, een man van middelbaren leeftijd, wiens kleding die van den welgestelden koopman was, droeg naar de mode van dien tijd een donkerbruin wambuis, zwarte hosen, die aan de knieën met een strikje bevestigd waren en een korten tabbaard met wijden mouwen. Een lage hoed met smallen rand dekte zijn hoofd, terwijl een wit linnen kraag met de punten op de borst hing en voor een deel den schouder bedekte.

„Het schijnt, Floris, dat de geruchten maar al te zeer bewaarheid zullen worden,” sprak de oudste der mannen op somberen toon tot zijn veel jongeren metgezel. „Heer van Everdinge, dien wij voor enkele uren verlieten, verzekerde mij, dat Don Frederik het ditmaal op Leiden heeft gemunt. De Spaansche vendels moeten reeds Rijnland overstroomen en Valdez heeft zijn hoofdkwartier in de nabijheid van 's Gravenhage opgeslagen.

Het is maar goed, dat wij aan de uitnoodiging onzer vrienden te Delft, om een paar nachten bij hen te vertoeven, geen gebruik hebben gemaakt. Wie weet, hoe lang de weg naar onze goede stad nog open zal zijn.”

„Ik geloof, dat gij volkomen gelijk hebt, Meester Alewijns,” antwoordde de aangesprokene. „'t Zou alles behalve aangenaam voor ons zijn, wanneer u van uwe echtgenooten en kinderen gescheiden moest blijven. Bovendien hebben wij nog verschillende bestellingen uit te voeren en ik vrees, dat alle verzending naar buiten zal ophouden, wanneer het den gehaten Spanjool gelukken mag, de stad in te sluiten. De handel wordt dan met een doodelijken stilstand bedreigd en voor het eerst zal onze beroemde dekenfabriek hare werkzaamheden moeten staken.

Aan het bezet van Leiden is Alva veel gelegen. Van hier uit zal hij gemakkelijk geheel Rijnland, Delftland en Schieland kunnen beheerschen, vooral nu Haarlem in zijne macht is en daardoor de gemeenschap tusschen Zuid- en Noord-Holland werd verbroken. Ik voorzie bange dagen. God zij ons en ons arme Vaderland genadig.”

„De regeering onzer stad is reeds van het naderend gevaar onderricht,” begon Alewijns opnieuw. In de verte, waar de Vliet, de Roomburger Wetering en de Zoeterwoud-

sche vaart elkander kruisen, heeft men eene schans opgeworpen. Wanneer deze wallen van kanonnen en eene goede bezetting worden voorzien, is dit eene belangrijke veiligheidspost voor de onzen, daar zij de vaart naar Voorschoten en Zoeterwoude kan bestrijken. Jammer slechts, dat de eenheid onder de burgerij niet groot is en er zelfs onder de vroedschap verdeeldheid heerscht; daardoor staat de kans voor Spanje zoowel binnen als buiten de stad schoon.

Leiden zal zijn afval van den Koning zwaar boeten. Wij willen daarom bidden, dat de Heere Zijne machtige hand ter bescherming over ons zal uitstrekken en ook ons de victorie over onze vijanden verschaffen."

"Men heeft ons gedwongen de wapenen aan te gorden," zeide Floris en zoolang wij kracht in onze armen hebben, willen wij met Gods hulpe alle mogelijke middelen beproeven, om ons arm verdrukt Vaderland uit zulk eene gruwelijke tirannie te verlossen. Liever sterven wij een vreeselijken dood, dan ons in de handen der vreemde beulen over te leveren.

Wat Spaansche genade beteekent, weet ik, helaas! maar al te goed. Met onmenschenlijke wreedheid, ja met dierlijken wellust hebben Don Frederiks soldaten te Zutphen en Naarden vermoord. Edelen en onedelen, armen en rijken, jongen en ouden, mannen en vrouwen, weduwen, weezen en maagden, niets en niemand werd ontzien. Gelijk de maaier met zijne zicht door de halmen slaat, zoo zwaaiden de gevloekte krijgsknechten hunne scherp gewette zwaarden tusschen de gevangenen. Bijna allen zijn door hunne moordzieke handen gevallen. Ja, enkelen heeft men levend gekorven, zooals men de visschen doet; onder schier ondragelijke pijnen gaven zij eindelijk na een gruwzaam lijden den geest. De bloedhonden ontkleedden de vrouwen en meisjes schaamte-

loos en mishandelden haar op het ergst. Zij spotten met hunne angsten en smarten; straks regen zij ze, onder woest gelach, aan hunne rapieren.

Mijn oom Allert Ghijsbrechts te Naarden heeft men met een bijl letterlijk aan stukken gehouwen. Zijne vrouw, eene zuster van mijn vader, wist te ontkomen en nam de vlucht. Even buiten de stad werd zij evenwel achterhaald; men kleepte haar uit en hing haar aan de voeten op aan een boom, om zoo dood te vriezen.

Zie, dat alles is geschied, hoewel Romero plechtig had verzekerd, dat niemand der burgerij een haar zou gekrenkt worden. Lijf en goed, alles zou veilig zijn. Zoo doet de Spanjoel zijn krijgsmanseel gestand, — zoo wreekt zich Don Frederik, — dat is de genade, die van Spanje te wachten is. Het bloed der onschuldigen roept wrake over onze beulen en het bevreedt mij niet, dat velen der onzen gezworen hebben, bloedige wrake te nemen over al de slachtoffers van het laagste verraad.

O, Meester Alewijns, het valt moeilijk om bij zulk eene wreedheid niet door een woesten hartstocht bezielde te worden en alles over te geven in de handen van Hem, die een iegelijk vergelden zal naar zijne daden."

De dekenfabrikant zuchtte. Er kwam een traan in zijn oog. „Er is veel geleden, mijn vriend," sprak hij eindelijk op ernstigen toon. „Ook ik moest, gij weet het, een groot offer brengen; zwaar werd mijn vaderhart beproefd. En telkens, wanneer ik aan dien somberen Julidag terugdenk, maakt eene diepe droefheid zich van mij meester.

Mijn zoon Jacob, eerst kort te voren gehuwd, woonde met zijne jeugdige echtgenoot in Haarlem. Daar werd de Spaarnestad ingesloten en eindelijk moest de dappere be-

Thuiskomst van den Dekenfabrikant.

zetting, toen alle hoop op ontzet was vervlogen, zich overgeven. Don Frederik had voorstellen van genade gedaan en verzekerd, dat niemand leed zou geschieden. Doch wat is Spaansche trouw? Gij weet, zoodra de overwinnaars de poorten waren doorgegaan, gingen zij aan het moorden. Als razenden woedden zij tegen de hongerige, uitgevaste Haarlemmers. Vijf scherprechters trokken aan het menschen-slachten, tot zoolang hun de armen van vermoeidheid machteloos neerzonken. Geen tijger wroet met grooter wellust in de ingewanden van zijne slachtoffers dan deze beulen in het bloed van onschuldige burgers. Eindelijk heeft men nog driehonderd mannen rug aan rug gebonden en in het Spaarne geworpen, om daar jammerlijk te verdrinken.

Mijn zoon behoorde tot die ongelukkigen. Het hoofd zijner vrouw was reeds onder het zwaard der onmenschen geveld. Hij werd in het Meer gesmakt, om daar ellendig te versmoren. O, ure der duisternis. Mijn harte krimpt van smart ineen; meer dan 2300 strijders, waaronder Jonker Jan van Duivenvoorde en Lancelot van Brederode, kwamen om. En zulk een deerniswaardig lot noemde de veldheer nog eene genadige behandeling, een voorbeeld van barmhartigheid. Zoo maken de Spanjaarden hun naam tot een afgrijzen en vloek voor elk, wiens boezem klopt voor recht en rechtvaardigheid. Bitter heeft mijne ziel geleden, maar daar het God niet anders heeft behaagd, moeten wij ons aan Zijn goddelijken en alleenwijzen wil onderwerpen. De Heere zegt: „Mij komt de wrake toe, Ik zal het vergelden.” Hem beveel ik dan ook onze zaak, vast geloovende, dat Hij alles zal doen uitloopen tot eer en verheerlijking van Zijn Naam.”

„t Is ons een groote troost, Meester Alewijns,” sprak

Floris, terwijl hij zijn loop versnelde, „dat Eén, machtiger dan alle vijandelijke legerscharen, ons in dezen tijd van troebelen nabij blijft. Het schijnt, dat de Heere al op weg is om ons te verlossen. Voor Alkmaar hebben de Spanjaarden het hoofd gestooten en is de Victorie begonnen. Dat is eene blijde tijding te midden van zooveel, dat ons den moed beneemt. Op last van onzen goeden Prins, die goed en bloed opoffert voor het behoud zijner vrienden en die rusteloos voor ons aller welzijn waakt, werden de dijken doorgestoken, maar de moedeloze soldaten vreesden voor de zilte baren, er viel eene verschrikking op hen en nu zijn zij, naar wij te Delft mochten hooren, afgetrokken, nadat de onzen nog menigen lansknecht in het zand hebben doen bijten. Waarlijk, dit heeft God gedaan. Hem alleen de eere!”

„Gewis is er overvloedige stof tot blijdschap,” zeide Alewijn, maar ik voorzie, dat er zich weldra donkere wolken boven Leiden zullen samenpakken. Nu Alkmaar de poorten weder heeft kunnen openzetten, zal men Rijnland binnendringen. De meerzooimen tusschen Haarlem en onze veste worden reeds in onrust gebracht door de vreemde soldaten en wij zullen spoedig genoeg ondervinden, wat het zeggen wil, door een machtigen vijand te worden omsingeld. Naar ik vermoed, zal Valdez de zijnen niet tot beladden kunnen bewegen. De lust daarvoor moet hun wel zijn bekoeld. Men zal de belegering ongetwijfeld op gansch anderen voet gaan inrichten en ons straks door den honger dwingen tot hetgeen, waartoe het zwaard ons niet voeren kon, tot de overgave der stad en de verlangde onderwerping aan het vreemde gezag.”

„Dat verhoede God,” sprak Floris haastig. „wij willen

strijden voor 's Heeren Woord en de vrijheid, en zoolang er nog harten zijn, die het wel meenen met het Vaderland, willen wij niet wanhopen. Wellicht breekt spoedig de dag der verlossing aan en mogen wij God naar den eisch van Zijn Woord dienen. Om der religie wille zullen wij ons leven duur verkoopen, want nooit kunnen wij vrede hebben met de leer der zich noemende alleenzaligmakende kerk.

't Is helaas, maar al te waar, wat Petrus Bloccius, Rector in onze stad, in zijn boekje over de ketterijen der Roomsche kerk klaagt, dat de Joden en Turken meer voordeel hebben dan zij, die onder de tirannie des Pausen zijn; want zij mogen Mozes' en der Profeten boeken lezen, maar in het Pausdom verbeurt elkeen goed en bloed, die een Bijbel leest. Dansen, dobbelen en hoereeren mag men wel doen en de miskramers straffen dat niet, maar de Heilige Schriftuur, die ons van God gegeven is, om ons den weg der zaligheid te openbaren, mogen wij niet hebben. Hoe zou er dan ooit van toenadering sprake kunnen zijn. Nimmer mogen wij ons laten bewegen de genade van den Koning aan te nemen, daar dit hetzelfde is als ons geloof prijs te geven. En juist om de vrijheid des gewetens te verwerven, zetten wij alles in de weegschaal."

"Wij zullen doen wat wij kunnen, om het Spaansche juk af te schudden," antwoordde de dekenfabrikant, opdat de dagen nog eens mogen aanbreken, waarin wij vrij in het Vaderland en ons geloof kunnen leven. Al wordt het nog zoo duister, ik weet, dat de Heere de Zijnen niet verlaat. Daarom willen wij ons vasthouden aan Zijn Woord. Gij kent immers het geuzenlied, Floris: Gods Woord, dat alle crachten te boven gaet?"

De bediende knikte toestemmend en zonder zich lang te bedenken, zong hij op luiden toon de volgende regels:

Gods Woord, dat alle crachten te boven gaet,
 Dat wilt ons helpen uit dit berouwen,
 Laet ons aen Hem roepen, wij krijghen zonder toeven baet,
 Gods Woord, dat alle crachten te boven gaet,
 Want het troost den mensche, als hij verschoven staet,
 Men mach er vast sonder waen op bouwen.
 Gods Woord, dat alle crachten te boven gaet,
 Dat wilt ons helpen uit dit benouwen;
 Wij wenschen salicheyt het huis van Nassauwen.

„Ja leve de Prins,” betuigde Alewijns; „doch wij moeten ons haasten, willen wij nog intijds de Koepoort bereiken. Na zonsondergang is de toegang tot de stad gesloten; alleen hij mag binnen gelaten worden, die als bode van den Prins of van diens Luitenant-Generaal tijding aan de vroedschap komt brengen.”

De beide mannen versnelden hun loop. Reeds neigde de zon ten ondergang. Vriendelijk lachend nam zij afscheid en wierp nog een laatsten straal over den omtrek, die reeds het herfstkleed had aangetrokken. Zou zij aan den morgen van den volgenden dag een even vredig tooneel beschijnen, of zouden zich hare glansen dan op de glimmende wapenrustingen van vreemde speerknechten weerspiegelen?

Eindelijk stonden de vrienden voor de poort.

„Doe open,” riep Floris Ghijberts op luiden toon: „doe open.”

De Rotmeester Jan Lucassen, die met zijne manschappen de wacht hield, kwam te voorschijn.

„Wie zijt gij?” klonk het terug.

„Goed volk, meester Lucassen,” sprak Alewijns, die aan de stem zijn vriend, den biertapper, had herkend. Oogenblikkelijk werd de poort geopend en traden de reizigers naar binnen.

„Ik wensch u wel geluk met uwe behouden terugkomst,” sprak Lucassen, terwijl hij den dekenfabrikant hartelijk de hand drukte. „Uwe echtgenootte verwachtte u reeds voor eene week te huis en ook uwe kinderen verbeiden met verlangen uwe komst. ’t Zal denkelijk niet lang meer duren, dat wij rustig te midden der onzen mogen plaats nemen; de gehate Duc d’Alf wil ook onze stad tot de gehoorzaamheid aan den Koning van Spanje dwingen.”

„’t Is mij reeds bekend,” antwoordde de eerste. „De God, die Alkmaar heeft behouden, kan ook onze zwakke stad bewaren en den Prins als een middel in Zijne hand gebruiken, om ons te redden.”

„God zegene Oranje,” sprak Lucassen, terwijl hij naar zijn volk terugkeerde.

De dekenfabrikant groette vriendelijk en spoedde zich, door zijn bediende vergezeld, langs de Koepoortsgracht naar zijne woning, niet ver van de Hoogewoerdspoort gelegen.

Soldatenrumoer en wapengekletter liet zich onophoudelijk vernemen en bewees genoegzaam, dat men zich ook in Leiden ter behoorlijke verdediging had toegerust. Blijde waren onze vrienden, toen zij in de verte het bekende huis met ver naar voren uitstekenden luifel en zijn groot uithangbord, waarop een wollen deken was geschilderd, mochten opmerken. Het bewees Floris genoegzaam, dat hij de plaats had bereikt, waar hij straks van de vermoeienissen, aan den langen tocht verbonden, zou kunnen uitrusten en waar het hem aan de noodige verkwikking niet zou ontbreken.

Ook meester Alewijns verheugde zich, dat hij thans, na eene afwezigheid van bijna zeven weken, de zijnen weder zou ontmoeten. Hij blikte vriendelijk door de kleine in loodgevatte ruitjes naar binnen en de kreten van blijdschap, die buiten tot hem doordrongen, overtuigden hem, dat zijne komst met vreugde werd begroet.

Aan de deur werden de beide mannen reeds opgewacht door de achttienjarige dochter des huizes, eene blozende maagd in zedig gewaad gehuld. Haar gelaat teekende blijde verrassing.

„Hartelijk welkom, lieve vader!” riep zij, „o, wat hebben wij u reeds met angst verbeid. Is u geen kwaad weder-varen?”

„Door 's Heeren goedheid zijn wij gezond en wel terug-gekeerd, Margaretha,” sprak de fabrikant, terwijl hij zijne dochter teeder omhelsde; „doch hoe maken moeder en Adriaan het?”

De laatste, een vijftienjarige knaap, kwam juist haastig de gang doordraven en verwelkomde zijn vader en den bediende op de luidruchtigste wijze. Zijne zuster antwoordde op zachten toon: „Moeder mag zich in goeden welstand verheugen; nu en dan wordt zij echter door droefheid overmeesterd, als zij aan den smartelijken dood van onzen lieven Jacob en zijne vrouw denkt.”

De schoone maagdenoogen werden vochtig; was het wonder, dat ook haar harte weemoedig gestemd werd, bij de gedachte aan deze schrikkelijke gebeurtenis?

„De Heere zal ons sterken,” verzekerde haar vader, de kamer ingaande. „Hij weet wat goed voor ons is.”

Voor de tafel zat eene vrouw van middelbaren leeftijd, op wier gelaat een waas van droefheid verspreid lag. Bij

eene eerste kennismaking kon men reeds opmerken, dat zij eene stille, zachtmoedige huisvrouw was. Het donkere, nauwsluitende kleed, dat zij droeg, bewees, dat zij in diepen rouw verkeerde.

Gelukkig, dat zij Hem kende, die ook in het grootste lijden de Zijnen nabij blijft en ze vertroost en bemoedigt met Zijn Geest en genadevolle toezeggingen. Toen de deur geopend werd, stond zij haastig op en na eene hartelijke begroeting, plaatste zij een gemakkelijken stoel nevens haren echtgenoot en noodigde ook den bediende uit plaats te nemen, waarop zij het gesprek verder voortzetten. Margaretha beijverde zich inmiddels om een versterkend maal voor de reizigers te bereiden en weinig later zaten de beide mannen aan den wel voorzienen disch, Dat zij zich de kost na zulk een langen tocht wel lieten smaken, valt gemakkelijk te begrijpen.

„En hebt gij tijdens onze afwezigheid,” vroeg Alewijns op bezorgden toon, „ook eenige tijding van onzen oudsten zoon ontvangen?”

„Ja vader,” riep Adriaan verheugd. „t Is heden juist eene week geleden, dat Gerbrant ons bezocht. Hij heeft zich thans weder bij de Prinsenknachten gevoegd, om den vijand, waar zij kunnen, afbreuk te doen.”

Een zucht van verlichting ontsnapte aan den boezem des vaders. „Wat was de reden waarom hij niet eerder terugkeerde?” vroeg hij.

„Ge weet,” begon juffer Alewijns, „dat onze Gerbrant den 7^{den} Juli zich aansloot bij het leger, dat onder Willem van Bronkhorst, Baron van Batenburg, wilde beproeven Haarlem met ammunitie en leeftocht ter hulp te komen, om de benauwde stad van een wissen ondergang te redden.

Don Frederik was echter op alles voorbereid en de gansche onderneming mislukte. In de duisternis van den nacht werden de onzen reddeloos geslagen. Zevenhonderd man sneuvelden. Gerbrant behoorde onder de gewonden en wist ter nauwernood te ontkomen.

Na talrijke omzwervingen voegde hij zich eindelijk bij het vendel van Hopman Nicolaas Ruichaver, die in genoemde maand naar Alkmaar trok om zijne vaderstad voor den Prins te bewaren. Hier heeft hij voor de zaak der vrijheid gestreden en toen Alkmaar eindelijk zijne poorten mocht openen, is hij met nog enkele soldeniers naar Rijnland teruggekeerd. Zoo kwam hij, na lange afwezigheid, weder voor een dag in ons midden. Het deed hem leed, dat hij u niet kon ontmoeten en hij droeg ons op u de beste heilwenschen over te brengen. Hij hoopte thans naar het Zuiden te vertrekken, wijl de Prins opnieuw alle middelen in het werk wil stellen, om ons arme Vaderland van Alva's tirannie te verlossen."

"Dat God hem geleide," sprak Alewijns. "Hij voere onzen beminden zoon behouden tot ons terug en blijve ons allen genadig nabij."

"Amen," zeide Floris, die opstond om de ruste op te zoeken. De Hooglandsche kerk sloeg het uur van middernacht.

Wat de volgende dag brengen zou?

HOOFDSTUK II.

De inwendige toestand der stad.

Het Leiden der zestiende eeuw vertoonde in alle opzichten het beeld van bloei, welvaart en nijverheid. De grijze veste, zoo beroemd door hare oudheid, was in het jaar onzes Heeren 1573 na Amsterdam de grootste stad van het graafschap Holland.

Hare veertien duizend inwoners ¹⁾ vonden voor een groot deel ruimschoots werk in de talrijke laken-, baai- en duffelfabrieken, die eene bijzondere bedrijvigheid en drukte aan de stad bijzetten.

De ligging van Rijnlands hoofdstad mocht in waarheid gunstig genoemd worden. Lachende weiden, bloeiende akkers en fraaie boomgaarden omgeven haar aan alle zijden, terwijl een kring van welvarende dorpen, als Voorschoten, Leiderdorp, Oegstgeest, Katwijk, Rijnsburg, Noordwijk en Sassenheim haar omsloot.

De wateren van den Rijn, Does en Vliet maakten de gemeenschap met deze plaatsen gemakkelijk en goed onderhouden wegen, — zoo zeldzaam in die dagen, — konden den Leidenaar overal brengen, waarheen hij wilde trekken.

Tal van openbare gebouwen verhieven zich tusschen de

1) Volgens Groen van Prinsterer 16000; Motley heeft 50000.

groote en kleine burgerwoningen en de prachtige en trotsche kerken staken voor elks oog duidelijk zichtbaar boven de omringende huizenzee uit. De straten waren voor dien tijd schoon te noemen en de ruime pleinen boden voor zekere gemakkelikheden overvloedige gelegenheid aan.

In de Breedstraat stond het stadhuis, kenbaar aan zijn breed gekanteeld front en het torentje op den oostelijken zijgevel. Daar, waar de Oude en Nieuwe Rijn elkander ontmoeten, lag de Burg, een oude toren, die echter als verdedigingsmiddel geen dienst meer vermocht te doen. Hij werd in waarde gehouden om zijnen hoogen ouderdom, daar hij, volgens het aangenomen gevoelen, een monument was, opgericht door zekeren Hengist, Koning der Anglo-Saksen, om daardoor de verovering van Engeland bij het nageslacht levendig te houden. Van den top dezer bouwvallige sterkte kon men een schoon vergezicht genieten; als een heerlijk panorama breidde zich de omtrek daar voor het oog uit. Menige voet zou, weinige weken later, bevende den Burg beklimmen en met bezorgden blik zouden velen van boven met reikhalzend verlangen neerzien, angstig in het rond spiedende, of, na duizend nooden en angsten, de varig afgebeden hulpe kwam opdagen!

Om de stad liep eene breede gracht, waarin zich de ronde, sterke torens spiegelden, die overal de wallen stevigden, welke als eene gewenschte beschutting de geheele stad omgaven. Vier poorten, de Zijlpoort en de Hoogewoerds-poort (ten Oosten), de Koepoort (in het Zuiden) en de Witte poort (ter Westerlijke zijde) verleenden toegang naar buiten. Zij zouden spoedig niet dan onder de noodige bedekking worden geopend.

De Reformatie had bij haar krachtigen voortgang hier te

lande ook vele harten in Leiden voor zich gewonnen. Het zoogenaamde Geuzenhuis strekte duidelijk ten bewijze, dat de voorstanders der „nye leere“ niet schroomden zich openlijk te vereenigen, om naar de woorden des levens te hooren, die een hageprediker, vervuld met liefde tot zijn Heiland, hen deed hooren.

Toen in het jaar 1566 het gerucht van de beeldbraak door het gansche land ging en bijna overal de kerken werden „gezuiverd,” begon de storm ook in Leiden te woeden. Ook hier werd het werk der verwoesting voortgezet. De stomme afgoden bezweken onder de forsche slagen der gehaté Geuzen, voor het meerendeel nog zoo onkundig omtrent veel, dat de H. Schrift hun leerde.

Filips had, bleek van toorn, gezworen, dat deze daad dien baldadige ketters duur te staan zou komen; en ook in Rijnlandsch hoofdstad werd die eed droevig bevestigd. Eenige leden der Hervormde partij moesten hun onbezonnen ijver voor de religie zeer zwaar boeten. Zij werden door den Bloedraad ingedaagd en lieten (in 1568) hun leven op het schavot.

Reeds in September 1567 werden vijf Leidenaars, waaronder Huich van Banchem en Pieter Adriaanz van der Werff, door Alva ter verantwoording opgeroepen. Zij verlieten echter der vaderen wee, met uitzondering van den eerstgenoemde, die in de maand Augustus van het volgende jaar, door van Alckemade vergezeld, elders een plaats der ruste zocht, daar de Raad van beroerte hen strafte met het vonnis van eeuwige verbanning. De ballingen werden gevolgd door ruim veertig medeburgers, wien allen het langer verblijf in hunne stad was ontzegd. De meesten zwierven echter niet lang in den vreemde rond, daar de inneming van Den

Briel, de eerste lichtstraal in den lijdensnacht, — hun een gelukkigen ommekeer voorspelde. Zij keerden terug en vestigden zich opnieuw in hunne vroegere woonplaats.

Leiden was een der eerste steden, die zich voor Oranje verklaarden. In de vergadering der Staten van Holland, den 15^{den} Juli 1572 te Dordrecht aangevangen, verklaarde zij zich bij monde van haren Pensionaris Paulus Buys, vrijmoedig tegen den gevreesden en wreeden Hertog van Alva, belovende, dat zij het met den Prins als hun rechtmatigen Stadhouders onder den Koning van Spanje wilden houden. Goed en bloed wenschten zij op te zetten tot verlossing van het verdrukte Vaderland uit de gruwelijke tirannie der vreemde lansknechten.

Eenigen tijd te voren had men reeds doeltreffende maatregelen genomen ter bescherming der stad en tot afwending van alle beroerten. Er werd bevolen, dat de burgers zouden zorg dragen den vrede onderling te bewaren; niemand mocht in de uitoefening van zijn godsdienst worden belemmerd. De geestelijkheid mocht in niets worden misdaan; alle gebouwen, van welken aard zij ook waren, moesten ongemoeid gelaten worden, terwijl allen gepaste onderdanigheid aan de overheid der stad hadden te betoonen in alle zaken, die met de welvaart der stad in verband stonden.

De Oranje-partij had aanvankelijk de zege behaald en de nieuw benoemde Schout, Mr. Jan van Groeningen, richtte een vendel voetknechten op, die zich met geestdrift schaarden om het Prinsenvaandel. Eenig Staatsch krijgsvolk trok weinig later, onder Hopman Sijvaart Munster, de Hoogewoerdspoort binnen, tot niet geringe blijdschap van allen, die het wel meenden met de zaak des lands.

Dat niet allen met de bepaalde wetten en verordeningen,

en minder nog met de houding tegenover zijn koninklijke Majesteit ingenomen waren, bleek maar al te duidelijk. De Spaanschgezinden peinsden over een plan, om door een nachtelijken aanslag de stad in handen te krijgen.

Vijf maanden later ging van Leiden een poging tot ontzet van de benarde Spaarnestad uit. De geduchte Lumey, Graaf van der Mark, trok met zijn volk door de Rijnsburgerpoort om den Hout te bezetten en den vijand, die zijn hoofdkwartier bij het Huis te Kleef gevestigd had, vandaar te verdrijven. De Spanjaarden waren echter van zijne komst onderricht. Door eene dichte sneeuwjacht begunstigd, wisten de vreemde troepen zich in eene hinderlaag te leggen en het gevolg was, dat Lumey na eene dappere verdediging genoodzaakt was naar Leiden terug te keeren. Duizend man bleven op het slagveld en een groot aantal gekwetsten moesten straks worden verpleegd.

Leiden had eene waarschuwing ontvangen en de Spaanschgezinden peinsden sterker dan ooit te voren over een stout plan. Zij wilden namelijk de stad in handen van den genadigen Heer des lands spelen. Eenige glippers, Nederlanders, die hun heul bij 's Konings partij hadden gezocht en bij haar als spionnen dienst deden, bevonden zich bij de belegeraars van Haarlem. Zij vertrouwden, dat de Roomschen in Leiden, die den Vorst getrouw waren, hun de noodige ondersteuning niet zouden weigeren. Hunne hoop werd echter beschaamd; met moeite gelukte het hun drie mannen, Lenaert Dou, Klaas Brant en Jacob Thomassen, voor zich te winnen. De portier der Hoogewoerdspoort werd omgekocht; men moest den sleutel in was afdrukken en de vrienden daar buiten zouden wel zorgen, dat er spoedig een nieuwen gegoten werd. Te middernacht zou een aanzienlijke krijgsmacht, uit ruiters

en musketiers bestaande, in stilte naderen; hunne nabijheid zou den vrienden daarbinnen te kennen worden gegeven door een vuursein; dezen moesten wederkeerig eene brandende lantaarn uithangen.

Het plan viel echter gansch en al in duigen. Een van de Hoplieden der schutterij, de wakkere Andries Allertsz, die het bevel over de gewapende burgers voerde, begon argwaan te koesteren. Zijn scherpe blik wist de verborgen beweegredenen der snoode verraders te ontdekken en weinig later waren alle drie in verzekerde bewaring genomen. Het gevaar was afgewend en de Spanjaarden moesten zien, dat zij zich met eene ijdele hoop hadden geveleid.

Door nieuwe verordeningen werden andermaal de wederzijdsche verplichtingen van schutterij en burgers vastgesteld; tevens, werd het krijgsvolk, dat niet tot de bezetting behoorde, benevens den overtolligen vrouwen en jongens gelast, te vertrekken. Men regelde de prijzen van het graan en bepaalde tevens, wat sommige bieren moesten kosten. Streng werd verboden om koren te leveren aan steden, die het met Alva hielden.

De zwarte noodvlag, die in de week van den 5^{den} tot den 12^{den} Juli 1573 van de groote kerk te Haarlem wapperde, gaf den Leidenaars van den zorgelijken toestand der zusterstad bericht. Hoezeer zij hunne krachten ook inspanden en de pogingen van den Prins tot ontzet hielpen bevorderen, niets mocht baten. De hulptroepen van Batenburg werden geslagen en Haarlem viel den onbarmhartigen belegeraars in handen, die zich schrikkelijk wreekten. Dit strekte het krachtige bestuur, in welks bezit Leiden zich mocht verheugen, opnieuw ten spoorslag, om alles in het werk te stellen tot eene degelijke bescherming der veiligheid. zoowel

naar buiten als binnen de veste, waar op de eensgezindheid niet viel te roemen.

Als Gouverneur der stad had Oranje in 1573 aangesteld den edelman George van Montigny, Heer van Noyelles, een man, wel wat al te veel aan een weelderig leven gehecht, maar tevens met grooten ijver voor de zaak des lands beziel. Hij behoorde tot de breede schaar van edelen, die in 1566 een verbond sloten om den invloed van de vreemdelingen in het bestuur des lands tegen te gaan en de barbaarsche Inquisitie uit te roeien, als onrechtvaardig en in strijd met alle menschelijke en goddelijke rechten.

Drie maanden later behoorde hij tot de gemachtigden, schertsender wijze de twaalf Apostelen genaamd, die met Lodewijk van Nassau, na de vergadering te St. Truyen, met de Landvoogdesse een bevredigend verdrag wenschten te sluiten. Margaretha gaf toe, maar wist met bedriegelijken list het bepaalde te ontduiken. Doch Alva kwam, en nu werd ook de Heer van Noyelles door het banvonnis getroffen. Met den geliefden Oranje, die op den Dillenburg vertoefde, wachtende op betere tijden, trad hij thans in briefwisseling en stond hem met zijn goed zwaard ten dienste, om het bedreigde Bergen uit Alva's hand te ontveldigen.

De groote Vroedschap, of de Raad der Veertigen, vormde Leiden's burgerlijk bestuur en de voornaamste personen uit deze groote vergadering, allen behorende tot de meest goeude inwoners der stad, maakten het college van het Gerecht uit, bestaande uit den Schout, vier burgemeesters en acht Schepenen, die van hunne medeleden door een bijzonder ambtsgewaad waren onderscheiden. Zij droegen eenen tabbaard, waarop de naam Leiden met zilveren letters was aangebracht.

De tegenwoordige Schout, Hendrik van Brouhoven, was een oprecht vaderlander, die zich, evenals zijn jongere broeder, Foy van Brouhoven, gansch en al aan de zijde des Prinsen van Oranje had geschaard. Zijne betrekking had echter niet meer die beteekenis, die ze voorheen wel bezat. Het ambt van burgemeester was in die dagen van overwegenden invloed.

In het begin van de maand November traden de Magistraten, in het vorige jaar gekozen, af en een nieuw bestuur werd benoemd. Hieronder waren drie nieuwe burgemeesters: Cornelis van Noorde, Jan Jansen van Baersdorp en Cornelis van Swieten. Mocht de Oranje-partij van hen al niet de grootste verwachting hebben, men wist, dat zij zouden moeten buigen voor de geestkracht van den burgervader, Pieter Adriaansz van der Werf. een man van ijzer en staal, onwrikbaar in zijne trouw.

Wat van Spanje te wachten was, had Van der Werf reeds op achtjarigen leeftijd ervaren, daar zijn vader, Adriaan Laurens Vermeer, in 1537 om des geloofswille werd onthalsd. De zoon des martelaars vluchtte bij het gerucht van Alva's komst, uit de Nederlanden en trok naar Emden, „de herberg van Gods gemeente.” Weinig later werden zijne goederen verbeurd verklaard en ook over hem het vonnis uitgesproken, dat hem verplichtte zich voorgoed in den vreemde te vestigen. Het Vaderland zag hem echter dikwijls terugkeeren, om 's Prinsen plannen tot verlossing der hevig geteisterde provinciën bevorderlijk te zijn. De gevaren, aan dezen post verbonden, schrikten hem niet af; onvermoeid bleef hij heen en weder trekken, totdat de Geuzen in 1572 hun zegezang op het met Gods hulp meesterlijk volbracht feit, de inneming van den Briel, begonnen te zingen.

Toen keerde ook Van der Werf terug in het midden des volks, dat hij lief had, en bracht hun een schrijven van den Prins mede, waarin deze betuigde, dat zij met Van der Werf over 'slands belangen konden spreken en handelen als met zijn eigen persoon. Nog in den loop van dat jaar koos de burgerij Van der Werf tot lid van de Vroedschap, en dat deze keuze hen niet berouwde, bleek duidelijk, toen hij den 17^{den} Mei 1573 tot de waardigheid van Burgemeester werd geroepen. Den 25sten Januari 1574 zou hij voorzittend-burgemeester worden, zoodat hij een man was, aan wien veel werd toevertrouwd. Zwaar was zijne taak, want onder de veertig raadsleden vond hij slechts een zevental, die evenals hij, alle krachten voor het algemeen welzijn wenschten te besteden en den Prins getrouw te blijven in nood en dood.

Onder de Schepenen werden gelukkig mannen gevonden, die, wanneer dat moest, met beslist eisch durfden be-
toogen, dat het eene dwaasheid was, om zich aan den Spanjaard te onderwerpen en te hopen op diens genade. Het waren Pieter Hendrik Wassenaar, Pieter van Ofwegen, Cornelis Barrevelt, Willem van Loo, Dirk Smaling en Pieter Corteveld, Mourijn Claessen en Jan Brouwer, de beide overige schepenen, waren mannen van eene twijfelachtige gezindheid. De verdere leden der Vroedschap behoorden tot de „rechtvaardigste” burgers en waren niet geheel afkeerig van het sluiten van een eerlijk verdrag met den vijand.

Een krachtigen steun vond Van der Werf in den achten-twintig-jarigen Jan van Hout, die nevens de vervulling van het ambt van secretaris, dat hij met weergaloozen ijver waarnam, een gelukkig beoefenaar van geschiedenis en letterkunde was. Zijne oprechte vaderlandsliefde was oorzaak

dat Neerlands geesel hem uit het land zijner geboorte verdreef. Hij keerde echter met Van der Werf, die hem tot zijnen secretaris had aangenomen, in Rijnland terug en stond hem in het vervolg met onbezweken volharding ter zijde.

Oranje's Commissaris in Leiden, de edelman Diederik van Bronkhorst, wist eveneens den moed der bevolking levendig te houden. Leiden's toestand ging hem ter harte en met ernst handhaafde hij zich op zijnen post, krachtige middelen uitdenkende om het behoud der stad te verzekeren.

Alva, Neerlands slachter, had zijne broeders Dirk en Gijsbrecht in 1568 op het Sablon te Brussel doen onthoofden, en hij zelf was nauwelijks het zwaard van dien beul ontkomen. Hij versaagde niet en greep met vaste hand de tengels van het bewind in handen, gereed, om, wanneer het moest zijn, zijn leven te laten voor het welzijn van zijn jammerlijk verdrukt Vaderland.

Onder Leiden's bevolking kon men verschillende personen aanwijzen, die goed en bloed veil hadden voor de zaak der vrijheid; onder hen moet in de eerste plaats genoemd worden Jonkheer Jan van der Does (Janus Douza), Heer van Noordwijk. In zijne jeugd had hij aan de hoogeschole te Leuven, Douai en Parijs gestudeerd en deed zich kennen als een beschaafd en geleerd edelman. In plaats van zich met krijgs- en staatszaken te bemoeien, greep hij naar de lier en zong zijne „woudzangen,” die blijk gaven van een niet alledaagsch talent. Straks zou hij echter toonen, dat hij evengoed het zwaard wist te hanteeren als de pen.

Van zijne welgemeende liefde tot het Vaderland strekte voorzeker het rijm ten bewijze, dat hij op den loop van zijnen snaphaan had doen graveeren:

Laet ons noch houden de wapenen in hande
 Opdat de naem van vrie lande
 Niet en gedie tot groote schande.

Zijn oom, Jacob van der Does, behoorde met zijnen jongeren bloedverwant tot die vroede mannen, die zich wenschten te bevrijden van de tirannie van Filips, toen het hem bleek, dat de over hen gestelde macht, door haren blinden ijver voor Rome, de schare wilde beletten om, God naar Zijn Woord te dienen.

Jan van Duivenvoorde, gesproten uit een geslacht, dat innig was gehecht aan zijnen geliefden geboortegrond en dat nimmer zijne vrijheid wenschte prijs te geven, was met de voorgaande mannen een van zin. Had zijn oom, Jan van Duivenvoorde, Kolonel der Schutterij te Haarlem, zijn bloed voor zijne dapperheid vergoten, het was te voorzien, dat zijn neef niet zou schromen het uiterste te wagen, om der gewesten en zijner stede vrede te bevechten.

Jonkheer Aelbert van Raephorst, Huich van Alckemade en Huich van Banchem, waren eveneens trouwe dienaren van den Prins; zij vormden met de Hoplieden Claes Dirks van Montfoort, Andries Alberts en den Kapitein Mees Haviksz, een aantal vrome en vroede mannen, die voor de religie en de vrijheid des volks het uiterste wilde wagen.

Leiden's krijgsmacht bestond voornamelijk uit vier vendels schutters, die zich onder hunne Kapiteins Andries Schot, Klaas Jansen Knotte, Pauwels van Thorenvliet en Mees Haviksz, zagen belast met de bewaking der poorten en andere gewichtige posten. Buiten de schutterij bestond er nog een vendel vrijwillige schutters, ongeveer tachtig man sterk, met Andries Allertz als Kapitein. Alle ingezetenen der veste waren onder Rotmeesters ingedeeld en droegen elk

een geweer; de schansgravers onder hen werden gewapend met schoppen en spaden.

De slotvoogd van de kasteelen Lokhorst en Warmond, Gerrit van der Laan, had, met nog enkele mannen, het bevel over eene bende vrijbuiters, voor het meerendeel uit vreemden bestaande, die door hunne stoute uitvallen den Spanjaarden handen vol werks gaven en hun soms belangrijke schade toebrachten.

De veste kon zich overigens niet op eene sterke bezetting beroemen. Men had slechts over vier vendels Franschen en Walen, onder den Geuzen-hopman Jonkheer Willem Bloys van Treslong en de Kapiteins Michael Saeye, de Catteville en La Serre, te beschikken. Verder was er nog eene afdeling ruiters, waarover de Ritmeester Gaspar van der Noot, Heer van Carlo, het bevel voerde.

Nog werden er in Leiden drie personen gevonden, die bij de burgerij in hooge achting stonden en die een grooten invloed konden uitoefenen. Hun werk was van dat der strijdenden geheel verschillend. Zij moesten het volk de woorden des levens brengen en het opwekken de zaligheid te zoeken, die daar volkomen genoten wordt, waar geen strijd of beroering heerscht, — in het Vaderland der ruste. Het waren de predikanten Adriaen Jansen den Taling, Claes Jansen Verstroot en Pieter Cornelisz. Mocht hunne denkwijze nogal iets uiteenloopen, zij bezaten allen een oprechte liefde voor hunne gemeente en werkten met onverdroten ijver voor het welzijn van allen, dien de Heere aan hunne zorgen had toevertrouwd.

HOOFDSTUK III.

De vijand voor de wallen.

Wat men in Leiden reeds lang voorzien had, bleek weldra voor ieder zekerheid te worden; de vijand trok zijne benden steeds dichter om Rijnlands hoofdstad te samen en dreigde met een volkomen insluiting. Reeds eenigen tijd te voren had Alva Romero gelast Zuid-Holland langs de duinzijde binnen te trekken, terwijl hij aan Franciscus Valdez bevel gaf langs den zoom der Haarlemmermeer dit gewest binnen te dringen.

Romero volbracht zijne zending naar wensch. Hij bezette o. a. Noordwijk, Katwijk, Valkenburg, Wassenaar en 's Gravendeel, besprong met goed gevolg de schans te Maassluis en trok zegevierend Vlaardingén binnen. Een hem opgedragen last van zijnen meester riep hem naar het Zuiden des lands. Hij reisde naar Brabant en droeg zijn waardigheid over aan Valdez, die middelerwijl zijne manschappen van den kant der Haarlemmermeer naar Leiderdorp, Valkenburg en Zoeterwoude had weten te voeren.

Zoo werd dan geheel de omtrek verontrust door het vreemde krijgsvolk, en werd het meer en meer duidelijk, wat het doel des vijands was. Valdez vestigde zijn hoofdkwartier te 's Gravenhage, en nam vandaar zijne maatregelen tot tuchting der weerspannige stad, die zich aan de zijde

des Prinsen van Oranje had geschaard. De Spaansche vaandels wapperden straks aan de Rijnboorden te Alfen en, wellicht door de overmacht geprest, wierp het landvolk hier eenige verschanzingen op, die de voorhoede van het leger tot beveiliging moesten dienen.

Eenige dagen later toonden de donkere rookwolken, die uit het dorp Warmond opstegen, dat de Spanjaarden zich ook daar hadden genesteld.

Tegen het einde van September kwam de langzaam voortrukkende vijand nog meer nabij. De voorposten stieten reeds terstond op eene bende Leidenaars, die van geen wijken wilden weten. De Vaandrig Don Blasco snelde op bevel van Valdez, die zelf den aanslag regelde, ter hulp. Met onstuimige vaart rende hij vooruit, zoodat hij zijnen drift duur moest bekoopen. Hij viel in de handen der Geuzen, die met hunne speren menigen vijand doodelijk wisten te treffen. De Spanjaarden namen in verwarring de vlucht en met moeite ontkwam Valdez het dreigende gevaar. Ruim honderd verslagenen bedekten het strijdperk en de moed der Leidenaars was door deze zegepraal niet weinig verlevendigd.

Niet minder verheugd waren de bewoners der veste, toen het hun mocht gelukken een groot aantal runderen naar de stad te voeren, die anders den troepen des Konings in handen waren gevallen.

Toen de Alkmaarders op hunne bevrijde wallen het „Victorie” hadden geroepen, zag het Noorderkwartier zich spoedig daarop van den overlast der soldaten ontslagen. De legermacht, die voor de dapperheid van eenvoudige schippers en boeren niet bestand was geweest, trok naar Leiden, om den smaad en de schande, bij Alkmaar geleden,

straks door eene roemrijke zege uit te wisschen. Aldus versterkt, maakte Valdez zich gereed tot het volvoeren van zijn goed beraamd plan. Maar al te goed was het hem gebleken, dat eene bestorming weinig kon baten. De groote verliezen, bij Haarlem en Alkmaar geleden, en de onwil zijner soldaten, die niet dan gedwongen tot eene beklimming der muren waren te dwingen, hadden hem tot het besluit gebracht, een meer afdoend middel te gebruiken. Hij zou zijn krijgsvolk in een dichten kring om Leiden trekken, zoodat niemand onbespied de stad zou kunnen verlaten. En aldus van allen toevoer afgesneden, moest de honger het zwaard worden, dat de uitgevaste burgerij tot de overgave hunner stad en tot volkomen onderwerping zou brengen.

Leiden's ondergang was schijnbaar nabij. Geen plaats toch, die gemakkelijker kon ingesloten worden; de stad was goed bevolkt en schaarsch van het noodige voorzien. Bovendien zou de Prins van Oranje weinig kunnen uitrichten, daar het hem aan een leger ontbrak. Dit alles hield den moed bij Valdez levendig. Hij legde thans bezetting in Rijswijk, liet eene schans opwerpen aan den Delftschen weg, tot beveiliging van den wachtpost aldaar en zorgde tevens, dat de reeds bezette dorpen nog ruimer van krijgsvolk werden voorzien. Bij de vroeger opgerichte schansen, verzezen er nog nieuwe aan den Leidschen Dam, de Oude Wetering, te Leiderdorp, Koudekerk, Alfen, Bodegraven, Neerbrugge en Harmelen. Toen was de stad aan alle zijden ingesloten. Op den 31sten October 1573, zes en vijftig jaren na het begin der gezegende Hervorming, kon niemand zonder levensgevaar binnen Leiden komen en evenmin de stad verlaten.

Door de Reformatie had Rome's Kerk een geweldigen

schok gekregen. Om de getrouwheid aan het Woord Gods en zijne vrijheidsliefde, zou Leiden thans al de zorgen en angsten, aan een beleg verbonden, moeten uitstaan. Maar onze vaderen wilden God dienen naar den eisch van hunne religie; hun geweten wenschten zij nimmer aan banden te doen leggen. Zes jaren hadden zij reeds den bloedigen kamp tegen de tirannie des Pausen gevoerd. Alles was reeds opgeofferd, goed en bloed beide; zou nu Leiden toegeven? Neen, dat nooit! En mochten Romero en Valdez wijzen op de sterkte hunner troepen, die schier onoverwinnelijk konden heeten, de belegeraars, die slechts een handvol dapperen daartegenover konden stellen, betuigden echter dat de Heere aan hun spitse stond.

Op Hem was hunne hoop, van Hem hunne verwachting! Hoe fel dan ook bedreigd, onder Gods hoede en zorg zou ook Leiden's burgerij veilig zijn, mits zij, onder afwachting van 's Heeren zegen alles in het werk stelden, wat strekken kon om den vijand uit de veste te houden. En aan zulke maatregelen ontbrak het niet. Alle ingezetenen werden door het ijverige bestuur vermaand, om mede te werken tot het verkrijgen van een rustigen toestand, zoodat vrede en eensgezindheid onder allen mocht heerschen. Men werd dringend geboden zich niet schuldig te maken aan overdaad, maar een eerlijk en geregeld leven te leiden; in de zaak der Religie en der Regeering des lands diende men de noodige eendracht te bewaren tot „eer ende glorie Gods.”

Om te voorkomen, dat de zucht naar een laaghartig gewin enkelen er toe mocht drijven, den prijs der levensmiddelen hoog op te voeren, deed de Regeering allen weten, dat zij elke week opnieuw zou bepalen, wat men voor de verschillende levensmiddelen diende te betalen.

Ook naar buiten hield men een waakzaam oog. De huizen en boomgaarden om de stad, waarin de rusteloos spiedende Spanjaarden zich zouden kunnen nestelen, om vandaar hunne sluiptochten te doen, werden omvergehaald of uitgeroeid.

Kapitein Steffen van den Boom betrok in het laatst van November de schans te Lammen en plantte er des Prinsen vlag, die weldra den vijand uitdagend tegenwapperde.

De deken-fabrikant, die zich steeds deed kennen als een oprecht vaderlander, nam ijverig deel in de ernstige pogingen tot het bevrijden van zijne beminde stad. Daar zijn handel al spoedig de gevolgen van het beleg ondervond, voegde hij zich bij het vendel schutters, dat, onder bevel van Kapitein Andries Schot, den wal bewaakte tusschen de Hoogewoerds-poort en het Vliegat.

Ook Floris Ghijsberts, zijn bediende, wisselde den arbeid ter werkplaatse zijns meesters met den wapenhandel af. Hij betreurde het zeer, dat de beroemde dekenfabriek moest stilstaan, en bereidwillig nam hij de uitnoodiging aan, om mede te helpen tot het verdrijven van den gehaten Spanjaard, die de welvaart uit deze gewesten deed wijken en oorzaak was, dat de handel verliep. Zijn hand omklemde het vuurroer, vastbesloten zoolang mogelijk te volharden in den strijd, tegen gewetensdwang gevoerd.

Tegen den middag van den 6en December vinden wij onze vrienden, met eene groote menigte volks, bijeen. De winter-vorst zwaaide zijn schepter en deed dit den burgers voor goed gevoelen. Een koude wind blies sedert eenige dagen over de vlakke en had de wateren, die den omtrek doorsneden, doen stollen. Zou de vijand van deze gelegenheid geen gebruik kunnen maken, om de stad binnen te trekken? Dit moest worden voorkomen!

De klok begon te luiden en riep de burgerij op hunne gewone verzamelplaatsen. Hier werden zij van sleden, bijlen en haken voorzien en straks trok een breede stoet in de vereischte orde naar buiten.

„Wij zullen zorgen, Meester Alewijns,” sprak Floris, toen zij de Hoogewoerdspoort doorgingen, „dat geen enkel vak ongeschonden blijft. Alles zullen wij klein hakken; ik zie, dat er reeds door de watergoten schepen worden uitgelaten, die ons straks naar de overzijde kunnen voeren. De Spanjaarden zullen op deze wijze weinig voordeel van den winter hebben.”

Alewijns knikte toestemmend. „Ik herinner mij het woord, dat onze predikant, Pieter Cornelisz, gisteren tot mij zeide: Wij moeten werken en bidden; alleen, wanneer wij onder afbedding van 's Heeren zegen de hand aan den arbeid slaan, kunnen wij verwachten, dat onze pogingen met eenen goeden uitslag zullen worden bekroond.”

Daar naderde de trein de aangewezen punten en met lustigen ijver sloegen de Leidsche Geuzen den stevigen ijsvloer aan stukken. De dekenfabrikant deed met zijne bijlenig forschen slag en werd trouw geholpen door Floris, die, met eenen langen haak gewapend, een groot aantal schotsen tot gruis wist te stooten. Straks keerden de rappe gasten huiswaarts, aan allen verheugd meedeelende, dat het ijs in den breeden buitensingel was vernield.

Het volk, dat door de Rijnburgerpoort was getrokken, om langs de Noord- en Westzijde der stad den waterweg voor den vijand toegankelijk te maken, volbracht mede welgemoed zijne taak en mocht de voldoening smaken, dat ook daar het ijs werd opgeruimd.

Nog juist bijtijds was men aan den arbeid getogen, want

nog dienzelfden dag bespeurde men de nadering der vreemde troepen, die het Kasteel te Warmond innamen, waardoor zij een niet te versmaden voordeel behaalden.

Een dag later gebeurde er iets, dat voorzeker wel in staat was, om den Leidenaars den moed te benemen.

De Spanjaarden besprongen de schans te Lammen, en het vendel van Kapitein Van den Boom gedroeg zich weinig kordaat. De bezetting nam in allerijl lafhartig de vlucht en keerde naar de stad terug. De Gouverneur, hevig vertoornd over deze handelwijze, trachtte de sterkte te herwinnen, maar vruchteloos. Een belangrijk punt van verdediging ging opnieuw voor de stad verloren.

Door de vele uitgaven, die de Regeering moest doen, ontstond, zooals te verwachten was, reeds spoedig geldgebrek. Toch wilde Leiden's bestuur niets in ontvangst nemen zonder betaling. Om in dien nood te voorzien, ging men er toe over, noodmunten te maken. Aan drie leden der Vroedschap werd opgedragen de noodige maatregelen te nemen. Zij droegen den boekbinder Jan Adriaensen op, achtduizend schijfjes te vervaardigen, ongeveer ter grootte onzer rijksdaalders. Vervolgens werden deze munten gestempeld. Men voorzag ze van het Leidsche wapen, met het opschrift: „Godt behoeve Leyden,” terwijl de andere zijde den Hollandschen leeuw voorstelde, met eene lans in de klauwen en boven op de spits eenen hoed. Langs den rand stond: „Om der vrijheid wille.” De waarde dezer noodmunt werd op twintig stuivers gesteld, terwijl de Vroedschap beloofde, na het beleg dit papieren geld tegen gewone specie in te wisselen.

Kort daarna werden er nogmaals munten in omloop gebracht. Het waren thans stukken van vijf stuivers. Zij

droegen aan de eene zijde in eenen krans van laurierbladen den naam „Leiden,” en vertoonden aan de keerzijde Hollands fieren leeuw, met het opschrift: „Strijd voor het Vaderland.”

Enkele dagen vroeger, den 18^{den} December 1573, was Alva, Neêrlands slachter en vloek, uit deze gewesten vertrokken. Hij ging heen met schande beladen; met alle wreedheid had hij zijne onderdanen vervolgd en hun zweet en bloed gezogen. Achttien duizend menschen vonden door zijn toedoen den dood. Om de ingezetenen tot rust te doen brengen, had hij veertien millioen dukaten verspild en liet eene ledige schatkist aan zijnen opvolger na. Toen hij kwam, lagen de steden roerloos aan zijne voeten en zocht de Prins van Oranje in den vreemde eene veilige schuilplaats. Thans was meer dan eene provincie opgestaan, om te strijden voor de vrijheid des gewetens, zich, vereenigd met den Prins, met ernst verzettende tegen den beul en zijnen bloeddorstigen aanhang.

Alva's roem begon te tanen en dringend smeekte hij zijnen vorst hem terug te roepen. Eindelijk kreeg hij een wenk. Hij liet voor zijne afreis zijnen schuldeischers op eenen bepaalden tijd oproepen, maar des nachts maakte hij zich heimelijk weg.

Zijn opvolger, Don Louis de Zuniga El Requesens, Groot-Kommandeur van Kastilië en gewezen Landvoogd van Milaan, kwam nog in het laatst der maand in de Nederlanden. Door zijne vredelievende gezindheid scheen hij juist de man te zijn, die Alva kon vervangen. Mocht het volk zich derhalve gelukwenschen met deze verandering? In geen deele! Het pogen van den nieuwen Landvoogd, om gunst te verwerven, moest juist ten prikkel strekken, om dubbel op zijne hoede te zijn. Waar Spaansche valsheid in den persoon van den vredelievenden Requesens vleiend

rust kwam aanbieden, daar dreigde wezenlijk groot gevaar. Dit begreep men binnen Leiden's muren maar al te wel en met ernst en beslistheid zou het bestuur in later dagen elke aanbieding van de zijde des vijands van de hand wijzen. Het wenschte vol te houden tot het uiterste en liet niets onbeproefd om den moed der bevolking levendig te houden.

Als een lichtstraal in den donkeren nacht werkten de koene waagstukken van de Vrijbuiters op de burgerij. Deze onversaagde mannen gevoelden zich weinig tehuis in de enge omgeving, die hen gekluisterd hield. Zij besloten eenen uitval te beproeven. Den 29sten December wierpen zij zich in de legerplaatsen der gehate Spekken, en dezen, op zulk eenen onstuimigen aanval niet voorbereid, verweerden zich vruchteloos tegenover de krachtige Geuzen, die voor het meerendeel van verlangen brandden, om hunne rekening met Alva's dienaren te vereffen. Een veertigtal vijanden werden in triomf weggevoerd; bovendien waren zij nog met eenen rijken buit beladen. De behaalde zege dreef hen spoedig daarop andermaal naar buiten en opnieuw mochten zij zich, tot niet geringe schade der Spanjaarden, in eenen goeden uitslag verheugen.

Zoo brak eindelijk de nieuwjaarsdag aan. Was het wonder, dat menig vaderlandsch hart zich bekommerd afvroeg, wat toch wel het nieuwe jaar brengen zou? Vele armen zagen met zorg de toekomst in en menige hopelooze nacht kon getuigen, dat de huisvader door de angsten, die zijn hart beklemden, tevergeefs de ruste zocht. Het verkeer naar buiten was gestremd en alle bedrijf, dat zijn bloei ontleende aan de ongestoorde gemeenschap met de omliggende plaatsen, stond stil. Het voedsel werd allengs kariger en de honger drong de huizen binnen.

Waar moest eindelijk de arme, wien het aan arbeid ontbrak, en toch voor vrouw en kinderen diende te zorgen, het noodige vinden, om slechts het veege leven te kunnen redden?

Gelukkig allen, die vertrouwend de toevlucht tot hunnen Heiland konden nemen, overtuigd, dat Hij voor hen zou zorgen te midden van donkerheid, beproeving en strijd. En dezulken waren er. Meester Ewout Alewijns had aan den morgen van den eersten dag des jaars de zijnen bij de trouwe zijns Gods bepaald, die zijne kinderen wel zwaar beproeft, maar ze op Zijnen tijd heerlijk uithelpt. Hij geloofde, dat de Heere alle macht heeft in den Hemel en op de aarde, en dat zonder Zijnen wil geen haar van ons aller hoofd vallen zal. Hij smeekte dringend, dat de Heere hun aller Leidsman en Hulp wilde zijn en droeg den nood zijner beminde stede aan Hem op, die Zich ontfermt over ieder, die Hem in waarheid aanroept.

Den 31sten Januari, reeds vroeg in den morgen, spoedde Alewijns zich langs de Hoogewoerdsbrug, door de Nobelstraat naar het Stadhuis. Hier heerschte eene buitengewone drukte. Drie vendels schutters kwamen hier bijeen onder hunne kapiteins en vaandrighs. De metselaars, timmerlieden en allen, die tot de ambachtslui behoorden, droegen bijlen en andere werktuigen, terwijl nog anderen waren voorzien van verrejagers, polsstokken, die aan het boven einde tot speer waren gepunt. Op nog twee andere plaatsen, in de nabijheid der Hooigracht en op het Marendorp, zag men terzelfder tijd hetzelfde schouwspel. Hier stroomden de gravers, toegerust met schoppen en breekijsers, te zamen, benevens al het volk, dat mede ten arbeid zou trekken en dat eene bijl als vernielingswerktuig op den schouder droeg.

Nadat de namen van al de uittrekkenden waren afgelezen,

spoedde men zich welgemoed naar buiten. Men wilde ditmaal beletten, dat de vijand zich te dicht in de nabijheid van de oostelijke wallen legeren ging. Om dit te bewerken, zou men beproeven de huizinge Stenevelt, in de nabijheid der muren gelegen, neer te halen. Twee schepen voeren mede den Rijn op; het zou de laatste maal zijn, dat zij de golven mochten klieven. De muren van genoemde huizinge moesten weldra voor de krachtige slagen der Leidenaars bezwijken en eene puinhoop wees slechts de plaats aan, waar het gebouw vroeger stond.

„Nu naar het Zijlhof, voor dat de Spanjaarden ons het werk beletten,” klonk het uit aller mond en in allerijl trok men naar het punt, waar de Zijl haar water in den Rijn stort. Met even gelukkigen uitslag werd hier het werk der verwoesting voortgezet. De muren, eertijds met zooveel zorg en ten koste van veel tijd opgehaald, werden in weinige uren afgebroken; alleen het geboomte bleef staande en vormde een aantal zwijgende getuigen, die met hunne takken wezen op de ledige ruimte, die zij insloten en waarin vroeger de Zijlhof fier omhoog rees.

De Spanjaarden hadden van uit hun kwartier te Leiderdorp de beweging opgemerkt en snelden straks voorwaarts om den voortgang van het werk te stuiten. Er greep een gevecht plaats, waarbij een viertal Spanjaarden sneuvelden. De Leidenaars waren intusschen tot eenen anderen arbeid overgegaan. De beide schepen had men naar het punt gevoerd, waar de Oude en Nieuwe Rijn elkander ontmoeten. Hier sloeg men eenige gaten in het eerste vaartuig en statig zonk het schip naar beneden, weinig later gevolgd door het tweede, een buitgemaakten bodem, die door de vrijbuiters voor eenigen tijd in triomf werd meegevoerd. De gezonken

schepen legden den vijand zooveel beletsel in den weg, dat ongetwijfeld de vaart op beide rivierarmen hun benomen was. Geen wonder dus, dat de dappere Leidenaars een gejuich aanhieven en de speellieden het Geuzen Te Deum, het geliefde Wilhelmus, bliezen. De dekenfabrikant verblijdde zich van ganscher harte in den goeden afloop dezer onderneming. En toen straks eene groep schutters luide begon te zingen, stemde hij geroerd mede in en hief met al de anderen ootmoedig aan:

Mijn schilt ende betrouwen
 Zijt Ghy, o God, mijn Heer!
 Op U soo wil ick bouwen,
 Verlaet mij nimmermeer;
 Dat ick doch vroom mach blijven
 U dienaer 't alder stondt,
 De tyranny verdrijven,
 Die mij mijn hert doorwondt.

Nog geen drie weken later trok er opnieuw eene afdeeling schutters en een groot aantal gewapende burgers naar buiten. De vorst dreigde andermaal met den vijand in bondgenootschap te treden en hem het overtrekken der wateren gemakkelijk te maken. Een stevige ijsvloer bedekte de grachten en riep de Leidenaars opnieuw ten arbeid en even bereidwillig kwam men te zamen, om met vereende kracht den Spanjaard den voortgang langs dezen weg onmogelijk te maken.

De volgende Zondag was, naar den wensch van den Prins van Oranje, een plechtige bid- en dankdag voor Leidens bevolking en mede voor allen, die het wel met de zake des lands meenden. Het gerucht eener blijde zegepraal drong ook tot de benarde veste door. Den 29sten Januari raakte

de vloot der dappere Zeeuwen met de Spanjaarden slaags bij Roemerswaal. De onversaagde Geuzen, die met geestdrift Oranje trouw hadden gezworen, vochten als leeuwen. Met eene stoutmoedigheid, die aan het ongelooflijke grensde, besprongen zij de schepen des vijands en bleven rustig staande, al werd er ook een kogelregen op hen afgezonden. De Prins wierp zich in zijne kamer te Vlissingen bekommerd op de knieën en smeekte om redding uit dien nood. Straks mocht hij blijde opstaan; de God der legerscharen had zijn vurig smeeken gehoord; de Admiraal de Glimes vond den dood en ternauwernood ontkwam Juliaan Romero een gelijk lot. Requesens aanschouwde, op het strand staande, met eigen oog den ondergang zijner vloot, terwijl Oranje Gode de eere mocht brengen voor deze verlossing. Men moest, sprak de Prins, den zegen der overwinning overal bekend maken en God grootelijks loven en danken, en voorts hartelijk bidden, dat Hij hunne zaak tot een goed einde wilde brengen, opdat zij eenmaal, na veel droefenis tot eenen goeden en gewenschten vrede mochten komen.

Alewijns ging met zijne huisgenooten naar de St. Pieterskerk en te zamen brachten zij Hem de eere, die uithelpt in den dag der benauwdheid allen, die zich in den gebede tot Hem wenden.

Twee dagen later kon men weder feestvieren; den dekenfabrikant werd geboodschapt, om op te komen in het geweer. Onder het roeren der trom en het spelen der schalmeien trokken de schutters door de straten en de welgezinden onder de burgerij zagen met vreugde de vaandels wapperen. Des avonds brandde men pekkransen en takkenbossen, en de vlammen dezer vreugdevuren wierpen hun wonderlijk schijnsel over den in schaduwen gehulden omtrek. Zoo vierde men in Leiden de overgave van Middelburg aan den

Prins. Na een bijna tweejarig beleg had eindelijk de moedige Mondragon toegegeven en met krijgseer was hij den 19^{den} Februari uitgetrokken, beloovende het ontslag te zullen bewerken van Marnix van St. Aldegonde, die bij het bezetten der Maaslandssluis onverhoeds was overvallen en door de Spanjaarden naar het kasteel Vredenburg in Utrecht was gevoerd.

Zorgde zoo het bestuur om den gezonken moed weder op te beuren, ook in vele andere zaken was het met ijver werkzaam. Reeds in het begin des jaars ving het aan met de uitdeeling van het brood, dat het den armen zonder prijs deed toekomen; tevens gingen eenige vrouwen uit den aanzienlijken stand rond, om aalmoezen voor de armen in te zamelen. De toestand dezer behoeftigen was in waarheid deerniswaard, en dubbel te berispen was daarom het gedrag van sommige rijken, die in overdaad leefden en den wijn bij stroomen deden vloeien. Zij werden tot matigheid vermaand en moesten opgeven hoeveel wijn zij in voorraad hadden, opdat men ze in den nood voor de zieken zou kunnen gebruiken.

Eindelijk was de maand Maart genaderd. Niet lang meer zou men in Leiden met de zorg, door een langdurig beleg ontstaan, hebben te kampen. Na vele onderhandelingen zag 's Prinsen broeder, Lodewijk van Nassau, zich eindelijk in staat gesteld om met een leger te velde te trekken. Welhaast werden de geruchten tot zekerheid, dat hij met zesduizend voetknechten en tweeduizend ruiters in Limburg was gevallen en de stad Maastricht bedreigde.

De Spaansche bevelhebber Braccamonte verzamelde in der haast het krijgsvolk uit Holland en trok met vijfentwintig vendels naar den Maasoever. Nu kwam er ook beweging in het leger rondom Leiden. Zou eindelijk het uur der bevrijding hebben geslagen?

De dekenfabrikant stond den 24sten Maart op de wacht. Hij blikte over den omtrek en een glans van vreugde kwam op zijn gelaat. Eindelijk zou dan de ijzeren boei, die hen zoo lang vast omsloten hield, worden verbroken.

„De Spanjaarden breken op,” sprak hij tot zijnen makker, „de kanonnen zijn reeds van de aardwerken verdwenen en de bezettingen verlaten reeds hunne posten. Valdez wil zich denkelijk bij de legermacht voegen, die Graaf Lodewijks inval beletten zal. God geve, dat zij niet mogen slagen.”

„Dat bid ik met u,” antwoordde zijn vriend. „Na eene belegering van ruim twintig weken mogen wij thans weder vrij ademen. Wij hebben alle reden om den Heere te danken.” En zoo was het inderdaad. Den volgenden dag waren alle Spanjaarden verdwenen. De zware poortdeuren knarsten op hunne hingsels en ongehinderd kon Leidens bevolking naar buiten stroomen.

Vruchteloos scheen Valdez de stad belegerd te hebben. Alewijns en de zijnen verheugden zich over deze gezegende omkeering en Floris Ghijsberts was niet minder blijde, dat de langgestaakte werkzaamheden eindelijk weder hervat zouden kunnen worden. De fabrikant en zijne echtgenooten vroegen zich echter niet zonder eenige bezorgdheid af, waar hun geliefde zoon thans zou vertoeven. Had hij zich wellicht bij het leger van 's Prinsen broeder aangesloten, en wat zou het lot der strijdenden zijn? Ook Margaretha en Adriaen verkeerden dikwijls met hunne gedachten bij den afwezigen broeder, die uit liefde tot zijn vaderland het zwaard had aangegord om den bloedigen kamp tegen de vreemde overheersching te voeren.

HOOFDSTUK IV.

Donkere wolken.

't Was een schoone Aprildag van het jaar 1574. Langs den rechter Maasoever draafden tegen den avond een vijftiental ruiters, wier wapenrusting duidelijk aanwees, dat zij behoorden tot de legermacht van 's Prinsen broeder, Graaf Lodewijk van Nassau, die voor eenigen tijd in Limburg was gevallen. Voor hen lag stil en vreedzaam het dorpje Mook, welks bewoners sedert eenige dagen niet zonder bezorgdheid de bewegingen en het gewoel der soldaten hadden gadegeslagen.

Vriendelijk lachend nam op dit oogenblik de zon afscheid en wierp haar schitterend schijnsel over den omtrek, die thans in een legerkamp was herschapen. Achtduizend man, waaronder ongeveer tweeduizend ruiters, waren hier gelegerd, om onder het bevel van den dapperen Lodewijk den strijd aan te binden tegen priesterdwang, Inquisitie en Spaansche huurlingen, opdat zoo de vrijheid des gewetens voor de landzaten mocht worden verworven en de schare zich aan de bron van Gods Woord zou kunnen laven.

Tenten, wagens, kanonnen en baggage stonden hier in eene bonte wanorde dooreen, terwijl de vaandels en vlaggen hunne banen wapperend ontplooiden. Het trompetgeschal verbrak de stilte, die in deze eenzame omgeving heerschte

en de Duitsche lansknachten zongen hunne ruwe zangen of spraken over de soldij, die hun maar al te karig toevloede. Voor het geld leenden zij immers hun arm, daarvoor streden zij. De zaak der vrijheid ging hun weinig ter harte en de treurige toestand des lands evenmin.

De ruiterbende trok langzaam verder, daar de aanvoerder sedert eenige minuten zijn schimmel inhield en het vermoeide dier, dat naar rust verlangde, volgzaam het bevel van zijn meester had volbracht.

„Wij zullen ginds gaan afstappen,” sprak hij als tot zich zelf. „Ik ben letterlijk uitgeput en mijne manschappen zullen wel aan dezelfde kwaal lijden.”

Nog eenmaal spoorde hij zijn ros tot meerderen spoed aan en gevolgd door zijne makkers, ging het in uitgestrekten draf in de richting van de gelegeerde troepen voorwaarts.

„Halt,” riep hij weinig later met krachtige stem, en oogenblikkelijk werd aan zijn bevel voldaan. De krijgslieden stegen af en na hunne paarden goed verzorgd te hebben, zochten allen hun kamp op, waar het hun aan de noodige verkwikking niet zou ontbreken.

De hopman plaatste zich weinig later te midden van den kring, die een levendig gesprek had aangevangen. Onderzoekend blikte hij om zich heen en de hand op den schouder van een der ruiters leggende, die in diep gepeins verzonken, geen acht scheen te geven op hetgeen een der mannen aan zijne makkers verhaalde, fluisterde hij: „Waartoe zoo stil, Gerbrant; wordt ge moedeloos nu wij eindelijk met den vijand zullen kennis maken?”

De aangesprokene richtte zich op. „Neen, hopman,” antwoordde hij, „ik verwijlde juist met mijne gedachten in mijn vaderstad en dacht aan mijne ouders, die zeker reeds

lang tijding van hun afwezigen zoon hebben verwacht. God geve, dat Leiden niet in de handen der Spanjaarden valle."

"Dan heb ik eene goede tijding voor u," ging de eerste voort, „de vijand heeft het beleg voor Rijnlands hoofdstad opgebroken, daar Requesens terstond heeft geboden, dat de troepen van Valdez mede zullen optrekken om ons van hier te verjagen. Ge moogt dus de hoop koesteren, dat de uwen zich thans over hunne verlossing verheugen en dat de gehate Spanjaarden vooreerst de stad niet weder zullen insluiten."

De zoon van den dekenfabrikant zuchtte. „Indien onze troepen eens worden verslagen," vroeg hij weemoedig, „wat dan?"

„Verban die sombere gedachten," merkte de hopman op. „Ik geloof, dat onze kans zoo kwaad niet staat. Graaf Lodewijk heeft eene aanzienlijke legermacht te zijner beschikking en zoo het hem gelukt zich met zijnen broeder te vereenigen, die zesduizend man in de Bommelerwaard heeft vergaderd, vertrouw ik, dat onze veldtocht gelukkig zal afloopen. Indien wij dezen slag winnen, zal geheel Brabant ons toevallen. Jammer echter, dat wij Maastricht niet hebben kunnen nemen."

„Ik zie den toestand niet zoo rooskleurig in," ging Gerbrant voort, „er zijn reeds zooveel plannen mislukt en het meereindeel der soldaten is allesbehalve geneigd het leven voor het Woord Gods te laten. De oude kwaal der muiterij is reeds in het leger uitgebroken; er heerscht volstrekt geen goede geest onder de huurlingen en ik vrees, dat de Duitschers in het gezicht van den vijand om geld zullen beginnen te schreeuwen, in plaats van de bevelen hunner officieren op te volgen."

De hopman zweeg. In zijn hart moest hij Gerbrant gelijk geven. Hij wist, dat de uitlandsche soldaten zich allesbehalve ordelijk gedroegen en dat het te voorzien was, dat zij niet met denzelfden moed zouden strijden als de dappere Vaderlanders, die vochten voor de vrijheid van geweten, voor vrouw en kind. Toch werd hij niet moedeloos. „De Heere zal ons hulp verleen; wij willen aan Hem den uitslag overlaten,” zeide hij. „Nog worden wij vernederd; op Gods tijd komt de uitredding.”

De Leidenaar knikte toestemmend. „De Spaansche bevelhebber d'Avila zal ondervinden, dat met Graaf Lodewijk niet valt te spotten,” sprak een der ruiters, die het laatste deel van het gesprek had opgevangen. „De Graaf weet een leger ter overwinning te voeren en bezit groote krijgsbekwaamheden.”

„Gij hebt gelijk,” zeide de hopman. „Onze bevelhebber is een ridder zonder vrees, die voor de bescherming der verdrukten goed en bloed opoffert. Hij wenscht niets liever dan ons te verlossen uit het knechtschap der vreemde despoten, opdat wij allen in het voorrecht mogen deelen, om den Heere naar de overtuiging van ons hart te dienen.

Ik heb den Graaf persoonlijk leeren kennen en bij Heiligerlee, waar hij de glansrijke zegepraal bevocht, met hem gestreden. Lodewijk toont veel scherpzinnigheid bij aanslagen en van zijne stoutheid in het vechten hebt gij zeker allen meer dan eens gehoord. Hij is verheven en heldhaftig in zijne geheele persoonlijkheid en weet met majesteit te gebieden.”

„'s Prinsen broeder is een recht vorstelijk krijgsman,” hervatte de eerste spreker opnieuw. „Ik weet echter bij ervaring, dat hij in den omgang in hooge mate beminnelijk is; zijn gelaat staat immer vriendelijk en door zijne blijmoedigheid

en opgeruimdheid weet hij onwillekeurig de harten tot zich te trekken. Onverdroten werkt hij voor ons aller welzijn, onder afbedding van den zegen des Heeren, want Graaf Lodewijk is van harte de Reformatie toegedaan en een oprecht Christen."

"Dat is een groot voorrecht," betuigde de hopman. „Toen het licht der genade nog niet bij onzen Prins van Oranje was doorgebroken, mocht zijn broeder zich reeds verblijden in de heerlijke vrijheid der kinderen Gods. Voor Diens eere wenscht hij te kampen, en terecht kunnen wij op hem toepassen wat ons Wilhelmuslied van den Prins zegt:

Na 't suur sal ick ontvanghen
 Van God, mijn Heer, dat soet,
 Daer na so doet verlanghen
 Mijn vorstelic ghemoet,
 Dat is, dat ick mach sterven
 Met eeren in het velt,
 Een ewich rijk verwerven
 Als een ghetrouwe held.

„Leve Graaf Lodewijk!” roept een der ruiters en allen stemmen van harte met dien juichkreet in. De manschappen maakten zich thans gereed om in de armen van den slaap de vermoeienissen van den dag te vergeten, en ook de hopman stond op. In het voorbijgaan fluisterde hij Gerbrant in het oor: „Herinner u het woord, dat Prins Willem eens heeft gezegd: de Heere zal verlossing geven. Wij moeten den moed niet verliezen en steeds voortgaan in ons werk, met Zijnen almachtigen bijstand.”

Het gelaat van den aangesprokene helderde op. „Met God, voor Nederland en Oranje,” sprak hij ernstig. „Wij blijven

Gevecht van Graaf Lodewijk van Nassau met de Spanjaarden.

lotgemeen ook in 't barnen van het gevaar; getrouw aan de zaak der vrijheid tot in den dood." De beide mannen drukten elkander de hand en gingen getroost heen, zich in Gods bescherming geloovig aanbevelende. .

Nog geen twee dagen later, aan den morgen van den 14^{den} April, stonden de beide legers in slagorde tegenover elkander. Bij Graaf Lodewijk bevonden zich zijn broeder Hendrik van Nassau en Hertog Christoffel van de Paltz. Den vorigen dag was de Spaansche bevelhebber Sancho d'Avila de Maas overgetrokken, en Lodewijk vond spoedig den verderen weg versperd. Maar al te duidelijk bleek aan de onzen, dat het hier tot een beslissenden slag zou moeten komen. „Overwinnen of sterven,” mocht nu wel de leus zijn, want terugtreeden, waar hij met zooveel verlangen werd verbeid, waar naar zijne komst als die eens engels werd uitgezien en Oranje hem in brief op brief tot spoed had aangemaand, dit was onmogelijk. Zoo hing van den slag, die thans zou worden geleverd, de geheele toekomst van het leger af. En menig vaderlandsch hart volgde in den geest den edelen Graaf, op wien aller hope zich vestigde.

't Was een ernstig oogenblik, toen Lodewijk zijne troepen monsterde. Hij wist, dat het een kamp op leven en dood zou worden. Echter vreesde hij niet; met lichaam en ziel had hij zich reeds lang in Gods handen aanbevolen. De Heere zou hem niet verlaten!

d'Avila had het slagveld met groot talent uitgekozen. Mendoza plaatste zich met zijne Spaansche ruitery in den vorm eener halve maan en de overige troepen stonden in dezelfde orde als die van den Graaf. In de eerste gelederen

plaatsten zich de karabiniers te paard en daar achter de lanciers.

Lodewijk verschanste zich met tien vendels voetvolk achter eene diepe gracht. Dat was de voorhoede. Het overige voetvolk volgde in een groot vierkant. Op den rechtervleugel stond de ruitery, die wegens de beperkte ruimte straks weinig zou kunnen uitrichten. 's Prinsen broeder sprak allen benden moed in, en vermaande allen tot dapperheid.

Daar rees de zon omhoog; het was geen tooneel van vrede, dat zij bescheen. Nog maakte het dorpje Mook scheiding tusschen de legermachten. De Duitschers, die voor vier stuivers daags dienden, begonnen om geld te schreeuwen. Lodewijk beloofde, het hun na den slag te geven. Er ontstond verwarring; toch bleef de Graaf stand houden. De Spanjaarden vielen op de versterkte gracht aan. Woedend vochten zij, maar na krachtigen tegenstand zagen zij zich telkens genoodzaakt terug te trekken.

Van alle zijden klonk thans het schetteren der trompetten, die den vijand tot een algemeenen strijd uitdaagden.

d'Avila, op de komst van Valdez' manschappen wachtende, werd ongeduldig en viel met de zijnen andermaal op de gracht aan. Er werd met verbittering gestreden; de infanterie van den Graaf werd geslagen.

Nog was de ruitery niet te voorschijn getreden. Daar klonk het voorwaarts ook hun in de ooren, en vastberaden renden de ruiters, door Graaf Lodewijk aangevoerd, op den vijand in. Met weergalooze dapperheid werd er gestreden, en de Spaansche bevelhebber zag zich het behaalde voordeel geheel ontnomen.

Gerbrant vocht aan de zijde van den hopman met leeuwen-

moed. Zij deden menigen Spaanschen haakschutter deïnzén, en door den onstuimigen aanval onthutst, nam de vijand in verwarring de vlucht. Velen hunner mocht het niet gelukken, de overzijde van de Maas te bereiken, en vonden hun graf op den bodem der rivier. Maar onverwrikbaar waren de Spaansche lanciers staande gebleven. Zij sprongen vooruit om de nederlaag der hunnen bloedig te wreken. De Geuzen werden nu op hun beurt overrompeld. Een hevig en verward gevecht volgde.

„Voor God en Oranje,” riep de hopman, terwijl hij door een krachtigen sabelhouw een Spanjaard nedervelde. Maar die juichkreet werd gevolgd door een rauw, roggelend geluid en bewusteloos zonk de moedige strijder neder, terwijl een breede bloedstroom hem uit eene diepe wonde golfde. Een Spaansch soldaat had hem met de punt zijner lans een doodelijken steek toegebracht. Eigen gevaar vergetende, wilde Gerbrant toespringen, toen hij een kwetsuur aan den arm ontving. De vijand moest deze daad duur betalen; met zijn goed zwaard bracht de Leidenaar hem een slag toe, die hem voor goed buiten het gevecht stelde. Thans zijnen vriend aangrijpende, snelde hij met zijn last voorwaarts en wist zich in veiligheid te stellen. Enkele minuten later gaf de zwaar gewonde evenwel den geest. Hoewel zich eene diepe smart van Gerbrant meester maakte, riep de strijd hem andermaal op zijn post. De Spanjaarden kregen telkens versterking, en op den duur vermocht de dapperheid van Lodewijk niets tegen de overmacht. Hij moest zien, dat zijn geheele leger ten onderging en dat hij wellicht zelf al strijdende den dood zou vinden.

Voor het laatst verzamelde hij eene kleine ruiterbende, waaronder ook zijn broeder Hendrik behoorde, en deed een

wanhopigen aanval. Duur wilde hij zijn leven verkoopen. Niemand weet wat het beloop van dien strijd is geweest. Het einde was te voorzien; bijna het geheele leger werd vernietigd. Die niet door het zwaard werden gedood, vonden een verschrikkelijken dood in de moerassen, waar zij ellendig omkwamen. Sommigen vluchtten in de boerenwoningen, die door de Spanjaarden in brand werden gestoken. Enkelen, die door een koenen sprong de vlammen wilden ontgaan, werden opgevangen op de pieken des vijands en vonden zodoende een nog wreeder dood.

Gerbrant ontkwam met moeite het dreigend gevaar. Met enkele ontkomenen vond hij het verminkte lijk van den Graat, maar de onbarmhartige vijand zweepte hen meedoogenloos voort; en toen straks het slagveld werd onderzocht, was noch het lijk van Lodewijk, noch dat van Hendrik van Nassau terug te vinden. Ook Christoffel van de Paltz was gesneuveld. Onzeker is het, op welke wijze 's Prinsen broeders den dood vonden; wellicht werden hunne lichamen uitgeschud en onder de hoeven der paarden vertrapt.

Een droevig einde voorwaar! Duur — zeer duur is de vrijheid des gewetens gekocht. Goed en bloed werd schijnbaar tevergeefs opgeofferd. 's Heeren wegen zijn soms duister en — nog was het Godes tijd niet.

Met diepen rouw in het hart spoedde Gerbrant zich voort, om den zijnen den rampspoedigen uitslag van dezen veldtocht te boodschappen.

In Leiden was men recht verheugd over het vertrek der vreemde troepen, die al de inwoners genoodzaakt hadden om binnen der stede muren hun verblijf te houden. Zoodra

dan ook de poorten geopend werden, stroomden velen de velden in, die maar al te duidelijk de sporen van het verblijf der vreemdelingen vertoonden. De aanblik op de kale akkers en omgewoelde weilanden was allesbehalve bemoe-digend, maar toch vervulde de gedachte, om door noeste vlijt de geleden schade weder te herstellen, het hart met blijde hoop. Menig burger of ambachtsman, die in den nood een toevlucht in de stad had gevonden, nam zijn gehavend huis, buiten de wallen staande, in oogenschouw en overlegde bij zichzelf hoe hij het op het voordeeligst zou kunnen herstellen. Dat het bestuur met die voortvarendheid weinig ingenomen was, moesten deze lieden tot hunne schade spoedig daarna ondervinden.

Het papieren geld, tijdens het beleg in omloop gebracht, werd thans tegen gangbare specie ingewisseld, en tevens verviel de vaststelling van den prijs der levensmiddelen. De vier vendels bezetting waren thans overbodig geworden, en met vreugde zag het meerendeel der ingezetenen hen den 16^{den} April vertrekken. Alleen de moedige Allaertz bleef met zijne bende vrijwilligers in de stad, om met de schutterij voor de veiligheid der veste te zorgen.

De werkzaamheden aan de verschillende fabrieken konden nu ook worden hervat en de huisvaders, die eenige weken geleden tevergeefs naar arbeid hadden omgezien, zagen zich opnieuw in de gelegenheid gesteld, om door eigen werkzaamheid voor het onderhoud hunner gezinnen zorg te dragen. Meester Alewijns kon de lang gestaakte bezigheden aan zijne fabriek hervatten en Floris Ghijsberts was weldra rusteloos bezig met het inpakken en verzenden der dekens, waaraan zulk een goede aftrek te beurt mocht vallen.

In den morgen van den 16^{den} April, twee dagen na den

noodlottigen slag op de Mookerheide, vinden wij den dekenfabrikant in reisgewaad te midden der zijnen gezeten. Zijn handelszaak maakte het noodig, dat hij voor korten tijd naar elders zou moeten vertrekken. Aan het gelaat der huisgenooten kon men duidelijk opmerken, dat zij den beminden vader slechts noode wilden missen. Alewijns hoopte naar Middelburg te reizen, waar hij een bevriend huis, dat jaren lang zijne goederen verkocht, moest bezoeken. Zijne echtgenoot en kinderen hadden hem reeds dringend verzocht den voorgenomen tocht tot later uit te stellen, daar het vooral in het zuiden des lands wemelde van vreemd krijgsvolk. Maar uitstel was niet langer mogelijk.

„Met 's Heeren hulpe keer ik spoedig terug,” verzekerde Alewijns. „Floris, onze bediende, die trouw mijne zaken behartigt, zal zoolang de werkzaamheden regelen. En wat uwe bezorgheid betreft voor mogelijke onveiligheid, ik geloof, dat ge u noodeloos ongerust maakt. Ge weet, dat al de Spanjaarden naar Limburg zijn getrokken, waar zij, onder hun veldheer d'Avila, Graaf Lodewijk van stap tot stap volgen.

De Prins bevindt zich reeds met zijn leger te Gorkum, en met Gods hulpe zullen de beide broeders gezamenlijk den vijand verslaan, zoodat onze benarde provinciën eindelijk van alle boeien zullen worden ontslagen.”

„Ik vrees, dat het anders zal afloopen,” zuchtte zijne echtgenoot. „Heeft Lukassen ons niet medegedeeld, dat de troepen van Lodewijk uit ongeoeffende soldaten bestaan, die slechts strijden om loon en van de ware beginselen weinig doordrongen zijn? De arm des Heeren is echter niet verkort; wij blijven hopen en bidden.”

De dekenfabrikant stond op en na de zijnen hartelijk

omhelsd te hebben, spoedde hij zich naar buiten. Hij doorliep eenige straten en hield eindelijk stil voor eene herberg, waar de voerman hem reeds opwachtte. Alewijns plaatste zich bij het reisgezelschap, dat hem tot Wilsveen zou vergezellen, in den wagen, en enkele minuten daarna trok het voertuig door de Hoogewoerdspoort naar het zuiden.

HOOFDSTUK V.

Genade en Vergiffenis.

Tegen den middag van den volgenden dag draafde een ruiter op den eenzamen, landelijken weg, die naar de stad Leiden voerde. Een dikke stofwolk, door den hoefslag van het snuivende ros opgejaagd, omgaf hem en onttrok zijn wapenrusting aan het oog van den landbewoner, die peinzend den jeugdigen krijgsman nastarde. Zij maakte tevens de bloedvlekken onzichtbaar, die op den maliënkolder des ruiters waren te vinden. Met somberen blik zag hij voor zich uit naar de stad, die zich weder begon te verschuilen in het groene kleed, dat de Lente om haar heen spreidde. De spits der St. Pieterskerk blonk in den glans der zon en wees naar de blauwe lucht, naar den hemel, waar de Heere der heirscharen troont, Wien alle macht gegeven is in den hemel en op de aarde, en Die alles bestuurt naar Zijn heiligen en wijzen Wil.

Dacht de ruiter aan Hem? Een bange zucht ontsnapte op dit oogenblik aan zijn boezem, en aan den teugel trekken-
kende, maande hij zijn klepper tot stilstaan. Hij verzonk in gepeins en het hoofd gleed op de borst.

„Helaas,” klonk het uit zijn mond, „ik heb eene vreese-
lijke tijding te brengen. Meende ik voor enkele dagen, dat

ik de kondschapper zou zijn van een heerlijk nieuws, thans moet ik een Jobsbode zijn.

Zij zullen er daarbinnen waarschijnlijk niet aan denken, dat de vijand het wagen zal om weer terug te komen. Eer echter geheel de omtrek zich in haar zomerdos heeft gestoken en de schepping haar jubellied begint te zinger, zal men in Leiden reden hebben om een kreet van angst te slaken, daar Valdez dan opnieuw alle toegangen met een aanzienlijk leger zal hebben bezet.

Zeker heeft men in Leiden op het wegblijven des vijands gerekend, want overal verheffen zich de veldschansen, die de Spanjaarden tijdens het beleg hebben opgeworpen. Wat zullen de Spekken zich vroolijk maken over de misrekening der Hollanders, die hen zodoende een zwaren arbeid hebben bespaard. Arme, arme stad. Indien er nog slechts is gezorgd om kruit en lood in de veste te krijgen en bovenal, zoo men maar den noodigen leeftocht heeft opgeslagen. Nu is de gunstige ure voorbij en wanneer er geen maatregelen genomen zijn, zal niemand bij machte wezen den Spanjaarden hunne zwakke prooi te ontweldigen. De honger is dan het zwaard, dat ons allen zal ombrengen." Het vermoeide paard schudde bij deze woorden ongeduldig met den kop en stoorde zijn meester in diens sombere overpeinzing. Deelde het arme dier wellicht in de smart van den ruiter, dien het meer dan eens in het gewoel van den strijd had gevoerd?

„Ja, voort mijn beest," sprak de jonge man, „gij verlangt naar uw voeder. Er zal spoedig genoeg gebrek zijn aan het noodige ook voor het redelooze dier. Zoolang de Heere mij het leven spaart, zal ik echter strijden voor Gods Woord en de vrijheid," en met krachtigen greep omklemdde hij het

breede zwaard, dat nog de sporen van pasgestroomd bloed liet zien.

„Of ik de mijnen in welstand zal ontmoeten! Vader, moeder, Margaretha, Adriaan? 't Is lang geleden, dat ik ze mocht begroeten. Maar stil, hoor ik daar niet den hoofslag van een paard.” En de kromming van den weg volgende, zag hij werkelijk een ruiter naderen, wiens kostbare kleederen en sierlijke wapenen den edelman dier dagen deden kennen. In vollen draf reed hij den naderenden krijgsman tegemoet. Hij wierp voor een wile een onderzoekenden blik op het gelaat van den vreemde, die van zijn kant reeds spoedig opgemerkt had, wien hij voor zich had.

„Welkom Gerbrant,” riep de edelman zichtbaar verheugd, terwijl hij den vermoeiden ruiter de hand reikte. „Brengt gij goede tijding?”

De aangesprokene groette minzaam. „'t Verheugt mij, u te ontmoeten, Heer van Duivenvoorde,” zeide hij. „Mijn komst is echter verre van verblijdend. Wij zijn volkomen geslagen, — ons geheele leger is vernield.”

„En Graaf Lodewijk?” vroeg Heer Jan van Duivenvoorde in gespannen verwachting.

„De dappere aanvoerder, de held van Heiligerlee, is gesneuveld. Op de Mookerheide heeft hij met zijn broeder Hendrik van Nassau en Christoffel van de Paltz een wreeden dood gevonden. Niemand weet waar hunne lijken gebleven zijn; twee krachtige steunpilaren der vrijheid zijn gevallen.”

De ridder ontroerde. „Wonderlijk zijn 's Heeren wegen,” zuchtte hij. „Graaf Lodewijk was een volmaakt edelman; hij heeft zich steeds dapper gedragen en was moedig en vol beleid. God zal echter zijn macht en ontferming aan ons doen blijken. Weet gij iets van Oranje?”

„Onze beminde Prins leeft en zal ongetwijfeld zwaren rouw dragen over den dood van zijne geliefde broeders. De muitzieke troepen zijn letterlijk geslacht. Vier duizend der onzen vonden een verschrikkelijken dood en de edele helden, die ons Vaderland uit de klauwen des verderfs wilden redden, hebben hun edel bloed gestort.”

„De toekomst wordt hoe langer hoe donkerder, Gerbrant. Holland zal het zwaar te verantwoorden hebben. Weet gij wat het plan der Spanjaarden is?”

„Ja, Heer van Duivenvoorde; de vreemde lansknechten, door de behaalde zegepraal aangevuurd, zullen opnieuw deze streken doortrekken en de eene stad na de andere innemen en Leiden zal het eerst voor hun geweld moeten bukken.”

„De Heere moge ons bewaren, mijn vriend. Hij kan eene zwakke stad beschermen en den vreesachtigen moed geven. Zijn raad zal bestaan.”

Zwijgend reden de ruiters naast elkander voort en kwamen in de stad, welker bewoners na eene zware benauwing weer vrijelijk mochten ademen. Hier nam de edelman afscheid van Gerbrant, die zich naar 's Prinsen stadvoogd, Heer Diederick van Bronkhorst, spoedde om hem den ongelukkigen afloop der onderneming te boodschappen. Weinig later bevond hij zich andermaal op straat en met haastigen tred zocht hij thans de welbekende woning op, waarin Heer Alewijns zijn handel in dekens had gevestigd.

Floris Ghijsberts, die juist een pak goederen moest bezorgen, trad den zoon zijns meesters tegemoet. „Inderdaad hij is het,” fluisterde de bediende. „Wat ziet hij somber; ja, de krijg is verschrikkelijk. 'k Wou, dat alle Spanjaarden voor goed den lande werden uitgebannen. Wat wordt er

zoo van onzen handel; de dekenfabriek van"..... Haastig brak hij af. De krijgsman scheen dermate in gedachten verzonken, dat hij den bediende zijns vaders niet eens had opgemerkt.

„Welkom Gerbrant,” klonk het den haastig voortstappenden ruiter tegen.

„Floris,” riep de jongman verrast, en de beide vrienden deelden elkander haastig de gebeurtenissen van de laatste weken mede. Het deed Gerbrant leed te moeten vernemen, dat zijn vader juist vertrokken was, maar niet minder hartelijk omhelsde hij zijne moeder, de liefhebbende Margaretha en ook zijn jeugdigen broeder.

„Er zullen nog zwaarder tijden voor ons allen aanbreken,” sprak hij, nadat hij zijn honger door een stevig maal had gestild. Graaf Lodewijk heeft in den beslissenden strijd het onderspit gedolven. De Heere weet waartoe! Voor de tweede maal zullen de Spaansche vaandels van de schansen wapperen en wat ons dan te wachten staat, gij weet het.”

„Word niet moedeloos, Gerbrant,” sprak Juffer Alewijns. „Wel is de teleurstelling groot, en werd aan de zaak der vrijheid een diepe vernedering bereid, toch blijft de Heere een helper in den nood. Telkens moet de hoop op menschen falen; wellicht is het, omdat de Heere ons wil toonen, dat Hij alleen redding en verlossing kan aanbrengen. Herinner u de woorden van het oude lied, dat wij vroeger hebben gezongen:

Godt is alleen victorieus,
Waghen noch ros en helpt den Geus,
Noch kan niet uyt gaen rechten!

In de eerste dagen van de maand Mei heerschte er eene ongewone drukte en bedrijvigheid aan de kaden van de groote koopstad Amsterdam. Het was ditmaal geen gewoel van tallooze handelaren, die uit alle landen waren saamgekomen om hunne zaken te drijven of hunne waren in te schepen. Het luidruchtig rumoer van krijgsvolk deed menig vreedzaam burger uit zijne rast opschrikken en de ruwe liederen, die in het rond weerklonken, waren voorzeker wel in staat om het hart der vrouwen en meisjes te doen ontstellen, die niet zonder reden voor de vreemde soldeniers waren beducht.

Allerlei krijgsbehoefden en levensbenoodigdheden werden in de talrijke vaartuigen geborgen, en nadat de soldaten zich aan boord hadden begeven staken de schepen van wal. De geheele vloot volgde denzelfden koers en het was voor ieder duidelijk, dat de Spanjaarden andermaal naar Zuid-Holland wilden stevenen, waar de bevolking derhalve ten tweede male het onwelkome bezoek eener gehate krijgsmacht wachtte.

Het Haarlemmermeer en de Amstel droegen eenige uren later de vreemde bodems en de wind, die de zeilen deed zwellen, bracht ze verder op de Drecht. Het scheen, dat de onderneming geen uitstel mocht lijden, want rusteloos werd de vaart voortgezet. De bewoner van Leiderdorp, die zich in dit late uur nog buiten bevond, ontwaardde spoedig, tot zijn niet geringe verbazing en schrik, een menigte schepen, die steeds nader kwamen. Bij de brug van het dorp streken zij hunne zeilen en de bewoners werden wakker geschrikt door het rumoer, dat de vreemde troepen begonnen te maken.

Toen de nachtelijke duisternis den volgenden dag was

gevallen, zou het den Leidenaars tot hunne niet geringe verbazing blijken, dat het wederkeeren der Spaansche krijgsmacht werkelijkheid was geworden. In den omtrek der stad had men straks eenige manschappen zien sluipen, die het vee wilden rooven. Er werd alarm gemaakt en de dappere hopman Andries Allertz trok met een dertigtal soldaten de stad uit om de dieven voor goed te verdrijven.

De stroopers bleken echter talrijk te zijn en de dappere burgers moesten zien, dat zij niet met eene ongeregelde bende te doen hadden, maar dat het Spaansche leger hier zijne tenten had opgeslagen. Deze uitval moest derhalve wel ongelukkig afloopen. De soldeniers kwamen weer met haast in de stad veiligheid zoeken en brachten de treurige tijding mede, dat de moedige hopman door de Spanjaarden was gevangen genomen. Dit bericht schokte velen, daar Allertz algemeen werd geacht.

De wallen werden nu terstond van bezetting voorzien, om tegen een mogelijken aanval des vijands beveiligd te zijn; en een bode toog naar den Prins, die zich te Dordrecht bevond, om hem van het naderend gevaar te onderrichten. Allen vreemdelingen, vrouwen en kinderen werd vergunning verleend om nog intijds eene veilige wijkplaats op te zoeken en menigeen, die met vreeze en beving de toekomst der veste inzag, vluchtte ijlings en bracht zoo de droevige mare van Leidens hernieuwd beleg ook naar andere steden over.

De omliggende plaatsen ondervonden spoedig genoeg, dat het belegeringsheir was teruggekeerd. Er kwamen kort daarop eenige vendels Spanjaarden te Zoeterwoude, en 's Gravenhage werd mede door eene aanzienlijke krijgsmacht bezet. Tevens werd de schans aan de Goudsche sluis hevig besprongen door eene afdeeling Spaanschen. De Engelschen

en Hollanders, daar in bezetting, verweerden zich dapper en deden menigen vijand in het zand bijten. Eindelijk moesten zij aftrekken; het begon hun aan kruit te ontbreken en de hardnekkig verdedigde wallen gingen over in de handen van Valdez.

De Engelschen, die in de schans te Valkenburg vertoefden, speelden een verraderlijk spel. Zij werden daar opgezocht door Filips de Recourt, Baron van Lignes, die met een deel van het leger langs den duinkant voortrukke. Haastig verliet de bezetting de sterkte en, oogenschijnlijk met de Spanjaarden schermutselende, trokken zij naar Leiden terug. Daar binnen vertrouwde men de zaak niet en men weigerde de vendels in te laten. 't Was maar goed ook. De Engelschen liepen tot den vijand over, behoudens een veertigtal, dat nu bereidwillig werd opgenomen. Hunne wapenbroeders zagen zich door de Spanjaarden hun geweer afgenomen en werden van hun uniform beroofd. Velen zochten, na dagen zwervens, door Vlaanderen heen hun eigen land weder te bereiken.

Met alle kracht zou men thans aan het werk gaan, om de stad tot de overgave te dwingen. Het oude plan moest weêr worden gevolgd; door eene volkomen insluiting zou men spoedig eenen hongersnood bewerken, want er was in Leiden slechts voor twee maanden brood aanwezig. Indien er dus geen levensmiddelen de veste werden ingevoerd, mocht men zich vleien, dat de bevolking weldra zou moeten bukken.

De talrijke glippers, „verraders van hun vaderlijke stad”, maar bij de Spanjaarden in groote eere, omdat zij door hen hunne medestadgenooten door allerlei schoone woorden hoopten te verstrikken, begonnen hun werk. Tal van brieven werden

door hen geschreven om tot onderwerping aan te sporen. Op vleienden toon deden zij allerlei voorspiegelingen en wezen op de goedertierenheid van Filips II en hunne „zonderlinge liefde tot hunne stad.”

De Burgemeesters en leden der Vroedschap baden zij, de stad toch niet te houden tegen „den allergenadigsten Heer en natuurlijken Prins,” omdat al hunne moeite te vergeefs zou zijn. Daartoe wezen zij slechts op de groote macht des Konings, op de aanzienlijke afdeelingen voet- en paardenvolk, waarmee men straks in het „arme Holland” zou vallen en op het enorme getal Spaansche schepen, die dagelijks nieuwen toevoer van levensmiddelen, van troepen en krijgsevenoodigheden kwamen brengen.

Met sterke kleuren schilderden zij de ellende, die men tegemoet ging, zoo men zich bleef verzetten. Zij smeekten de inwoners medelijden te hebben met hunne arme huisvrouwen, kinderen en grijze vaders. Of wilden zij misschien hunne dochters voor hunne oogen zien mishandelen en alles verliezen? Zij moesten pardon vragen en de burgerij zou niets hebben te vreezen. Het aanbod van genade kwam tot allen, — de koning wilde zijnen oproerigen onderdanen volkomen vergiffenis schenken.

De Leidenaars wezen echter die aanbiedingen met verachting van de hand. Haarlem en Naarden waren voor hen luide bewijzen geweest van de genade der Spanjaarden. Nog versch was de herinnering aan de gruwelen daar bedreven en liever zou men zich den hongersnood getroosten, ja zelfs den hongerdood sterven, dan zich over te geven aan de bescherming des vijands. Met blijdschap legde het meerendeel der bevolking dan ook, door het krachtige bestuur aangezocht, den eed van getrouwheid af, vast besloten

om met hunne vroede leidslieden pal te staan tegenover allen die hun afvallig wilden maken van hun geloof en hun Vaderland.

Met God, voor Leiden en den Prins! weerklonk het vastberaden uit veler mond, toen het lijk van den hopman Allertsz werd binnengedragen en Jonkheer Johan van der Does, Heer van Noordwijk, tot bevelhebber der bezetting werd benoemd. De scherpzinnige man, even geleerd als kloekmoedig, aanvaardde den moeilijken post, dien hij met nauwgezetheid zou waarnemen, gedachtig aan het woord dat hij op zijn snaphaan had doen graveeren.

Nog bleef de vijand, door middel van de overgelopen Nederlanders, spreken van genade en vergiffenis. Gelukkig, dat de Hervorming onwrikbaar in het hart der Hollanders was gevestigd en dat de boom der reformatie hare wortelen vast had geslagen in de goddelijke aarde. Anders toch was er wel reden geweest tot ernstige bezorgdheid. Spanje's koning kondigde eene amnestie af en beloofde aan alle berouwhebbende onderdanen kwijtschelding der straf. Op dit „pardon” wezen de glippers in hun volgende brieven. De koning, zoo maakten zij het volk diets, begeerde geen geweld te plegen en geen bloedstorting te bewerken in zijne eigene steden, zoo zij slechts gehoorzaamheid aan zijne Majesteit beloofden. Ook zij wenschten niets liever dan het welvaren der stad.

Slechts eene voorwaarde was aan het pardon verbonden. De afgedwaalden moesten terugkeeren in den schoot der alleenzaligmakende kerk en andermaal trouw zweren aan het oude geloof. Maar om zich de vrijheid des gewetens in zake den godsdienst te verwerven, had men immers schatten opgeofferd en had het bloed der dappere helden

den bodem geverfd. Het oorlogvoeren waren zij wel moede en de vrede was hun lief, maar nooit zouden de kloeke Leidenaars tot zulk een prijs het rustig genieten der vrijheid koopen. Zij lieten zich door schoone woorden en valsche eeden niet misleiden en om der religie wille zouden zij den zwaarsten nood trotseeren. Zoo lang er een levend man in den lande overig was, wilden zij strijden voor hunne vrijheid en hun godsdienst.

Valdez, naar een gunstig antwoord reikhalzend uitziende, werd in zijn kwartier een schrijven uit de benarde stad toegezonden, dat met het bekende zegel voorzien, duidelijk zijne herkomst verried. Belangstellend opende hij den brief. Zou zijn vurigste wensch worden vervuld en dat oproerig geuzenvolk eindelijk bukken voor zijne onwederstaanbare macht? Hij hoopte het.

Daar ontvouwde hij het papier, dat oogenschijnlijk onbeschreven was. Zijne oogen schoten vuur en toornig wierp hij het schrijven van zich, de stedelingen verwenshende, die zich durfden vermeten, hem op zoo grove wijze te beledigen. Hij nam echter het toegezonden stuk weder ter hand en, scherp toeziende, ontdekte hij een bijna onzichtbaren kring in het midden, die eenige woorden met bleeke inkt geschreven, omsloot. Hij las — en het bloed steeg hem naar het hoofd —:

De vooglaer op bedriegen uyt
Den vogel lokt met zoet gesluit ¹⁾.

Hij zou zich weten te wreken en, op de ellendige wevers

1) *Fistula dulces canit, volucrem cum decipit auceps.*

en volders scheldende, maakte hij zich tot het nemen van strengere maatregelen gereed.

De Leidenaars hadden zulks voorzien, want thans waren de onderhandelingen feitelijk afgesneden en had men zich de genade van den „goedertieren” Heer des lands onwaardig gemaakt. Al hun hoop vestigden zij daarom, naast God, op den Prins van Oranje, die met trouwe liefde voor hun aller welzijn zou zorgen en niets onbeproefd laten om de stad te verlossen. Oranje zou op middelen peinzen, want er hing veel aan het behoud van Leiden, daar met deze stad geheel Holland stond of viel.

Reeds bij het begin van het tweede beleg had hij het bestuur gebeden minstens drie maanden te willen volharden. In dien tijd zouden hij en de Staten alle middelen tot ontzet aanwenden. Dit verzoek werd met beslistheid beantwoord en de benarde stedelingen verklaarden, dat zij het zoolang hoopten uit te houden.

De Prins was evenwel over deze belegering zeer bekommerd en den 29sten Mei schreef hij opnieuw, dat men wel diende te bedenken, dat zij niet voor zich alleen streden, maar voor het behoud van het geheele Vaderland. Daarom moesten zij hun vijand „ten uitersten” weerstaan, waardoor zij een „eeuwigen naam en reputatie” zouden bekomen. Het voedsel moest spaarzaam worden uitgedeeld, opdat men vooreerst geen gebrek zou behoeven te lijden, zooals men ook reeds in Haarlem en Middelburg had gedaan.

En wat was ook nu Leiden's antwoord? Zij zouden liever den grootsten hongersnood lijden dan de slaven der Spanjaarden worden.

Voorwaar een kloek bescheid! Menig oprecht Vaderlander, vroom en ernstig, zat 's avonds, wanneer hij zijn arm niet

behoefde te leenen tot verdediging der wallen, peinzend te midden zijner huisgenooten. Het hoofd rustte dan wel in de hand en een zucht ontvlood aan het beklemd gemoed. Wat vermochten toch vijf vendels burgerij tegen eene legerschaar als die van Franciscus Valdez; wat zou men doen — bovenal tegen het zwaard des hongers?

De nittocht uit het Spaansche diensthuis was voor een tweetal jaren schijnbaar begonnen, zou men thans echter voorgoed den hals moeten krommen onder het ijzeren juk, dat Rome zijnen onderdanen oplegt? Langs een wonderlijken weg moest God voorzeker verlossing geven; nog was het donker, maar de Almachtige, die het licht schept uit de duisternis, zou de Zijnen niet verlaten en op Zijn tijd de droefheid in vreugde herscheppen. De betraande oogen blikten naar boven en de verzuchting ging op tot den God der heirscharen.

HOOFDSTUK VI.

Moed en volharding.

De ondergaande zon overtrok aan den avond van den eersten Junidag de blauwe wolken met een purperen gloed en wierp haar laatste stralen op de akkers, waar het graan welig tierde, en op de groenende aardglooingen, die door de Spanjaarden tot verschansingen waren ingericht. De vaandels, op de toppen dier hoogten geplaatst, wapperden in den wind tot niet gering leedwezen der Leidenaars, die gaarne hadden gezien, dat al die sterkten werden geslecht.

„God gave, dat wij eindelijk van den overlast dier vreemde onderdrukkers verlost werden,” zuchtte een man, die sedert eenigen tijd peinzend over de wallen had gestaard. „Wij smachten naar de vrijheid, opdat wij den Heere naar den eisch van zijn woord mogen dienen. O Spanje! — eens komt de ure, dat ook gij rekenschap moet afleggen voor al de gruweldaden door u bedreven. Dan zullen zij, die gij aan de wreedste behandeling hebt blootgesteld, u aanklagen in het gericht, want eenmaal zal God zich opmaken om Zijn volk recht te verschaffen. Al Zijne en onze vijanden worden dan gezet tot een voetbank Zijner voeten.”

Hij groette de manschappen, die aan de Hoogewoerdspoort de wacht hielden, en spoedde zich naar huis.

„Waar mijn vader zich op dit oogenblik mag bevinden?”

ging hij fluisterend voort. „In deze troebele tijden zal het hem niet mogelijk zijn in Leiden terug te keeren en zoolang het beleg duurt, moet ik de hoop opgeven hem weder te zien. Indien hij maar niet in de handen der Spanjaarden valt! Moeder is niet zonder reden bezorgd, want van die zijde valt weinig goeds te hopen. Floris ziet reeds dagen lang tevergeefs naar zijne terugkomst uit en betreurt het zeer, dat de beroemde dekenfabriek van meester Alewijns moet stilstaan. Ik hoop met hem, dat er spoedig betere tijden mogen aanbreken, opdat wij rustig in onze woningen mogen vertoeven en weder tot onze werkzaamheden terug kunnen keeren. Zoolang die toestand nog verre is, willen wij evenwel pal blijven staan in het gevaar.”

Hij trad de woning, die hij thans was genaderd, binnen en opende de deur van het woonvertrek. Tegenover hem zat zijne moeder, die op zachten toon iets las uit den geopenen Bijbel, die voor haar op de tafel lag.

Hoe dierbaar was de Heilige Schriftuur aan onze vaderen. Het was hun het kostbaarste kleinood. Om het Woord Gods biddend te mogen onderzoeken hadden, zij kostelijk goed en edel bloed, beide, veil. De neergebogen en bekommerde harten laafden zich aan de woorden van troost, hun door den Heiland toegezegd. Zwak en hulpeloos uit zich zelven, klemden zij zich na de lezing dier gewijde bladen geloovig aan den Rots der eeuwen vast, bij wien de sidderende ziel de alleen veilige toevlucht kan vinden.

Juffrouw Alewijns zocht ook troost bij Hem, die gekomen is om over de wankelmoedigen, die tot Hem met al hunne angsten en zorgen vertrouwend vlieden, Zijne zegenende handen te verheffen en hun den vrede te geven, die nimmer wijkt.

Zij putte troost en kracht uit hetgeen haar Bijbel haar

deed hooren. Zoo verdiept was zij in haar werk, dat zij de nadering van haar zoon niet eens had bespeurd.

Gerbrant bleef aan den ingang staan en luisterde naar hetgeen zijne moeder op zachten toon, eerbiedig las:

„Want daer sullen dagen over u komen, dat uwe vijanden een begravinge rontom u sullen opwerpen, ende sullen u omsingelen, ende u van alle zijden benauwen. Ende sullen u tot den gront nederwerpen.”

Toen blikte zij om zich heen. „Gij hier, Gerbrant?” sprak zij verrast tot den jongen man, die voor haar stond.

„Ja moeder, het spijt mij, dat ik u heb gestoord.”

„Ga zitten mijn zoon en laat ons een oogenblik te samen spreken. Ik heb enkele gedeelten uit den Bijbel gelezen en voel mij gesterkt door de woorden des levens. En vooral nu hebben wij behoeften aan de genade des Heeren, aan Zijn goddelijke zorg en bewaring, nu alles ons schijubaar tegenloopt.

Wij zouden anders allicht den moed laten zinken. Bij den Heere Jezus vinden wij echter alles, wat wij noodig hebben. Hoe meer wij ons aan Hem vastklemmen, hoe beter wij voor Zijne eere kunnen strijden. Vergeet daarom niet te bidden om de leiding des Heiligen Geestes; zoo alleen zult ook gij een goed krijgsknecht van Hem kunnen zijn.”

„Wel hebben wij een krachtigen steun noodig,” zuchtte Gerbrant. „De moed dreigt mij dikwijls te ontzinken, daar het mij te moede is, alsof het lot ons boven het hoofd hangt, dat Jeruzalem voorheen heeft getroffen, toen de veldheer Titus deze stad der verwoesting ten prooi gaf. Een vijand, niet minder onmeedoogend dan de oude Romeinen, heeft ook Leiden omsingeld; en met niet minder barbaarsheid zal

men de weerloozen behandelen, wanneer de Spanjaarden zich over onze nederlaag zullen kunnen verheugen."

"Wees getroost, mijn zoon," zeide de moeder. En hem naast zich wenkende, liet zij hem de woorden lezen, die zij met haren vinger in den Bijbel aanwees: „De haren uwes hoofds zijn alle getelt. En vreest dan niet."

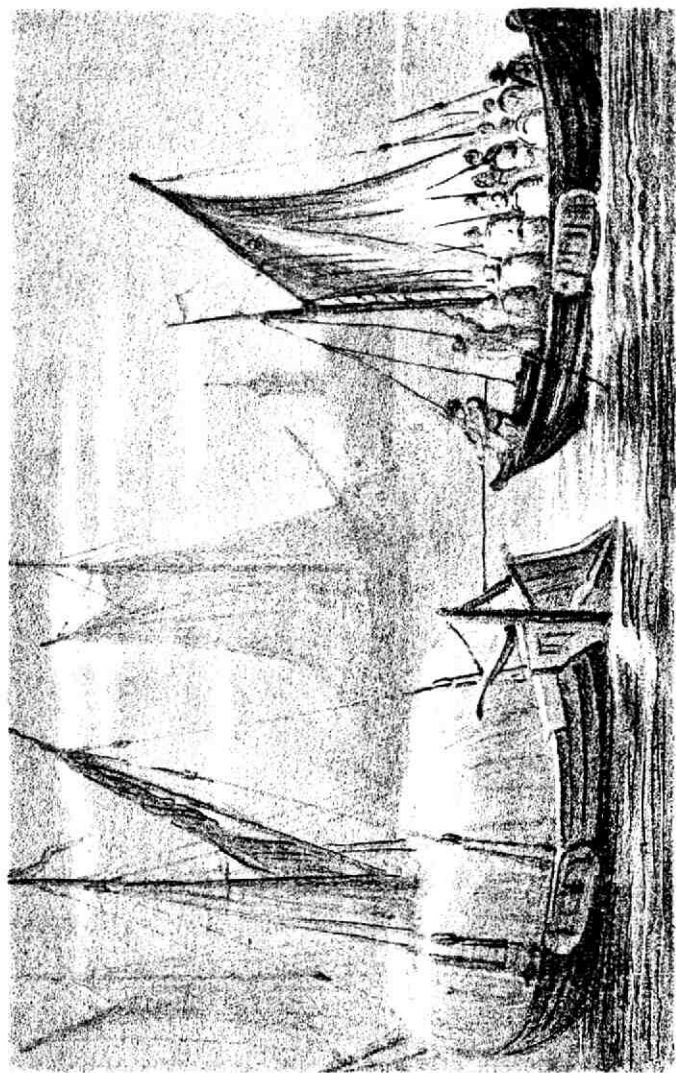
Er kan niets met ons gebeuren tegen Gods wil; indien wij dat slechts gelooven, zal alle onrust wijken en geven wij onze zaak in 's Heeren handen."

"Zoo willen wij dan hopen, dat ons binnenkort eene blijde verlossing zal wachten," antwoordde Gerbraut, „niet-tegenstaande de Spanjaarden in den waan verkeerden, dat zij de stad volkomen hebben ingesloten. O moeder, ge moest eens zien, welk een schansenketen Leiden omgeeft. Elke weg is versperd en de wateren zijn overal verstopt. Alle gewichtige punten bevinden zich in de macht der vijanden, die met hun geschut dood en verderf braken, zoodra de onzen het wagen durven hen op eenigen afstand te naderen.

Wel 32 schansen ¹⁾ zijn er aangelegd of versterkt, en te laat hebben de burgers ingezien hoe dwaas zij handelden, toen zij de sterkten tijdens de afwezigheid der vreemde troepen ongedeerd lieten staan. De Spekken hebben voorzeker gejuicht, dat het hun kostelijk is mee geloopen.

Aan de Poel en Meerburg heeft men nieuwe versterkingen opgericht; aan de noordzijde vindt men de Quakel, Casse Vasse en Dwarswetering, terwijl ten Oosten bij Leiderdorp eene redoute verrijst, om Valdez en de zijnen te beveiligen. Bij de Hoogewoerdspoort, in de nabijheid der wallen, kan

1) Volgens van Vloten 22; Fruytiers en de latere geschiedschrijvers hebben 62.

De Leidenars overvallen de proviandschepen der Spanjaarden.

men tevens zulk eene dreigende hoogte zien en in het Zuiden liggen de schansen van Lammen en 'de Waddingerschans.

De Spaansche bevelhebber heeft zich bovendien meester gemaakt van de Goudsche sluis en den Leidschen Dam, en in Delftland verder Berkel en Pijnakker versterkt. Acht-duizend Spanjaarden, Walen en Duitschers hebben zich in die hoogten genesteld en loeren op onzen ondergang, gelijk een tijger op het bloed van het onschuldige lam.

Gelukkig, dat het onzen springers, den vluggen boden, die met polsstokken over de sloten trekken en in hunne stokken de brieven versteken, — telkens mag gelukken langs allerlei omwegen ons tijding van de Staten te doen toekomen.

De Prins van Oranje peinst over middelen om Leiden te ontzetten en zal niet rusten, voor hij ons krachtige hulp zal kunnen bieden."

"Is Pieter Garrits al met tijding teruggekeerd?" vroeg Juffrouw Alewijns.

"Neen moeder, wij hopen echter, dat het hem zal gelukken om door de nachtelijke duisternis begunstigd in de stad te sluipen. God geve, dat hij ons goede berichten moge brengen."

"Dat bid ik met u," sprak de moeder.

Daar Gerbrant weinige minuten later zijne plaats op de wallen diende in te nemen, maakte hij zich gereed om te vertrekken, en verliet weinig later in opgewekter stemming dan straks de onderlijke woning.

Het was geen ingebeelde zorg, die onzen jonkman verontrustte. Leiden was gansch en al door den vijand ingesloten. Te Leiderdorp lag Spaansch krijgsvolk onder den Drost van Wedde en Gerard van Swieten, die geheel den omtrek mede bezet hielden. In de schans te Voskuil had kolonel Marion zich gelegerd en te Valkenburg Corondelet

en Juan de Nestre. Te Voorschoten hield kapitein Carion en te Zoeterwoude kapitein Diale met de zijnen verblijf.

De wensch, door de echtgenooten van meester Alewijns en diens zoon uitgesproken, werd spoedig daarop vervuld. In het duister van den volgenden nacht sloop de scheepmaker Pieter Gerrits behoedzaam door de vijandelijke legerposten. Het mocht hem gelukken de talrijke wachten te ontwijken en ongedeerd stond hij straks binnen de muren zijner beminde stad. Het vroolijk luiden der klokken meldde weinig later, dat er heugelijke tijding was gekomen.

Was er wellicht eene overwinning behaald, die het belangstigd harte weer vrijer mocht doen kloppen? Ja gewis, niet een, maar twee malen mochten de dappere vaderlanders hun Victorie roepen.

De Spaansche vloot, die reeds eenigen tijd te Antwerpen had vertoefd, was afgezakt tusschen de forten Lillo en Callo. De Admiraal Boisot met zijne kloeke Zeeuwen, echte kinderen der zee, tastte hier de schepen aan. De Spaansche vloot werd geheel verslagen; veertien van de tweeëntwintig schepen werden vernield en de Admiraal Adolf van Haamstede zag zich te Delft tot gevangenschap gedoemd.

De overste Chevreaux deed een inval in Noord-Holland, maar de onverschrokken Sonoy rukte met zijne manschappen naar Waterland en noodzaakte de Spanjaarden, na een kort gevecht af te trekken. Tweehonderdvijftig vreemde strijders werden gevangen genomen en op het slagveld bleven niet minder dan 1600 man achter. Wel was er dus stoffe tot blijdschap. En het gerecht gaf van zijne dankbaarheid blijk door den Leidenaars te verzoeken „God almachtig te dancken ende te loven.” De eerstkomende Zondag zou hierom een algemeene bededag zijn, waarop ieder den Heere zijn dank

zou kunnen betalen in het midden der gemeente, en dan tevens te bidden, dat Hij Zijne zegenende handen ook over de benauwde stad zou gaan uitstrekken en hun volkomen verlossing van des vijands belegering te verleen.

Het gezin van den dekenfabrikant volgde volgaarne dit bevel van het bestuur op en allen stemden mede in in het lied des lofs, dat den Heere voor Zijne gunstbewijzen werd toegezongen.

Aan den morgen van dien zelfden dag had Floris den toren van de St. Pancras beklommen. Zijn blik weidde ver over den omtrek en al turende viel zijn oog op de zeilen, die zich voortbewogen in de richting van de kwartieren der Spanjaarden.

„Dubbel jammer,” zuchtte hij, „onze burgers zullen weldra op streng rantsoen worden gesteld, terwijl ik daar ginds de schepen varen zie, die onzen vijanden overvloed van mondvoorraad en krijgsbehoefte toevoeren. Hoe kostelijk zouden ons die rijk beladen vaartuigen te stade komen. Wij moeten ze met geweld nemen,” en vervuld met deze gedachte wierp hij nogmaals een blik op de schuiten, die statig den waterweg naar de schansen op stevenden. „Ik zal mijn wensch kenbaar maken,” vervolgde hij, terwijl hij langzaam naar beneden afdaalde.

Het bestuur was van dezelfde meening als de jeugdige Leidenaar, en tot diens niet geringe vreugde werd hem medegedeeld, dat men reeds morgen wilde beproeven den Spanjaarden de schepen afhandig te maken.

Floris Ghijsberts bevond zich reeds vroeg onder het krijgsvolk, dat in de schouwen plaats nam, die van het noodige geschut werden voorzien en langzaam de Zijl opvoeren. Eindelijk kwamen zij de meer in. Onze vrijbuiters

troffen een gunstig oogenblik, allerlei schepen lagen daar rustig op het oogenblik te wachten, dat zij van hunne rijke lading ontlast zouden worden.

„’t Wordt meer dan tijd Gerbrant,” sprak onze bediende tegen den naast hem zittenden krijgsman, „dat wij de gedwongen en valsche verhouding eens weder herstellen. De Spanjaarden baden zich in overvloed, terwijl wij in onze benarde omstandigheden nauwelijks genoeg hebben om het leven te houden.”

Een juichkreet verbrak het gesprek. De vrijbuiters in een der vaartuigen hadden zich onder het uitgalmen hunner strijdleuze op een der schepen geworpen en maakten zich gereed om het als een welkome buit naar de stad te voeren. Gerbrant en Floris tastten nu met hunne makkers eene andere schuit aan. De onthutste schepelingen sprongen over boord om niet in de handen der strijdlustige Geuzen te vallen.

Floris wierp zich op een der mannen, die van een onbewaakt oogenblik gebruik wilden maken, om eene veilige plaats te bereiken.

„Voor Leiden en den Prins!” juichte de jongeling, met forsche hand den vluchteling aangrijpende. Hoe de aangevallene ook bukte en wrong, hij moest het onderspit delven en vruchteloos was zijn tegenweer.

„Laat mij los,” jammerde de man. „Houd op, ik ben een burger van Leiden.”

„Zwijg,” dreigde Floris, maar opeens kwam er een somber vuur in zijne oogen en den man scherp aanziende, riep hij bitter: „Ik ken u, Pier Quaatgelaat,” en nog vaster greep hij den schepeling aan.

De Leidenaars schoten Floris te hulp. „Een glipper, — een verrader,” riep hij zijne makkers toe.

„Houd u bedaard,” sprak Gerbrant, die hem de handen stevig bond. „Gij hebt uw loon van de Spanjaarden genoten; nu zal men in de stad afrekening met u houden.”

„Genade,” steunde de overlooper, „genade!”, en smeekend wierp hij zich op de knieën.

„Genade?” vroeg een der vrijbuiters spottend, „zoek die bij de Spekken. Gij zult nu moeten ondervinden hoe men in Leiden zijne ontrouwe burgers straft.”

„Doch laat ons den steven wenden, ginds rukken de Spanjaarden uit Leiderdorp aan, die ons willen verjagen.”

„Vuur!” — kommandeerde de Vestmeester Henriks, die het bevel over de manschappen voerde, en de musketten knalden. Dat de Geuzen goed gemikt hadden, werd duidelijk toen de rook was opgetrokken; de vijand week achterwaarts. Andermaal rukte hij echter vooruit en nu ontstond er een scherp gevecht. Met haast snelden de gewapende burgers door de Zijlpoort, om de bedreigde makkers bij te staan. Onstuimig was de aanval, die nu volgde, zoodat de dappere Leidenaars het veld behielden en de Spanjaarden hun heil in de vlucht moesten zoeken.

Een vroolijk gejuich begroette de overwinnaars, die op hunne vaartuigen in de stad terugkeerden, rijk beladen met buit. Pier Quaatgelaat, de overrompelde glipper, werd voor den krijgsraad gebracht. Men toonde weinig toegevendheid; een ernstig voorbeeld zou den dubbelhartigen laten zien, hoe men in Leiden met de verraders van het vaderland dacht te handelen. Hij werd op eene vreeselijke wijze met den dood gestraft, men vierendeelde hem en aan elk der poorten zag men straks een bloedig lichaamsdeel van den gevonnisden glipper.

Voorwaar, eene ernstige waarschuwing!

Valdez begreep, den weg nog meer te moeten versperren, zoodat geen levend wezen langer ongemerkt de stad in of uit zou kunnen komen. Met zijne legerbenden naderde hij steeds dichter de wallen en in Leiden kon men duidelijk de schansgravers opmerken, die zich gereed maakten, de sterkte te Lammen onneembaar te maken. Deze schans, tijdens het eerste beleg door de lafhartige houding van den kapitein Van Boom den Spanjaarden in handen gevallen, was den belegerden een doorn in het oog.

Men wilde zijn geluk ook daar beproeven, en vastberaaden stevende Leiden's krijgsvolk op zes welgewapende schuiten door de Vliet.

De vijand was echter niet vanzins te wijken, daar hem aan het bezit dezer schans zeer veel was gelegen. Een sterke troepenmacht beschutte de gravers en raakte terstond handgemeen met de Leidenaars, die tegen de kracht van zulk een groot getal verdedigers op verre na niet waren opgewassen. Na een vinnigen strijd zagen zij zich tot den aftocht genoodzaakt en met haast stevenden de schuiten in de richting der Koepoort terug. Daar greep opeens eene schromelijke verwarring plaats, het vierde der vaartuigen geraakte dwars in de vaart en bleef onbewegelijk zitten, de drie volgende schuiten den weg versperrende.

„Overspringen,” luidde het bevel en de manschappen, hunne plempen in de handen des vijands latende, klauterden over het vastgeraakte schip op de beide voorste schepen, waardoor zij zich het leven hadden gered.

Zes dagen later moesten de belegerden zich een nieuw verlies getroosten. Den 15^{den} Juni overviel de bezetting van de schans La Grande Victoria bij de Voskuil de Poelschans, die door de Leidenaars was opgehaald om hunne

kool- en worteltuinen buiten de stad te beveiligen voor de roofzucht der loerende vijanden. De overmacht dwong het gering getal verdedigers af te trekken, en voortaan woei de Spaansche vlag van de ingenomen sterkte tot groot leedwezen der benarde stedelingen.

De hoop op eene ongedachte omkeering hield evenwel den moed bij het getrouwe deel der bevolking levendig. De hoogste Majesteit, de God der legerscharen, Wiens naam Uithelper is, kon langs wegen, die den mensch onbegrijpelijk toeschijnen, eindelijk redding geven. Zij beloofden elkander kloekmoedig vol te houden en ontvingen met verachting de brieven van de glippers, die nogmaals wezen op de ellende en benauwdheid, die in de stad heerschten. Zij hadden weinig mondkost en mochten in het geheel geen hope voeden, dat hun iets tot leniging van dien nood zou toekomen; derhalve dienden zij zich hoe eer hoe beter te begeven onder de bescherming van hun natuurlijken Heer, den Koning van Spanje. Met wijs beleid mochten zij nog een tijdlang voor hongersnood bewaard blijven, eenmaal moest het er toch toe komen, om zich onder de krachtige en geweldige hand van Spanje te vernederen, want Filips zou liever het koninkrijk Napels veroorlogen dan dat deze gewesten hem afhandig werden gemaakt.

Nog werd hun evenwel gratie aangeboden en ieder, hoe zwaar hij ook misdaan mocht hebben, had zich slechts voor den Koning te buigen, om volkomen zeker te zijn van de voorgeslagen verzoening en liefderijke opneming onder 's Vorsten gehoorzame zonen. Wellicht wilde de Vroedschap volhouden; zij diende te bedenken, dat Spanje had te beschikken over 250 vendels knechten, en grooter macht was voorzeker niet te denken. Met de bede, dat God hun aller

harte wilde bewerken en verlichten, sloten zij hun schrijven, dat ongeteekend was, maar afkomstig heette te zijn van eenige mannen, wier namen zij eens met Gods hulpe zouden leeren kennen.

De vinkende glippers vermochten door hun zoet gefluit den vogel niet te lokken. Zij waren op bedriegen uit, en hiervan overtuigd kon een volgenden brief, hun uit het legerkamp des vijands van een „goetwillighen ende ghetrouwen vriendt” toegezonden, niets uitrichten.

Het verheugde Gerbrant, dat de Burgemeester Van der Werff, krachtig gesteund door Van der Does en Bronkhorst, de burgerij telkens opnieuw voor de goede zaak wist te bezielen.

Den 23sten Juni sprak hij tot Floris: „er is opnieuw een glippersbrief ingekomen. Naar Jonker Jan van Duivenvoorde mij meedeelde, verzekert men ons, dat zijne Majesteit niet anders begeert dan dat de Nederlanden weder mogen komen in hun vroegeren staat en dat hij alleen het welvaren van alle steden in Holland bedoelt.”

„Het eerste laat zich gemakkelijk verstaan,” lachte de bediende. „Filips ziet, dat zijne erfenis, die hij zoo gruwelijk heeft beheerd, hem ontgaat; wat zou hij nu vuriger begeeren, dan dat wij ons gewillig aan hem onderwerpen, opdat hij het rustig bezit dezer landen zich ziet gewaarborgd.

Het andere is enkel een grove leugen. De valsche en onbarmhartige Spanjaard heeft slechts onzen ondergang op het oog. Hoe menigmaal werd reeds een kort te voren uitgesproken eed op de laagste wijze geschonden. Van verzoening kan geen sprake zijn, want voor goed zijn de harten zijner vroegere onderdanen van den strengen despoot

vervreemd. En opstaande, hief Floris het geuzenlied aan, welks woorden in deze dagen door velen werden herhaald:

Godt, onsen Prins, sal gheven tijt
Om te singhen, t' uwen verwijt,
Over u valsche list:
„Vive die zijn gheloof belijt —
Maar Afij een pardonist.”

„Geen genade van Spanje,” zeide Gerbrant kloek, „wij blijven hopen op de gratie des Heeren, die op Zijn tijd zal bewerken, dat het beleg wordt opgeheven.”

Gods tijd scheen echter nog niet gekomen, de zorgen en bekommernissen werden grooter, reeds klopte de honger, de grimmige honger, dreigend aan de huizen. Zuinig werd er met de levensmiddelen omgegaan — en dit moest. De wakkere regeering had den mondvoorraad, die in de stad aanwezig was, nauwkeurig opgenomen en het koren, 110 last, van de eigenaars gekocht. Naar deze hoeveelheid maakte men eene berekening, en voortaan kreeg elk inwoner dagelijks een halfpond brood, benevens een halfpond vleesch. Het getal van 1000 koeien, dat men bij den aanvang van het beleg bezat, was al spoedig tot 700 geslonken. Nog graasden de arme dieren bij dag op de weivlakte rondom de stad, en trouw werden zij tegen het vallen van den avond door de poorten in de veste gedreven. Zoodra echter de alarmklok begon te luiden, keerde de gansche kudde naar de wallen terug als wisten de redelooze dieren, dat zij zich voor een naderend gevaar in veiligheid hadden te stellen.

Bloedig werd er somwijlen gestreden tusschen de burgers, die onophoudelijk aanvallen deden, en de door hen bedreigde

Spanjaarden. Deze gevechten werden gewoonlijk met goeden uitslag bekroond. De regeering had eenen prijs op het hoofd van elken vijand gezet, dat men binnen de stad bracht; dit wakkerde den moed der onverschrokken burgers aan en weldra werd het volk zoo opgewonden en wraakzuchtig, en waagde het zich zoo ver, dat bij trommelslag de toegezegde belooning werd ingetrokken en deze sluipvechterij verboden. Deze schermutselingen zouden toch niet in staat geweest zijn, om de ijzeren boei te verbreken, dien de Spanjaarden om de stad hadden gesmeed. Zou de morgen der vrijheid dan nimmer aanbreken? Ja — op 's Heeren tijd, als „het tot hiertoe en niet verder” den overwinnenden legerscharen zou tegenklinken. 's Heeren wegen zijn niet die des menschen, en Zijne gedachten niet de onze. Al moest thans van de wankelmoedigen onder de burgerij worden gesproken: „Macht, moed is hun bezweken,” en kon van allen zuchtend worden gezegd: „Al meerder wert heuren noot,” — toch zou alles eens uitloopen tot eer en verheerlijking van Zijnen Heiligen Naam.

HOOFDSTUK VII.

De barmhartigheid van den Spanjaard.

De honger steeg in de benarde veste van dag tot dag en als eene zwarte schaduw sloop zijne gezellin, de pest, hem na. Dreigend trokken hopen volk door de straten met norsch gelaat of smeekenden blik om brood vragende, om daarmede eigen honger te stillen of wel het veege leven te rekken van hen, die zij als te krachteloos om te loopen mismoedig en troosteloos op het ziekbed moesten achterlaten.

Mocht er aan mondivoorraad schreiend gebrek zijn, — aan moed en volharding ontbrak het niet. De dienstdoende burgers, slechts ten halve gevoed, deden uitval op uitval om de vijanden achter hunne verschansingen te bestoken en hunne belegeringswerken te vernielen. De onstuimige aanvallen der verbitterde Leidenaars waren gewoonlijk niet te wederstaan; waar zij met hunne vuurroeren en verrejagers verschenen, waren zij meestal overwinnaars en hun krijgseus bracht langzamerhand schrik aan. Slechts dan, als hun getal sterk in de minderheid was, wilden zij van terugtrekken hooren en menig Spanjaard moest ook dan nog in het zand bijten.

Den 5^{den} Juli werden de manschappen van Van der Does onder de wapens geroepen. De burgers trokken welgemoed naar buiten, vol verlangen om zich met den gehaten vijand

te meten. Ieder had zich voorgenomen zijn plicht te doen; onder de moedige strijders was voorzeker een jeugdige knaap, de dappere Leeuwte, een der vurigsten. Reeds bij het eerste beleg had hij zich kloek gedragen. Hij was den Spanjaarden onverschrokken te lijf gevlogen en had meer dan een van 's konings handlangers voor altijd het stormen verleerd. Hevig waren de vreemde strijders op den jongen geus verbitterd, die zelfs geharde lansknachten ontzield deed neertuimelen en vocht met weergaloozen moed.

„Voorwaarts”, klonk het bevel en de kleine troep snelde den vijand te gemoet. Onder den kreet: „Den dood aan de spekken,” wierp Leeuwte zich op de borst van een Spaanschen soldenier, die ontzet achterwaarts week, maar tevergeefs worstelde om zich los te rukken. Een kolfslag van een der burgers besliste den kamp; stervende zonk de aangevallene neder.

Het gevecht werd algemeen en duchtig streden de Leidenars. Met bebloede koppen deinsden de Spanjaarden af, om weinig later weer voorwaarts te rukken om het verlorene te herwinnen. Het vendel van Van der Does verrichtte wonderen van dapperheid, maar de overmacht was te groot.

„Victorie”, schreeuwden de Spanjaarden en vielen de verdedigers verwoed aan. Een drietal rende op Leeuwte in; de schrik sloeg hem echter niet om het hart en nog hield hij stand.

„Een geus weet van geen wijken,” mompelde hij. „Gij zult weten met wien gij te doen hebt, aler wij het veld ruimen.”

„Geef u over” klonk het hem in het oor. Leeuwte's oogen schoten vuur. Overgeven — dat nimmer. Hij sloot zich dicht bij zijne makkers aan, besloten om zijn leven duur te verkoopen. Op geen el afstand stond hij van zijn

tegenstander. Weg met het vuurroer, dat hem van geen dienst kan zijn, ja, hem in zijne bewegingen belemmert. Hij grijpt het mes en stoot het in de keel van den Spanjaard en de overwinningskreet verandert bij dezen in een ruw, rochelend geluid, dat zijn dood vermeldt. De beide anderen stortten eveneens levenloos ter aarde door een zwaard getroffen, dat met forschen slag op hunne hoofden nederdaalt.

Stoutmoedig snelt nu Leeuwte vooruit en andermaal kampt hij tegen elken Spanjaard, die hem nadert. Daar weerklinkt op eens een zegekreet achter zijn rug en tot zijn smart hoort de jonge geus, dat de vijanden de overwinning hebben behaald.

Ginds trekken reeds de burgers naar de stad terug. De strijd was te ongelijk en het zou eene roekeloze onderneming zijn, zoo men langer bleef strijden, daar dit noodwendig den geheelen ondergang van het vendel tengevolge moest hebben.

Leeuwte heeft zich in de hitte van het gevecht te ver gewaagd en het bevel tot aftrekken niet vernomen. Nu is hij van zijne makkers afgesneden en overal bedreigen hem de Spanjaarden. Zal hij zich overgeven? Misschien, dat men deernis met het lot van een armen knaap zal hebben. Neen! geen genade van Filips. De moordenaars van Zutphen en Naarden hebben alle menschelijk gevoel uitgeschud. Zal hij stand houden en nog eens den ongelijken strijd wagen tegen de overmacht, opdat het hem gelukke het vaandel van Van der Does en zoo de stad te bereiken? Zijn lot is in dit geval te voorzien; hij mag vijf of tien Spanjaarden doen vallen, vijftig of meer zullen hem bespringen en hem onder hunne voeten vertreden.

Hij blikt om zich heen of hem ook iets ter beschutting zal kunnen dienen en wellicht hem aan het oog der soldaten

onttrekken. In gebogen houding snelt hij eenige schreden verder en verschuilt zich in het riet. De loerende vijand heeft den knaap opgemerkt. Eenige soldaten hadden zich op die hoogte op den grond geworpen en door het hooge gras voor ieder onzichtbaar, blikten zij vrij in het rond, zorgvuldig toeziende of zij een voortvluchtigen vijand konden verrassen. IJlings snelden zij op den knaap toe, en het is Leeuwtje onmogelijk aan hunne handen te ontkomen. Spoedig was de jonge geus gevangen genomen en werd met scheldwoorden overladen.

„Deel ons mede hoe het daar binnen met uwe zaken is gesteld”, sprak een der soldaten barsch.

Leeuwtje gaf geen antwoord op die vraag.

„Wij zullen u de vrijheid hergeven, zoo gij aan ons verlangen voldoet”, klonk het opnieuw.

Een verachtelijke lach krulde de lippen van den moedigen knaap. Hij zou liever zijn leven verliezen dan een verrader te worden.

„Spreek op”, dreigde de Spanjaard, „of wij zullen gestreng afrekening houden.”

„Voorwaar een schoone wraak zijn wrok te koelen aan een weerloozen knaap”, mompelde Leeuwtje, die zijn rechter aanzag met een blik, waaruit een moed sprak, die voor den Spanjaard doodelijk zou geweest zijn, als hij alleen tegenover den jongen had gestaan.

„Hij zwijgt,” sprak de soldaat woest. „Bij St. Jago, gij zult spreken,” en het zwaard uit de schede trekkende, greep hij zijn slachtoffer bij het oor. Eenige oogenblikken later wees eene bloedige plek de plaats aan, waar het lichaams-deel had gezeten. Leeuwtje's oogen schitterden, een hoog rode bloe kleurde zijn door pijn misvormd gelaat. Kramp-

achtig balde hij de vuist, terwijl een droevige zucht aan zijn gemoed ontsnapte.

Een spottend gelach weerklonk in het rond, toen de onmenschen hem ook het andere oor, benevens den neus afsneed. Een breede bloedstroom gutste Leeuwte langs het gezicht en een schier ondragelijke pijn moest hij lijden. Toch ontsnapte hem geen kreet van angst, hij trachtte den snik te smoren, die hem bij zooveel leeds wel moest ontsnappen.

Nog hadden de beulen niet genoeg hun duivelschen lust botgevierd. De Spaansche soldaten grepen den gemartelden knaap opnieuw aan en bonden hem een touw om den grooten teen; zoo werd hij aan een staak opgehangen en straks — ijselijk schouwspel — bengelde het lichaam van den knaap, met het hoofd naar beneden, in de lucht. Radeloos van pijn, verliest Leeuwte zijn tegenwoordigheid van geest niet. 't Is alsof zijn moed hem nimmer begeeft. Hij zal beproeven zich los te wringen. Hij schommelt, zwaait, slaat de handen om het gemartelde been, nog eene slingering en het hoofd gaat naar boven. Het is hem gelukt het touw te grijpen; nu zal hij naar boven klauteren. De musketiers hebben echter zijn laatste worsteling aanschouwd. Zij vermeien zich in het deerniswaardig lot van hun slachtoffer.

„De jonge rebel tracht te ontkomen,” spotta een der soldaten. „Laat mij hem eerst teekenen.” Eén knal, de dappere knaap slaakt een kreet, nog een paar snikken — en de dood heeft den Leidschen geus van alle smart verlost.

De Spanjaarden keeren terug. Zij hadden nu gezien, wat een jongen durft bestaan; wat zouden de vaders dan wel niet vermogen? De haat des volks tegen de gevreesde beulen werd steeds grooter en menig een zwoer dezen gruwelijken

dood eens bloedig te zullen wreken op iederen vijand, die in zijne handen viel.

De prins zat inmiddels niet stil en daar er door middel van krijgsmacht op geen ontzet viel te hopen, had hij hun reeds den 1sten Juli meegedeeld, dat hij in den uitersten nood het water van de Noordzee zou binnenlaten om den vijand te verdrijven. De vrees voor de zilte baren had reeds tweemaal bewerkt, dat Alva's legerbenden hun heil in eene overhaaste vlucht hadden gezocht — voor Brielle en Alkmaar. Leiden's vroedschap dankte Oranje voor deze blijde tijding en verzekerde hem, dat zij den laatsten droppel bloed voor deze eerlijke zaak zouden geven — in biddend opzien tot den Almachtigen God, die hun daartoe den moed zou verleen.

Scherp blikte Leiden's bestuur in het rond om alle ongeregelheden te voorkomen. Orde en tucht werden rusteloos gehandhaafd en onder de grootste moeilijkheden bleven zij waken voor het heil der stad, wier welvaart en bloei hun na aan het harte lag.

De ellende vermeerderde intusschen met den dag. De slechte voeding riep allerlei ziekten in het leven en uitgeput van honger was het velen niet langer mogelijk den noodigen dienst op de wallen te verrichten. Onverdragelijk was derhalve voor deze zwakke Leidenaars, die zich evenwel gewillig aan de voorgeschreven deeling der levensmiddelen onderwierpen, de aanblik van de vele vrouwen, wier mannen zich verraderlijk jegens het vaderland hadden gedragen en die thans in Leiden in het geheim voor Spanje's belang ijverden. De welgezinde burgerij voorzag het nadeel, dat deze vrouwen aan de zaak, waarvoor zij leden en stredden, konden toebrengen, en bovendien de huisgezinnen dier

Spaansche trompetter met brieven van Valdez.

glippers moesten worden gevoed en verminderden op die wijze het sobere leel, dat den getrouwen kon worden uitgereikt.

Het bestuur gelastte dien vrouwen, om met hunne kinderen te vertrekken, tevens allen ontevreden den de gelegenheid aanbiedende om mede de stad te verlaten.

Den volgenden dag wandelden twee moeders met een negental kinderen op den Maredijk. Zij hadden op de aanmaning de veste verlaten en waren door het Maregat getrokken, om langs Poelgeest den weg naar Warmond voort te zetten. Het krijgsvolk, dat in de nabij gelegen schans in bezetting lag, had de naderende groep opgemerkt en omsingelde de weerloozen.

Onder woest getier en bitteren spot grepen zij de vrouwen aan, rukten haar de kleederen van het lijf en dreven ze zoo voor zich uit.

„Keert terug naar de stad,” riepen de Spanjaarden smadelijk, en helpt ze daar de proviand opeten.”

De Leidenaars namen de beleedigde moeders en hare kinderen liefderijk op en lieten ze met de noodige zorg verplegen. De atkeer voor den vijand, die zwakke vrouwen zoo schaamteloos durfde mishandelen, was toegenomen, en de laatste vonk van hoop op genade van de vreemde despoten voorgoed gebluscht.

„’t Schijnt, dat wij bezoek zullen krijgen,” sprak een der schutters tot zijne makkers, die dienzelfden dag de wacht hadden bij de Witte poort. „Daar ginds op den Hoogen Rijn dijk voor de Waddingerschans zag ik straks . . . antal ruiters draven, die sedert eenige oogenblikken hun paarden tot stilstand hebben gebracht. Wellicht beraadslagen zij nog het een of ander, voor zij hier heen trekken.”

De schutters blikten over de wallen. In de verte glinsterden eenige wapenrustingen in het zonlicht, terwijl op korten afstand een trompetter naderde, op een rooden vos gezeten. Onderzoekend namen de wachters den ruiter op, die zijn vurigen klepper met krachtige hand bedwong, en hem bij de gracht voor de poort tot rust vermaande.

„Halt” — zeide hij, en het dier, de stem zijns meesters kennende, bleef onbeweeglijk staan.

„’t Is een Spaansche boodschapper,” spraken de wachters. „De aanblik dier verraders is mij onverdragelijk,” riep een der vurigsten, luide genoeg om zijne woorden voor den ruiter verstaanbaar te doen zijn.

„Wat belet mij, om hem met een schot uit mijn goed musket te begroeten.”

De trompetter had deze opmerking verstaan, hij verbeet zijne gramschap en eenige brieven te voorschijn halende, wenkte hij de wachters, dat hij hen verlangde te spreken.

„In naam van mijn overste, vraag ik toegang tot het gerecht uwer stad, om het deze stukken ter hand te stellen.”

„Geef uwe brieven maar hier,” hernam de schutter opnieuw. „Wij zullen zorg dragen, dat zij hunne bestemming bereiken. Uwe lokvink-rij vermag toch niet ons in den strik te krijen,” mompelde hij.

De Spanjaard kleurde en den Leidenaar trotsch aanzien, antwoordde hij koel: „Ik ben gewoon mij stipt van de mij opgedragen zending te kwijten en juist zoover te gaan als mij gelast wordt. Ik moet de brieven persoonlijk overhandigen en derhalve verlang ik nogmaals bij uw bestuur te worden toegelaten.”

„Leer dan geduld te oefenen,” sprak een der wachters

bits. „Onze last luidt, om voor niemand de poorten te openen zonder de aanwezigheid van heeren Burgemeesteren en leden van den Gerechte.”

De trompetter mompelde eenige onverstaanbare woorden, die zijn kwalijk verborgen misnoegen over de behandeling, een vorstelijk parlementair aangedaan, moest luchtgeven.

„Opstandelingen,” gromde hij. „Valdez zal de hoon, zijnen boodschapper wedervaren, weten te wreken. Doch laat ik mijne zelfbeheersching niet verliezen. Wij moeten nog altijd toenadering huichelen en van lankmoedigheid, van genade en vergiffenis spreken, tot zoolang — wij deze muren binnentrekken, dan zal het spel beginnen.....”

Hij liet zijn paard eenige malen heen en weder gaan, als zocht hij hierin de noodige afleiding. Nu en dan wierp hij echter een verachtelijken blik op de Leidenaars, die hem wederkeerig gramstorig aanzagen.

De wachters hadden intusschen den Burgemeesteren de komst van den trompetter geboodschapt. Kort daarop verschenen zij, vergezeld van den Schout, Hendrik van Brouhoven, den stadsvoogd Bronkhorst en den bevelhebber der bezetting, Jonkheer Janus van der Does. De poorten werden geopend en de ernstige mannen, die besloten hadden niets te ondernemen, wat tot nadeel hunner beminde stede zou kunnen strekken, traden naar voren, om te vernemen, wat de Spanjaard hun wenschte mee te deelen.

De boodschapper naderde en zich hoffelijk buigende, reikte hij een der heeren zijne brieven over.

„Mijn bevelhebber rekent op antwoord”, sprak hij. „Ik zal u vergezellen en daar binnen wachten tot uwe beraadslagingen met de overigen zijn afgevoerd.”

„Niet noodig”, werd hem terstond toegevoegd. Een der

Burgemeesteren verbrak het zegel, opende het schrijven en doorliep bedaard den inhoud, die het oude lied van de verlangde onderwerping en de toegezegde genade aan de boetvaardigen, inhield. De trompetter beschouwde met sluwten blik het gelaat der maanen, die allen kennis van het geschrevene namen. Het was hem echter onmogelijk op te merken welken indruk deze regelen op hen te weeg brachten. Niet de minste waardeering viel er op hun gelaat te aanschouwen en wat daarbinnen roerde bleef voor het oog van den Spanjaard verborgen. Na weinige oogenblikken wenkte een der heeren hem en den ruiter met ernstigen blik aanziende, zeide hij op vastberaden toon:

„Ons antwoord aan u zal kort zijn. Zeg uwen overste, dat wij de stad voor den koning behouden en beschermen. Indien men met ons wenscht te onderhandelen, zoo moge men zich tot Zijne Excellentie, den Prins van Oranje, wenden. Alle verdragen, die hij met u zal willen sluiten, willen wij gewillig opvolgen en nakomen.”

De heeren van den Gerechte verwijderden zich; de bode had zijn afscheid ontvangen en kon aftrekken. Nauwelijks vermocht hij zijn spijt te verkroppen. Hij spoorde zijn paard aan en snel verdween hij in de richting der wachtende ruiters.

„Oproerig geuzengebroed,” mompelde hij hevig verwoed, „opstandelingen, die mij als antwoord verwijzen naar den hoofdrebel, dien ellendigen Willem van Oranje. Eens zullen wij afrekening houden.”

De wachters op de Witte Poort zagen hem spottend na. „De Spanjaarden zullen nog lang heugenis van deze begroeting hebben,” lachte een der schutters. Wat zal Valdez verheugd zijn, als hij straks verneemt, dat hij zich tot

Vader Willem moet wenden om met hem over het lot van Leiden te onderhandelen. Grooter grief is voor de Spekken wel niet mogelijk, want onze Vorst zal niet rusten voor hij ons uit de handen der Spaansche beulen heeft verlost. Wij hopen alles te doen wat de Prins wil en gevoelen ons één met hem."

„Met God — voor Leiden en Oranje!" riep hij luid.

„Leve de Prins!" herhaalden de anderen opgewekt.

HOOFDSTUK VIII.

Een ster in den nacht.

Prins Willem, de toevlucht der bedrukte Nederlanders die reeds weken lang onvermoeid voor Leiden's verlossing werkte en bad, spande nog immer zijne beste krachten in om de redding der zwaar bezochte stedelingen te bewerken, zoo zelfs, dat hij uitgeput werd van zorg voor het arme land en ziek door inspanning en afmatting.

Hij had den Leidenaars ontzet beloofd; dat woord zou hij houden. In den geest zag hij de arme vaders, zwakke vrouwen en teedere kinderen, die naast God op hem, op hem alleen hun hope hadden gevestigd en die angstig de handen naar hem uitstrekten, smeekende, dringend en vurig, om bijstand in den nood.

Met hun zaak stond het schier hopeloos, daarom moest de geliefde Oranje alles aanwenden om Leiden te behouden. Nog één middel was er, — maar 't kon slechts in den uitersten nood worden aangewend. De stad was volkomen ingesloten, alle wegen werden streng bewaakt, zoodat het den boden bijna onmogelijk werd de stad te verlaten en nog minder er binnen te kunnen komen. De springers moesten veelal tot hun diepen spijt naar de stad terugkeeren zonder zich van hun last te hebben gekweten.

Oranje wilde zich thans van het eenig mogelijke red-

middel bedienen. De liefde tot zijn volk vuurde hem aan en hij besloot de baren der Noordzee te hulp te roepen om hem een weg te banen over de velden, die thans door den wreedten vijand werden verwoest. Nog was hij meester van het land in den omtrek van Rotterdam, en de Maas was geheel in zijn macht. Hij nam een kloek besluit, de Maas- en IJseldijken zou hij laten doorsteken en de sluizen van Rotterdam, Schiedam en Delfshaven openzetten, om de golven op de Spanjaarden af te zenden. Een „zee met ebbe en vloed” zou tot voor de vaste stroomen, de vreemde vendels verjagen en platgeboomde vaartuigen dragen, die de uitgevaste Leidenaars weder brood en allerlei mondivoorraad konden toevoeren.

Het offer was groot, de bezwaren waren vele, de moeielijkheden zonder tal, de verliezen ontzettend. Bijna geheel Zuid-Holland zou een prooi der zilte baren worden. Een tal van schoone dorpen, thans zoo bevallig troonende te midden van bloeiende weiden en rijke velden, waarop het koren reeds rijpte, moest onherroepelijk verloren gaan, zoodat de bewoners hunne woonplaatsen dienden prijs te geven om ergens elders een beschermend dak te vinden. Die liefelijke dreven zouden in eene groote waterplas worden herschapen en de nijvere landman zou geen zaad noodig hebben om zijne tuinen en akkers te bezaaien; geheel zijn have en goed gingen verloren, — reddeloos verloren en zijne bezittingen behoorde hij op te offeren om den Leidenaars door het water het vurig afgebeden ontzet te brengen.

Welk eene daad was met zulk eene onderneming te vergelijken? Zouden de Staten hun toestemming geven en mocht men hope voeden, dat de omringende bevolking toewijding aan dit grootsche plan wenschte te betoonen? De schade,

aan den oogst toegebracht, kon eerst na jaren worden hersteld en veler bestaan verzonk tegelijk met zijne eigendommen in het wassende water.

Dacht dan de edele Oranje niet aan dit groote gevaar? Gewis, maar het lot van Leiden was hem als het ware op de ziel gebonden. Lijf en goed, al te samen, had hij den landzaten niet verschoond; en nog was hij dezelfde, die in deze dagen van spanning zijn zuchtend volk kon toeroepen: „die vroom begheert te leven, bid God nacht en de dach, dat hij mij cracht wil gheven, dat ick u helpen mach.” Hij deed alles wat in zijne macht stond en krachtige vertoogen zond hij aan de Staten en het volk, waarin hij voor zijne vrienden in de bres sprong en in welsprekende taal hen opwekte, om hun toestemming aan het beraamde plan niet te onthouden.

De woorden van den geliefden Prins, die zoozeer den gloed der overtuiging verrieden, misten hun doel niet. Algemeen voorzag men het gevaar, dat Holland dreigde, zoo Leiden viel. „Wij moeten met alle ons ten dienste staande middelen voor de eer en de belangen des Vaderlands strijden,” was de betuiging der welgezinden, „en zullen de handen reppen om door het water de Spanjaarden te verdrijven.”

In de vergadering van Hollands Staten, terstond daarop in Rotterdam gehouden, werden de zaken nogmaals overwogen. De flauwheid en wankelmoedigheid, die somtijds dit lichaam bezielde, scheen thans voor goed geweken. Er ging maar één stem op: Leiden moest worden geholpen al zou het gansche land een prooi der zilte baren worden.

De wakkere mannen ontveinsden zich de ellende niet, die volgen zou. 't Was echter onmogelijk te land de fel bedreigde stad te ontzetten. De krijgsbehoeften in de veste werden

allengs uitgeput, de groote sterfte maakte dat den burgers de moed ontzonk.

„Mannen broeders,” klonk het in krachtige taal. „Laat ons het eigen belang opofferen ter wille van het gemeenebest. De rampspoedige staat der stad is u bekend. Met Leidens lot wordt over het wel of wee van Holland be-
slist. Een ontzettende ramp bedreigt ons; zoo God almachtig het niet verhoedt, is het weldra met ons volksbestaan en onze godsdienstvrijheid uit. Van Filips is geen genade te wachten, het ergste staat te vreezen. Beter dat de oogst van één jaar verloren gaat, dan dat wij ons voor altijd moeten krommen onder het knechtschap van vreemde overheerschers. En zeg mij — hoe zou het ons mogelijk zijn de vijanden van onze velden te verjagen, zonder voldoende krijgsmacht; ten laatste valt toch alles in handen der beulen.

Geefst daarom akkers en dorpen prijs, om de lang begeerde vrijheid te herwinnen. De liefde voor ons goede land gebiedt ons, om zonder verwijl de roepstem van zijne Doorluchtigheid op te volgen en Rijnland, Delfland en Schieland, en alle ompalende streken door het openen der sluizen en het doorgraven der dijken onder water te zetten, opdat aldus de vijanden zullen worden verjaagd, of een weg zal worden gebaad, waardoor de stad met schepen ontzet en bijgestaan kan worden.

Wat kiest gij? Bedenkt hoe hachelijk de toestand is. De toekomst is donker; zult gij u onttrekken of de handen met ons ineen slaan tot krachtigen tegenweer? Ik voor mij heb goed en bloed voor het Vaderland veil.”

Een oogenblik was het stil; toen brak de stroom los en vol geestdrift riepen allen uit: „Beter verdronken — dan

verloren land. De dijken door, opdat het water voor Leidens wallen moge stroomen en het uur der verlossing voor de beproefde stad mag slaan. De zaak van Nederland is Gods zaak en al wat wij voor Hem, voor het Vaderland en onze naasten opzetten en wagen is niet verloren, maar wordt allen, die op den hoersten Koning hun betrouwen stellen, honderdvoudig vergolden."

De liefde voor het Vaderland had de zegepraal over alle bedenkingen behaald en na korte beraadslagingen beloofden de Staten per maand 45.000 kronen voor het goede werk beschikbaar te stellen.

De ijver en moed, waarmede dit offer werd gebracht, werkten aanstekelijk. Alle steden wedijverden om te helpen; de toewijding was groot. Eene leening van 120000 gulden was spoedig volteekend en aanzienlijke vrouwen ontteden zich zelfs van hunne kostbare sieraden, om daarmede het werkvolk te betalen, dat den sterken boei, die de wateren nog hield besloten, zou doorgraven, opdat het werk der vernieling onbelemmerd kon worden voortgezet. Zoo gaf elk het zijne prijs en indien nu de Heere in Zijn oneindige ontferming de pogingen tot ontzet zou willen zegenen, mocht men hope voeden, dat het werk der zelfopoffering met een heerlijken uitslag zou worden bekroond.

In de nabijheid van Kapelle a/d. IJssel, onder beschutting van eene schans, waarin talrijke manschappen zorgvuldig de wacht hielden, stonden den 3^{den} Augustus eenige mannen, die naar hunne kostbare kleedij te oordeelen tot de edelen des lands behoorden. Allen hielden het oog gevestigd op

het werkvolk, dat met spaden gewapend een gat in den dijk begon te graven.

Eenigszins van deze groep verwijderd liep een persoon, tot wien zelfs de achtbare mannen met eerbied en ontzag opzagen, met langzame schreden op en neder. Het was de Prins van Oranje, die rusteloos voor het welzijn des lands had gepleit. Met levendige belangstelling blikte hij over den omtrek en peinzend bleef hij na eenige oogenblikken staan, waarna hij sprak:

„Zoo is dan eindelijk het plan tot uitvoering gekomen, dat de Heere ons thans bijsta en met zijn baren en golven den vijand verjage. Wij willen den moed niet verliezen. Ik heb, voor ik de zaak der onderdrukte christenen in deze provinciën op mij nam, een nauw verbond aangegaan met den Koning der koningen en ben vast overtuigd, dat allen, die in Hem betrouwen stellen, door Zijn almachtige hand verlost zullen worden.

Het geluid van voetstappen, in zijne nabijheid, deed den Prins opzien. Een edelman, gehuld in een korten mantel van fijn laken, die op de hoeken en den kraag van gouden borduursel was voorzien, kwam naderbij. Het was Jonkheer Daniël Oem van Wijngaerden, die met zijn medege-machtigden uit Rotterdam naar den IJseldijk was vertrokken, om met het werk der inundatie een aanvang te maken. Hij lichtte het kostbare baret, met edelgesteenten, dat zijn hoofd bedekte, op en zich hoffelijk buigende, zeide hij: „Mr. Paulus Buys en de leden der Staten laten uwe Doorluchtigheid eerbiedig verzoeken, om het begonnen werk in oogenschouw te willen nemen, om verder met hen te be-raadslagen over de geschikte punten tot verdere doorgra-ving der dijken.”

De Prins knikte toestemmend en minzaam antwoordde hij: „Ik wil terstond aan uw verlangen voldoen. Van harte hoop ik, dat de Heere onze zwakke pogingen met zijn onmisbaren zegen moge bekroonen. Vordert het werk reeds?”

„De gravers arbeiden met ijver,” begon de edelman opnieuw. „Uwe Excellentie zal zich straks van een en ander persoonlijk kunnen overtuigen. Het water stroomt reeds door drie gapingen schuimend het veld in en door de zestien openingen, die al westwaarts trekkende gemaakt zullen worden, zal straks het Maas en IJselwater ongehinderd Delfland overstromen, zoodat binnen kort alle landen in een zee zijn herschappen.”

„Vooraf, wanneer het stuk dijks tusschen Rotterdam en Delfshaven wordt weggegraven en der Maze een nieuwe toegang wordt gebaad,” merkte de Prins op. „De golven kunnen dan het vernielingswerk ongehinderd beginnen, zoo namelijk een stormvloed het water hoog opdrijft en de gewenschte noordwesten wind niet uitblijft.

Met de hulpe Gods zal alles tot een goed en gewenscht einde worden gebracht en het morgenrood der godsdienst-vrijheid voor goed aan de kimmen lichten.”

„Zoo geve ons de Heere, uit genade,” betuigde Jonkheer van Wijngaarden, de hand aan zijn baret slaande, daar een hevige windvlaag hem van zijn kostbaar hoofdsieraad trachtte te berooven. Beide mannen zochten thans de overige leden der Staten op, waarna zij met dezen beraadslaagden over eenige werkzaamheden, met den verderen voortgang van den grootschen arbeid in verband staande.

De gravers zetten nu onder toezicht der aangewezen vol-machten hun zware taak tot voorbij het Kralingsche veer

voort en bruischend stroomde het zilte nat over de vruchtbare gronden, om te vernietigen of te verzwelgen wat eens met zorg en moeite was opgehaald of tot stand gebracht, maar tevens om als een roede des hemels de benden des vijands te verjagen, om troost en redding te brengen aan de zwaar bezochte Leidenaars, die thans met diepe smart zich afvroegen, of het vurig begeerde ontzet dan nimmer zou opdagen.

HOOFDSTUK IX.

Een uitval der Leidenaars.

Langzaam gingen de uren van den nacht voor de fel benauwde stedelingen voorbij. Het oogenblik waarop alles ontwaakt, zou eerst straks naderen. Nog hing eene vale schemering over de velden en geen lichtstraal wierp haar schijnsel door de dikke duisternis. Een diepe, plechtige stilte rustte op den omtrek. Niet het geringste geluid werd daar buiten vernomen, zoodat het krijgsvolk, dat in de omringende schansen in kwartier lag, blijkbaar nog in de armen van den slaap de noodige verkwikking zocht. De schansen zelf staken als donkere, dreigende massa's tegen den hemel op en de Spanjaarden, die hier hun verblijf hielden, zullen zeker niet hebben vermoed, dat op eenigen afstand fonkelende oogen onheilspellend op de sterkten waren gevestigd. Hadden zij echter een enkelen blik in Leidens straten kunnen werpen, zoo waren zij ongetwijfeld reeds voor lang overtuigd geworden, dat hun onheil wachtte en waren zij ijlings opgestaan om zich ter verdediging toe te rusten.

In de meeste woningen brandde reeds de lamp en bij haar flinkerend schijnsel lei een huisvader of zoon de laatste hand aan het in orde brengen zijner wapenrusting. Reeds trokken er troepen strijdbare burgers door de verschillende wijken, die zich haastten om hunne loopplaatsen op te zoeken.

„Wij zijn ter Rijnsburger poort bescheiden,” sprak een jonge man tot zijn metgezel. „Kapitein Schot zal heden den eigenlijken aanval regelen, en wij hebben dus het vooruitzicht, om duchtig met de Spanjolen kennis te maken. Het zal er heet om toegaan. De Waddingerschans, die wij omver wenschen te halen, is mij reeds lang een doorn in het oog geweest. De redoute bij Boshuizen wordt er door beschermd en van dag tot dag knallen vandaar de schoten der Spaansche musketiers, die het zoo bont maken, dat het niemand der onzen geraden is zijn hoofd buiten de Wittepoort te steken.

„Gij hebt gelijk, Floris,” antwoordde de aangesprokene „en gaarne help ik mee om den boei te verbreken, waarin wij bekneld zijn geworden. Wij zullen het echter hard te verantwoorden hebben. Gelukkig, dat kapitein van der Laan ons met zijne vrijbuiters zal ter hulpe komen en bovenal, dat het schotvrij schip, dat kort geleden werd versterkt, ditmaal met het krijgsvolk zal uittrekken.”

„Hebt gij de ijzeren schans gezien, Floris?”

„Zeker Gerbrant, 't is een geducht monster en voor het beoogde doel alleszins geschikt. De hooge wanden van het vaartuig zijn sterk en dik en bovendien met ijzer beslagen. Zestien roeiers zullen het schip in beweging brengen, terwijl daar binnen nog een aanzienlijk getal schutters geplaatst wordt. De noodige schietgaten zijn reeds in de wanden aangebracht, zoodat onze musketiers uit de besloten ruimte gemakkelijk en zeker hunne schoten op den vijand kunnen afzenden.

Ik zie, dat de vrijbuiters met nog eenige schutters zich reeds naar de Borstelbrug begeven om de ijzeren schans te bemannen, die straks langs de Korte vest bij den Pelikaan-

toren door den boom zal worden gelaten om verder het Galgewater op te varen.

Ik hoop, dat onze tocht met een goeden uitslag zal worden bekroond en wij den Spanjaarden een gevoelig verlies mogen toebrengen."

"Dat geve God", zeide Gerbrant, „want de nood stijgt met den dag. Het brood begint reeds op te raken en voortaan zullen wij ons met moutkoeken dienen te behelpen, zoodat wij ons slechts voor een korten tijd en dan nog wel onvoldoende kunnen verzadigen. Nu reeds zoekt men de walgelijkste dingen van de straat op, om daarmee den schreeuwenden honger te stillen. De vele gesloten vensters bewijzen duidelijk genoeg, dat reeds menig burger het slachtoffer der pest is geworden. Aan onze sterkste mannen ontzinkt reeds de kracht, derhalve is het geen wonder, dat de kinderen sterven en de zuigelingen aan de borsten der moeders inslapen om nimmer te ontwaken.

Zoo de Heere ons niet spoedig verlossing brengt, zullen wij allen nog ellendig om het leven komen. Ik zal de ure zegenen, waarop de Spekken voor goed hun afscheid zullen nemen. Mocht mijn vader dan ook terugkeeren", zuchtte hij.

De Prins heeft ontzet beloofd, sprak de bediende van meester Alewijns, en daarom blijf ik moed houden. Wat uw vader betreft, wij hebben in de laatste weken geen tijding van hem ontvangen, maar toch is het mij alsof ik mijn goeden meester gezond en wel zal ontmoeten en wij opnieuw onze werkzaamheden aan de fabriek in rust zullen voortzetten."

Deze woorden schonken den zoon zijne kalmte terug. Of Floris zelf echter hope op spoedig ontzet bleef koesteren, waar de duisternis zich steeds meer verdikte, viel te

betwijfelen. Dit viel voorzeker niet te bevreemden, want bij het stijgen van den nood verloren zelfs de meest geloovige Vaderlanders wel voor eenige oogenblikken den moed en het vertrouwen.

„Gerbrant,” sprak Floris, „ik merk, dat de schutters zich reeds in het gelid hebben geschaard; wij moeten ons haasten.” De vrienden namen kort daarop hun plaats in en strikten den witten doek, die zij bij zich droegen, om den arm. Dit was het veldteeken voor de Leidsche strijders, waaraan ieder in het gevecht den vriend van een vijand zou kunnen onderscheiden. Sommigen bonden den witten band om hun hoed om hem te meer zichtbaar te maken.

De grootste woeligheid heerschte zoo in dezen vroegen Augustusmorgen in de Zuidelijke en Westelijke wijken der stad. Echter niet lang. Het gedruisch nam allengs af en in ernstig zwijgen wachten de uitvallers op het sein tot hun vertrek. Zoo stond dan aan de Rijnsburger poort kapitein Schot met zijne schutters; op den Rijn vertoefde van der Laen met zijn onversaagde mannen, die zich in de ijzeren schans hadden geposteerd. Bij de Wittepoort hadden zich de vrijwilligers onder Jonkheer Jan van der Does met het vendel schutters onder kapitein Mees Haviksz vereenigd, die straks gezamenlijk den hoogen Rijndijk zouden oprukken. Een andere groep strijders, gewapend met de gevreesde verrejagers en vuurroeren, wachtte met ongeduld het oogenblik af, dat hun overste Jonkheer van Duivenvoorde hen in het gewoel van den strijd zou voeren.

De stad en de omtrek waren nog in het duister van den nacht gehuld. Een zilverwitte nevel zweefde over de velden en pakte zich boven de stroomen samen. Flauw glinsterde de morgenster boven de wolken en de sombere hoogten

doemden nog bijna onzichtbaar uit een geheimzinnig donker op. Daar schitterde een vuursein van de Wittepoort en voorwaarts klonk het uit den mond der verschillende bevelhebbers.

Kapitein Andries Schot trok met zijne manschappen voort in de richting der Poelschans, waarna hij de helft der schutters op een brug voor den Rijgdijk deed stand houden, om met de overigen de Spanjaarden, die van de Noordwestzijde de Leidenaars zouden mogen bedreigen, in het oog te houden.

De ijzeren schans voerde haar last het Galgewater in en werd ter zijde door het krijgsvolk van Haviksz en van Van der Does begeleidt. Jonkheer Jan van Duivenvoorde rukte met zijn verrejagers naar het Zuidwesten en verschool zich achter de bouwvallen van het huis te Boshuizen. Bij de stadspoort wachtte een groot aantal schansgravers het oogenblik af, dat zij met het slechten der bedreigde sterkte een aanvang zouden kunnen maken. De wachtposten in de schans trachtten te vergeefs den grauwen nevelsluier met hun blikken te doorboren. Nog was alles stil en alleen de vormen der naaste voorwerpen traden, hoewel in onzekere lijnen, uit het duister te voorschijn.

De kapitein der vrijbuiters geeft aan de manschappen, die zich op de galei bevinden, een wenk en plotseling brandt tot niet geringen schrik der Spaansche bezetting, het geschut los. Een donderend geluid weerklinkt over den straks zoo rustigen omtrek en als een echo wordt dat geluid herhaald door den doffen knal van de musket-schoten.

In dichte drommen trekken de Leidenaars vooruit. „Zeeland, — Zeeland!” klonk hun kreet, die den Spanjaarden

meldt, dat de vermetale geuzen hun met een wissen dood zullen dreigen. Een gouden gloed stijgt aan den hemel op en de nevels rijzen als rookzuilen naar boven. Het licht treedt te voorschijn en de bezetting ontwaart, dat de Leidenaars reeds op korten afstand naderen. Een oogenblik staan de Spanjaarden verbijsterd, maar spoedig hebben zij zich hersteld. Snel laden zij hunne musketten en een hagelbui van kogels begroet de stedelingen, die oogenblikkelijk hun vuurroeren afschieten om de Spekken met gelijke munt te betalen.

Een kreet van woede gaat op van de wallen; enkele manschappen storten zwaar gewond neder en zijn voorgoed buiten gevecht gesteld. Andermaal dalen steenen en kogels neer op de aanvallers, maar onophoudelijk vuren de Leidenaars. Het is alsof niets hen kan tegenhouden, moedig snellen allen voorwaarts en ieder houdt zijn man in het oog. Hun strijdleus klinkt daverend boven de kreten der vijanden uit.

Duivenvoorde ijde met zijn vrijbuiters te hulp en verscheen op het tooneel van den strijd. Hij legerde zich tusschen de schans te Boshuizen en de Oude Vliet en viel den vijand in den rug aan. Eenige schutters, die in de nabijheid der Poelschans den Spanjaarden den pas afsneden, raakten van de overigen gescheiden en snelden mede naar het bedreigde punt. Onder hen waren Gerbrant Alewijns en Floris. Beiden vochten met moed, vast besloten om niet te wijken. Onverschrokken waagden zij zich te midden van het gedrang en drongen op den vijand in. Hun kogels deden meer dan een Spaanschen strijder vallen en voorwaarts ging het om straks de wallen te beklimmen.

„Voor Leiden en den Prins,” klonk het van verschillende

kanten en voorwaarts stormden de aanvallers, hoe woedend zich de Spanjaarden ook verdedigden.

„Op zij mannen!” waarschuwde een stem. „Wij zullen ze daar ginds iets gaan brengen, dat hun wel het minst zal smaken.” Gerbrant hoorde niets, zijn fonkelend oog blikte naar het voor hem liggend bolwerk en voor de zoo-veelste maal laadde hij zijn roer om er het lot zijner vijanden mede te beslissen. Opeens voelde hij zich bij den arm gegrepen.

„Achteruit, Gerbrant,” vermaande een der vrijbuiters, „achteruit, zoo uw leven u lief is.”

De aangesprokene week ter zijde en de krijgsman, die hem had gedrongen om voor een wijle den aanval te staken, scherp aanzien, vroegde hij: „Wat hebt gij, Filips Dirksz. Moet gij aldus uw makkers storen?”

De moedige Filips, een vrijbuiters uit Gouda, wees met zijn verrejager op enkele schutters, die eenige vreemdsoortige voorwerpen in hun midden hadden. Gerbrant zag in de aangewezen richting en overtuigde zich weldra, dat hij nog juist bij tijds was gewaarschuwd. Een vreemdsoortig geschut werd door zijn vrienden klaar gemaakt. Daar lagen groote glazen flesschen en bollen met zwavel en buskruit gevuld. De vrijbuiters voorzagen ze van brandende lonten. Hoor, het ritselt en schuifelt op den grond.

„Daar gaat het, — op zij mannen!” werd er nogmaals luide geroepen en een geweldige vuurstraal flikkert door het donker, terwijl een daverende knal de soldaten doet opschrikken. De vurige monsters vliegen te midden van de Spanjaarden; zij kwetsen en zengen overal, dood en verderf braken zij om zich heen. In wilde verwarring springen de verdedigers der schans op, maar vruchteloos

trachten zij zich te verbergen, want overal barsten de gevreesde werktuigen los, alles vernielende wat zich op hun weg bevindt.

De stedelingen dringen vooruit onder het aanheffen van hun strijdleuze. De schutters klemmen hunne vuurroeren vast in de vuist; daar rijzen de geweren omhoog, het fonkelend oog glijdt langs den loop op de verdedigers der wallen en dof rolt de knal der schoten door de ruimte, die de bespringers van hun onderdrukkers scheidt.

„Voor God en Oranje,” klinkt het geroep der vrijbuiters en de spitsen der verrejagers glinsteren in de stralen der zon, die den omtrek eenigermate begint te verlichten. De dappere geuzen, die voor niets terugdeinzen, rukken steeds meer vooruit; reeds stooten zij de blinkende spietsen in de bolwerken, om den vijand vandaar te verjagen. Er volgt een bloedig gevecht. Het angstgeschreeuw der Spanjaarden vermengt zich met de juichkreten der zegevierende Leidenaars. De musketten zwijgen; op het voorbeeld van Floris Gbijsberts hebben de schutters hun roeren bij den loop gevat en slaan nu met de kolven op den vijand in. Deze verdedigt zich moedig. Elke voetbreed gronds wordt met weergalooze dapperheid aan de Leidenaars betwist.

„Misericôrde, — ontferming, genade,” smeeken de verbijsterde Spanjaarden, als zij zien, dat hun doodvonnis onherroepelijk is geveld, al verdedigen zij zich met wanhopigen moed.

„Wij verleen en geen kwartier,” antwoorden de vrijbuiters en de zegekreten, die van verschillende zijden worden aangeheven, verkondigen het luide, dat de Leidenaars overal den vijand in het nauw hebben gebracht. Vruchteloos pogen de soldaten der bezetting te ontkomen; aan alle kanten is

hun de weg versperd. Velen vallen onder de kolfslagen der musketiers, die met geweld op hunne hoofden neerdalen, of vinden hun dood in de gestrekte speren, die hen in dichten kring dreigend omsluiten. Mocht het al een enkelen Spanjaard gelukken zich met den moed der vertwijfeling door zijn belagers heen te slaan, hem wachtte toch eenzelfde lot als zijn gevallen makkers, want het oog der Leidenaars bhkte overal. Zoo zagen de vluchtenden zich rondom ingesloten. Nergens vermochten zij zich te bergen, overal grijnsde de dood hen aan en onmogelijk was het hun zich in veiligheid te stellen voor de goedgemikte schoten, die hun werden nagezonden. De vluchtelingen, die naar den Rijnhout meenden te ontkomen, zagen zich door de verre-jagers het leven afgesneden of vonden hun graf in de schuimende golven, die rood waren gekleurd door het bloed der gezonken slachtoffers.

Tot niet geringe teleurstelling van de zegevierende Leidenaars bleven de pionniers uit. In de hitte van het gevecht werden zij her- en derwaarts gedreven, terwijl een groot getal zich in de nabijheid der Poelbrug bevond om daar loopschansen tegen op te werpen. Het slechten der wallen scheen zodoende onmogelijk gemaakt. De overwinnaars lieten zich echter niet afschrikken; toen de schansgravers niet opdaagden, begonnen zij zelf aan het vernielen der schans. Alles werd dooreen geworpen en dooden en gekwetsten vonden hun graf in de aardhoopen, die spoedig verzezen.

Zij zouden den aangevangen arbeid niet ten einde brengen. Floris werd met zijne makkers plotseling opgeschrikt, door het verwijderd geroffel van den trom en het geschetter van de trompetten.

„De Spanjaarden zullen ons te hulp komen,” sprak een

der mannen spottend, terwijl hij een zwaren klomp aan de los maakte. Ik zal echter den knechten van Valdez wijs maken, dat ik mij het werk niet uit de handen laat nemen. Eer wij vertrekken zullen wij de Spanjaarden toonen, dat de wevers van Leiden, zooals zij ons spottend noemen, zelfs voor geen overmacht terugdeinzen. Dreigend balde hij de vuist en naar de stad wijzende, zeide hij: „Daar sterven onze huisgenooten van honger. Gisteren, tegen het vallen van den avond, keerde ik naar de mijnen terug. Mijne vrouw zat met haren zuigeling aan de borst bij de tafel. Ik trad binnen, geen welkomstgroet klonk mij tegen. „Slaapt gij?” — vroeg ik zacht, om haar niet te doen schrikken. Zij antwoordde niet; toen trad ik naderbij, eene huivering voer mij door de leden en sidderend zonk ik op den vloer. Zij waren gestorven, — gestorven van honger.”

Er kwam een traan in het mannelijk oog. De manschappen, die zijne woorden hadden opgevangen, staakten voor eenige minuten hun werk. Een dof gemor ging er op onder de dappere krijgers, bij het hooren van zooveel leeds.

„De Spanjaarden brengen den vloek in het land,” zuchtte de eerste opnieuw; al deze ellende hebben wij hen te wijten, maar het rijk der papen zal niet eeuwig duren, ook aan hun heerschappij komt een einde. Ieder, die 't wel meent met Leiden, met de vrijheid, met het behoud van vrouw en kind, neme straks zijn wapens op en wreke zich op onze onderdrukkers, die niet eer zullen rusten, voor zij ons aller ondergang hebben bewerkt.”

„Wij zullen u bijstaan,” betuigde zijne vrienden en zoo lang mogelijk tegen de Spanjaarden verdedigen. A krachtigen greep omklemden zij het vuurroer of den verreje twee geduchte wapenen in handen der verbitterde ge-

Aller oog wendde zich opeens naar het Zuid-Westen. Een schitterend licht steeg naar boven. „Het Spaansche kamp is in beweging,” zeide Gerbrant. „Dat vuursein komt van den kerktoeren te Voorschoten en roept voorzeker het volk van kapitein Carion op hun post en indien ik mij niet bedrieg, hoor ik het geluid van de trompet, die de ruiters seint om op te zitten.”

„Laat ze komen,” antwoordde de gespieerde Leidenaar somber. Ik zal op deze plaats stand houden, tenzij het bevel van mijn overste mij elders mocht roepen.”

De hulptroepen des vijands kwamen nu immer nader. Zelfs van den kant van Leiderdorp daagden de soldaten op. Valdez verkeerde eerst in den waan, dat de aanslag in zijn belang geschiedde, derhalve haastten zich de soldaten uit het hoofdkwartier naar de oostelijke poorten.

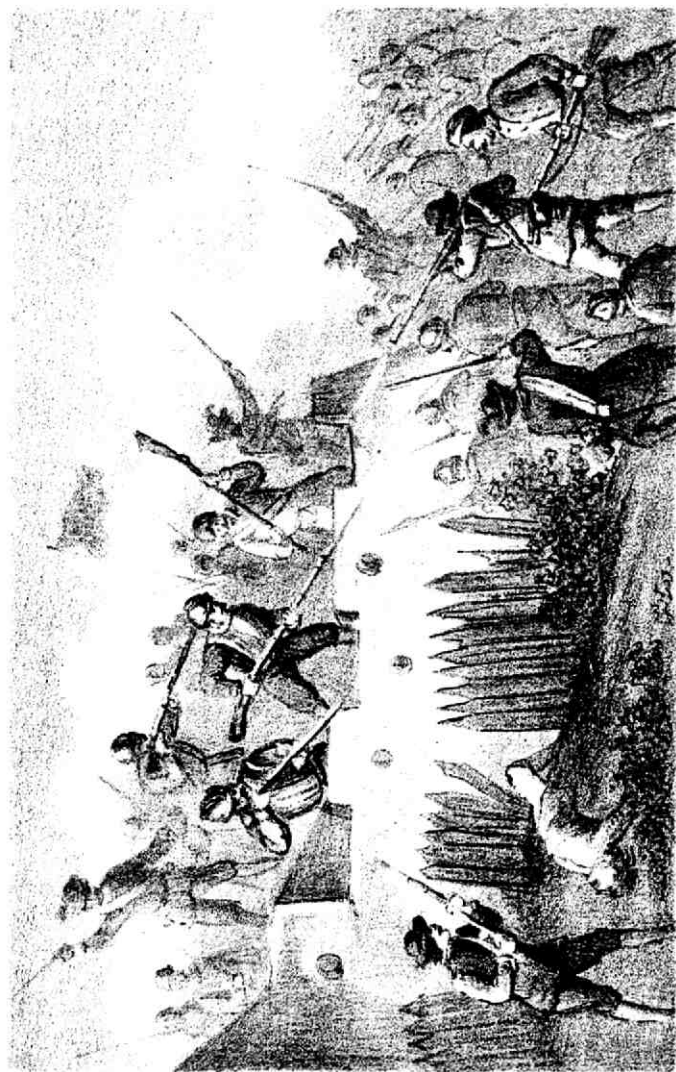
„Laat ons nu binnen,” riepen zij.

Een spottend gelach was het antwoord. „Ginds worden uwe makkers geslacht,” klonk het tergend, „helpt ze begraven; als ge dat hebt gedaan, zullen wij u hier werk geven.”

De Spanjaarden werden spoedig ontnuchterd en vloden naar hun makkers terug, om dezen van het lot hunner wapenbroeders te verwittigen.

Intusschen was het in den omtrek der Waddingerschans steeds meer rumoerig geworden. De Spanjaarden, die hun makkers wenschen bij te staan, zijn op de plaats der worsteling verschenen en vallen op de burgers aan.

Hardnekkig wordt er gestreden. Zouden de domme Hollanders werkelijk stand houden tegen het aanzienlijk getal van des konings soldaten. Vloekend spoeden zich de zwaar gewapende lancers naar voren. „Voor St. Jago,” klinkt hun kreet, maar duur moeten zij hun ijver evenwel betalen.

Gevecht bij de Waddingenschans.

De vuurroeren zijn gericht. Een duchtig salvo geeft antwoord op hun juichtoon; geen enkel schot heeft gemist en zieltogend liggen de lanciers ter aarde.

Weer worden de musketten geladen; de verrejagers blinken in het zonlicht den Spanjaarden tergend tegen en als dezen voorttrekken knallen andermaal de schoten, terwijl de vorsten zich door de spietsen in hun leven zien bedreigd.

„Uit den weg, Spanjolen,” klinkt schor de stem van den Leidenaar, die eene zware rekening met zijn bespringers heeft te vereffenen. De vreemde krijgers, sterk in het gevoel hunner overmacht, komen nader. De oogen fonkelen hun van moordlust. „Nog eens uit den weg,” krijst de man en ook zijn oogen schieten vuur. Hij heft den aardklomp met zijn gespierde armen omhoog. „Neem dit ter gedachtenis aan een burger van Leiden,” roept hij uit en verpletterend valt de reusachtige massa op de hoofden zijner aanvallers, die onder het slaken van een angstkreet getroffen naar beneden tuimelen.

Rusteloos reppen zich zijne handen en een regen van steenen valt op de hoofden der Spanjaards, die haar van alle kanten omsingelen. „Geef u over,” roept een hopman. Een grijnslach krult de lippen van den dapperen Leidenaar. „Kwartier geven wij niet aan de moordenaars van Naarden en aan die van Haarlem evenmin,” mompelde hij, en andermaal een zwaren klomp aarde opnemende, werpt hij dien den Spanjaard op de borst. Deze waggelt en zijgt ter aarde om niet weer op te staan: een kolfslag van Filips Dirksz, die met zijn vrienden Floris en Gerbrant den Leidschen strijder ter hulpe komt, maakt hem voor goed machteloos. De kapitein Mees Haviksz vocht met leeuwenmoed; waar hij verscheen moesten de Spanjaarden terugwaarts wijken. „Vooruit mannen,” riep hij,

„het geldt ons aller welzijn,” en weer was hij in het voorste gelid. Op eens slaakte hij een rauwen kreet. Een bloedstroom golfde uit zijn borst, een Spaansch musket had hem voor goed getroffen. Bewusteloos zonk hij in de armen van een der schutters, die op zijn gekerm toesnelde. Voorzichtig werd hij uit het strijdgewoel verwijderd en nogmaals vielen zijn manschappen met ware doodsverachting op den vijand aan. De verwonding van hun aanvoerder maakte hen te meer verbitterd.

Daar de pionniers nog altijd achterbleven, kon met het slechten der sterkte niet langer worden voortgegaan, wjl het aangroeiend getal vijanden noodzakelijk aller krachten tot ernstige verdediging vroegen.

Drie malen hervatten de Spanjaarden verwoed het gevecht en drie malen werden zij kloekmoedig teruggeslagen. Ten laatste zouden de Leidenaars toch voor de legermacht van Valdez moeten bezwijken; derhalve werd het tijd terug te trekken, eer de stroom van vreemde krijgsknechten hen als het ware verzwolg. Al schermutselende ging het terug naar het punt, van waar zij straks waren uitgetrokken. De ijzeren schans vuurde onophoudelijk en roeide weder stadswaarts onder het gejuich der vrijbuiters, die een' rijken buit van veroverde wapenen en kleederen met zich voerden. De gevangenen Spanjaarden verheugden zich niet over den triomf; wellicht vreesden zij het lot te moeten ondergaan, dat hun beide landgenooten reeds had getroffen, wier bloedende hoofden als vreeselijke zegeteekenen een tweetal burgers versierden, die aan hen het werk der wrake hadden voltooid en hun vergolden naar hunne daden.

Honderd vijanden zijn door de Leidenaars gevelld. Hunne lijken liggen uitgeschud op den bodem, of worden door de

hoopen aarde van de half vernielde wallen, als door een lijkwa gedekt. De burgers hadden slechts het verlies van twee strijders te betreuren; een tiental had min of meer ernstige kwetsuren.

De Kapitein Mees Haviksz. mocht niet lang meer den nood zijner stad aanschouwen. Voor dat het wee zijn hoogste punt bereikte nam de Heere hem tot zich.

HOOFDSTUK IX.

De duisternis neemt toe.

Drie dagen waren sedert den aanslag der stedelingen op de Waddingerschans verlopen. Reeds voor enkele uren was de zon ondergegaan en geen enkele lichtstraal gleed over de blauwe wolken, die zich steeds dichter samenpakten. Het donker was geheel gevallen; ook de maan onttrok haar licht aan het oog der wachtposten, die waken moesten voor de veiligheid der bezetting. Slechts een enkele ster blikte van boven neer met stralend licht.

Diep zwijgen heerschte overal en niets wekte de opmerkzaamheid der Spanjaarden, die Leiden immers nog ingesloten hielden. Toch had het scherpziend oog op dit uur eene donkere schaduw tusschen de verschillende schansen kunnen ontdekken, die rusteloos voorwaarts sloop en al dichter de voorposten begon te naderen. Behoedzaam snelde de man stadwaarts en ongetwijfeld moest hij met de verschillende wegen nauwkeurig bekend zijn, daar hij recht op zijn doel afging en zooveel mogelijk het kortste pad volgde.

„God geve,” zuchtte hij, „dat de waakzaamheid der Spanjaarden mij niet verrasse. Ik verlang niets vuriger dan binnen de stad te komen. Wat zullen mijn geliefden mij met angst verbeiden en zich bezorgd maken over mijn lot. Wellicht denken zij reeds, dat ik om het leven ben gekomen.

O, mocht ik mijn kinderen, na zulk een lange afwezigheid, eens weder in de armen sluiten.

Hoe gaarne zou Floris Ghijsberts zijn meester ontmoeten? Wel beleven wij een tijd van lijden en angst. De verschrikkingen van den oorlog houden den vader van zijne kinderen verwijderd en maken het hem onmogelijk, om voor de zijnen te zorgen. Indien Margaretha en Daniël eens wisten, dat ik mij slechts op eenige minuten afstands van de stad bevind, hoe zouden zij den Heere smeecken, dat Hij mij mocht geleiden.'

„De tocht wordt inderdaad gevaarlijk,” fluisterde hij, plotseling afbrekende. „'t Zal moeielijk gaan, binnen de muren te komen. Zoo ik mij niet bedrieg, weerklinken in de verte de voetstappen der wachters.” Een oogenblik bleef hij staan, toen wierp hij zich haastig in eene greppel, om zich aan den blik der naderende soldaten te onttrekken. Werkelijk gingen hem in snellen pas eenige Spaansche krijgslieden voorbij, die met haast hun verblijf in de schans opzochten, blijde, dat zij waren afgelost, daar de regen sedert eenige minuten kletterend van den hemel begon te vallen en de wind met verdubbelde kracht hen huilende in het aangezicht blies. Zoodra hunne schreden waren verstomd, richtte de man, in wien wij reeds den dekenfabrikant Ewout Alewijns hebben herkend, zich op.

„De schildwachten zijn weg,” mompelde hij; „indien de pogingen van den Prins gelukken, zullen alle Spanjaarden binnenkort verdwijnen. Het water bruischt reeds de lage velden in, en de boeren hebben hun hooi en koren binnenhaald en in de naaste steden geborgen en zelf met vrouw en kinderen eene veilige schuilplaats gezocht. Jammer evenwel, dat Rijuland en de omtrek van Leiden overal merkbaar hooger liggen dan Delfland, vanwaar het Maas-en

zeewater moet komen. Een hevige Noord-Westen wind zou werkelijk een zegen voor ons zijn; des Heeren arm is niet verkort en indien Hij het wil, zal de zegepraal in den strijd verblijven aan Oranje en allen, die zich aan zijne zijde hebben geschaard ter wille van het woord Gods.

Ontzettend veel moeten zij in de benarde veste reeds hebben geleden en wel is er geloofsmoed noodig, om te midden van alle verzoekingën te volharden tot den einde toe. Naar heer Van Everdinge mij meedeelde, willen de burgers liever den buik zien slinken van gebrek dan den hals voelen zwellen van de Spaansche stroppen.

Maar de honger is een scherp zwaard en de dood eischt zijn offers reeds uit alle woningen. Hoe zal u de tijding bemoedigen, dat er maatregelen tot ontzet zijn getroffen en dat de dappere Zeeuwen onder Boisot zich gereed maken om de stad rijkelijk van proviand te voorzien."

"Hier is de brief, die hun Oranje's bemoeiingen meldt," ging hij voort, een aardhoop, die eenzaam in het veld stond, voorbij trekkende. Hij tastte met zijn hand op de borsten overtuigde zich, dat het schrijven goed bewaard was.

"De afstand, die mij van mijn woonplaats scheidt, wordt korter. Ik geloof, dat de denkere massa, die ginds boven de omringende voorwerpen uitsteekt, de St. Pieterskerk is."

De nachtelijke wandelaar kon zich weldra van de waarheid zijner opmerking overtuigen, want nauwelijks had hij de laatste woorden uitgesproken of het wolkenfloers scheurde zich en tot zijn niet geringe becommerring kwam de maan te voorschijn, die met haar licht het donker voorgoed opklaarde. De dekenfabrikant blikte scherp om zich heen en, de grootste behoedzaamheid in acht nemende, sloop hij langs allerlei omwegen vooruit. Nu eens bukte hij zich diep, om

in een volgend oogenblik zich geheel te verbergen achter een afgebrokkelden muur, opdat het argusoog van den Spanjaard hem niet zou bemerken. Straks snelde hij weder eenige schreden vooruit. Tot zijn niet geringe ontzetting donderde hem eensklaps een „halt” in de ooren. Een drietal goed gewapende Spanjaarden kwamen op hem aanstuiven. Een bange zucht ontsnapte aan het gemoed van den Leidenaar. Zoo hij zich niet in veiligheid vermocht te stellen, zou hij in den ongelijken strijd het onderspit moeten delven. Hij zag zich echter elken weg tot ontkoming afgesneden; voor hem eene geheele legermacht, achter hem zijn vervolgers. Weemoedig blikte hij naar de stad, het einddoel van zijn tocht; toen trok hij haastig het zwaard.

„Grijp den spion,” roept de achterste der soldaten tot de twee Spanjaarden, die hem vooruit zijn gesneld en die tot zijne ondergeschikten behoorden. Alewijns spoedt zich voor, hij wint zichtbaar op zijne vijanden.

„Ouwe!” kommandeert de eerste stem, en een der soldaten lost zijn roer op den dekenfabrikant. Deze heeft zich echter ijlings op den grond geworpen en si-send vliegt de kogel over hem heen, zonder hem eenig letsel te doen.

„Getroffen!” juichen de Spanjaarden en zij spoeden zich naar de plaats, waar de vluchteling viel.

De soldaat trekt zijn zwaard en wil den zwaar gewonde het leven benemen. „Sterf, vermaledijde Geus,” roept hij uit en het staal glinstert in het bleeke maanlicht. De vermeende gekwetste springt echter op en eer zijn vijand er op bedacht is, wordt hem een doodelijken slag toegebracht. De Spanjaard stort neer, maar zijn beide kameraden zullen hem wreken.

„Ik zal u uw loon geven, rebel,” krijscht de Spanjool en

hij zwaait het zwaard om het den Leidenaar in de borst te stooten. Alewijns verijdelde den slag, maar met kracht daalt het staal op het lemmer van den dekenfabrikant, zoodat het dezen uit de handen vliegt. Een zegekrete klinkt in het rond, de Spanjool zal zijn buit nemen. Alewijns wankelt.

„Houd stand,” klinkt een zware stem; eene donkere gestalte springt te voorschijn. Hij heeft een scherp gespitsten verrejager stevig in de vuist geklemd en treft met zijn spiets den Spanjaard, die rentelend ter aarde stort en levenloos in het nabijzijnd water plonst.

De wachters hebben aan de verwijderde geluiden gehoord, dat er onraad is; zij dagen op en hebben bijna de plaats van het gevecht bereikt.

„Voort, voort!” riep de man, die Alewijns had gered, „de Spekken zitten ons op de hielen. Ginds verrijst eene hoogte, die ons tot dekking kan dienen. Haast u toch.”

„Ik ben gekwetst,” zuchtte de gevallen en toen de hand in zijn donker wambuis stekende, haalde hij een tweetal brieven te voorschijn. „Hier, neem, ik heb een schrijven van den Prins. Breng het in de stad, bezorg het andere stuk aan het opgegeven adres.”

„Ik zal blijven,” mompelde de ander, misschien gelukt het mij u in veiligheid te brengen en vaster klemde hij den verrejager in de hand. De Spaansche uniformen blinken hem in het oog. „Sta!” klinkt het dreigend uit de verte.

„Grijp mij stevig aan,” fluisterde hij en met krachtigen greep omkleemde hij den gewonde. De last is hem evenwel te zwaar om zoodoende den Spanjaarden te ontkomen.

„Laat mij los,” drong Alewijns. „Het is niet mogelijk u uit het verderf te redden. Breng den brief van den Prins over.”

De man met den verrejager volgde zachtend den wensch van zijn vriend op. De verwenschingen, achter zijn rug uitgestooten, zeggen hem, dat hij bijna is ingehaald. Haastig legt hij den dekenfabrikant in een greppel, die daar ter plaatse den bodem doorsnijdt. „Houd u stil,” vermaant hij en ijlings snelt hij voort in de richting der stad. „Sta!” roept de Spanjaard, die hem heeft ingehaald, „vervloekte Geus!” Daar schuift opeens een donkere wolk voor de maan en de vluchteling is voor het spiedende oog verborgen.

„Schiet hem neer,” beveelt eene stem en de soldaten zenden hun kogels af op de donkere schaduw, die immer voorwaarts spoedt. De schoten hebben den geus geen letsel gedaan. „Behouden!” juichte hij en de Spanjaarden keerden onverrichter zake terug.

Van den gekwetste, dien zij voorgoed in hun macht waanden, was straks tot hun niet geringe teleurstelling en verbazing geen spoor te ontdekken. Onverklaarbaar genoeg moest het hem gelukt zijn, zich op te richten en zich uit de voeten te maken. Geen wonder voorzeker, dat de wachters, woedend over den slechten uitslag, zich voornamen om elken bode, die in hunne handen mocht vallen, een proefje van Spaansche genade te geven.

De Springer, die zoo kort na zijn vertrek onverwacht met tijding terugkeerde, werd door het Bestuur der stad van harte welkom geheeten. De inhoud van den brief was belangrijk en wel in staat het volk te bemoedigen. De Prins toch meldde, dat hij door de genade Gods de stad binnen acht dagen hoopte te ontzetten en de burgers van hunne benauwdheid verlossen, door middel van de dijken, die men doorsteken zou. Reeds had men met het werk een aanvang gemaakt en werden de Maas- en IJseldijken doorgraven.

Het tweede schrijven bracht in het gezin van Meester Alewijns geen geringe ontroering teweeg. Hun blijdschap werd met droefheid vermengd, daar zij vernamen in welke omstandigheden de geliefde vader in het duister van den nacht, bedreigd door zijne vijanden, was achtergelaten. In hun harte bleef echter de stille hoop leven, dat het hem nog juist bijtijds mocht gelukt zijn zich te verbergen. Zouden zij elkander wederzien?

„De brief is af,” sprak de Leidsche Secretaris, Heer Jan van Hont, in den avond van Zaterdag den 21sten Augustus tot zichzelf, terwijl hij een schrijven zorgvuldig toevouwde. „Namens de Magistraat heb ik zijne Vorstelijke genade den stand der zaken gemeld en hem geschreven, dat wij woord gehouden hebben. Twee maanden hebben wij van zuinig rondgedeeld brood geleefd en de derde maand met armoede doorgebracht.”

Hij zuchtte diep en vervolgde: „De voorraad levensmiddelen is nagenoeg opgeteerd en de hongersnood klopt aan de poort. Een moutkoek van één pond zal voortaan elken burger voor drie dagen moeten voeden. Het begint aan alles te ontbreken en met den dag verergert onzen toestand. God geve, dat er eenig schrijven van de Staten mocht binnen komen; dat zou het zwakke gemoed der burgeren zeer opbeuren.

De taak der regeering wordt onuitsprekelijk moeielijk en zoo mij het heil mijner stede niet na aan het harte lag, voorzeker ik had mijn post, waaraan drukkende bezwaren zijn verbonden, niet weder aangenomen. Maar de Regeering heeft het gewild en nu Heer Diederik von Bronkhorst ernstig ziek is, mogen wij ons niet onttrekken.

Een groot deel van het volk wijt ons de schuld van alle rampen, die ons treffen, temeer nu Valdez telkens volledige vergiffenis aanbiedt aan allen, die zich willen onderwerpen. Zelfs den regenten wenscht hij paspoorten uit te reiken, indien zij de veste willen verlaten. 't Is waarlijk een harde proef voor de bevolking en ook voor het Bestuur, dat handen vol werks heeft om de Spaanschgezinden in toom te houden. Begreep men maar, dat de roofzuchtige soldaten juist in de hoop op plundering de bezwaren van het beleg trotseeren, om, binnen gelaten, zich alles ten buit toe te eigenen en allen over de kling te doen springen. Dan zou men zoo hard niet roepen, dat het plicht is de stad over te geven, maar zich veeleer vast aaneensluiten om tot het uiterste te volharden.

Wel hebben wij, zooals ik in dezen brief geschreven heb, lijdzaamheid en geduld van noode. De Heere geve ons die en schenke Zijne Excellentie, den Prins van Oranje, wijsheid en kloekmoedigheid om ons te ontzetten."

De Secretaris nam het verzegelde stuk in handen en stond op. Daar meldde zich een man aan, wiens naam eene merkbare ontroering bij Heer Jan van Hout teweegbracht. Maarten Oom, een burger uit den omtrek, naderde en na een hartelijke begroeting reikte hij met vreugdevollen blik verschillende brieven over.

„De hoogste nood is, naar het mij voorkomt, voorbij," sprak de bode; „deze stukken zullen u op de hoogte helpen. Ik heb echter zelf gezien, dat de doorsteking der dijken heeft plaats gehad. Het water komt reeds naar de stad toe en spoelt tegen de Landscheiding, den dijk, die Rijnland van Delfland scheidt. Naar men verzekert kon men hier en daar reeds elf palmen peilen. Een menigte schepen

schuiten en schouwen maakt zich gereed om proviand binnen Leiden te brengen, terwijl de prinseknechten naar Soetermeer zullen trekken om de wegen te bezetten. Zoo de wind slechts gunstig wordt, is de redding daar."

Met stralende oogen had Van Hout hem aangehoord. „Kom mede," sprak hij en herbaal uw mededeelingen aan de leden van den Gerechte." Volgaarne voldeed Maarten Oom aan het uitgesproken verlangen, en weinig later vertrok opnieuw een bode naar den Prins. Bij den eersten brief was een tweede gevoegd, waarin Oranje oprechtelijk dank werd gezegd voor zijn bemoeiingen en men de punten aanwees, die naar het oordeel des bestuurs in de eerste plaats doorgestoken dienden te worden.

De mare, dat er tijding van Oranje was binnengekomen, had zich weldra door geheel de stad verspreid en het volk spoedde zich naar de Breedstraat, om daar te vernemen of er op ontzet te rekenen viel. Hun verlangen werd spoedig vervuld. 's Prinsen ijverige stadvoogd liet uit zijn naam eene aflezing houden en de ademloos luisterende schare ving gretig de mededeeling op, dat er verscheidene goede middelen ter verlossing voorhanden waren, onder meer het doorsteken der dijken.

Reeds stond het water tien duim boven het land. De Admiraal Boisot, met zijn Zeeuwsche bootsgezellen, vermeerderd met de vrijbuiters uit het Noorderkwartier, die door de genade Gods reeds menige victorie op den vijand bevochten hadden, wachtten met groot verlangen op het rijzen van het water om koren, visch en haring binnen der stede muren te brengen. Elk moest derhalve den Almogenden Heere, in wiens handen alle overwinningen zijn, ootmoedig bidden, dat Hij den aanslag tot een gewenscht einde

mocht brengen, tot eere van Zijn Naam en tot hun aller verlossing."

De saamgevloeiende menigte stond een oogenblik als sprakeloos den voorlezer aan te staren; toen weerklonk een vrengdekreet in het rond. Gerbrant, die mede de heuchellijke tijding had aangehoord, wischte zich een traan uit het oog en spoedde zich toen naar huis, om ook daar het heerlijke nieuws aan de zijnen mede te deelen.

"Goede tijding, moeder," juichte hij. De Prins heeft het water tegen de Spanjaarden los gelaten en de golven rollen reeds landwaarts in; er zal nu spoedig een einde aan alle lijden komen."

"Ik hoop, dat gij u niet bedriegt, Gerbrant," fluisterde juffrouw Alewijns, met zachte stem, zich met moeite in haar armstoel oprichtende. "Wij beleven een tijd van onrust, beroering en angst. Ik vrees echter, dat ik den dag van het ontzet niet zal beleven. Mijn krachten zijn geheel uitgeput en ik gevoel mij steeds moede en krachteloos. Wellicht is het spoedig met mij gedaan; ik weet echter in wien ik geloof. De Heere Jezus heeft mij in genade tot zijn kind aangenomen en mij gekocht door Zijn bloed. De dood, die mij van u zal scheiden, zal mij tevens van alle lijden ontslaan en mij overbrengen in het eeuwige leven bij Hem, die de Zijnen sterkt in den uitersten nood. Daar zal ik de eeuwige vreugde genieten, waarover ik straks met onzen predikant, Pieter Cornelisz, die mij kwam bezoeken, mocht spreken.

In den hemel zullen wij immer gelukkig zijn; want daar is Hij, die onze schuld heeft verzoend en die ons deelgenooten maakt van de heerlijkheid, die Hij bij den Vader heeft."

„Moeder, — moeder!” snikte Gerbrant, niet bij machte zijn aandoening langer te b dwingen.

„Ik verlang om bij mijn Heiland te zijn,” antwoordde zij, een liefdevollen blik op haren zoon werpende, die haar te meer dierbaar was geworden, nu zij de tegenwoordigheid van haren echtgenoot moest missen. En dat is immers zeer zeker het beste. De Heere zal met mij doen wat Hem behaagt, en Hem wensch ik mij zelf en ook u allen toe te vertrouwen, geloovende dat Hij alles ten goede zal keeren.” Toen nam zij Gerbrant aan hare zijde en sprak lang en innig met hem, met vriendelijken aandrang hem vermanende aan zijne ziel te denken en om genade te smeekeu van den Heiland, die gekomen is om te zoeken en zalig te maken, wat verloren is.

HOOFDSTUK X.

Hoop en vrees.

Op den hoogen weg, die van de stad Delft naar Rotterdam voert, wandelden tegen den middag van Maandag, den 30sten Augustus, een viertal mannen. Zij hadden voor enkele uren eerstgenoemde plaats verlaten en gingen met langzame schreden verder. Nog een goed kwartier en zij zouden het einddoel hunner reize bereiken, waarna zij voor een tijd mochten uitrusten van de vermoeienissen, aan den tocht verbonden. Herhaaldelijk stonden de reisgenooten stil en blikten dan met klimmende blijdschap in de richting, die hen door een der mannen werd aangewezen. Deze persoon, die naar zijn kleeding en geheele voorkomen te oordeelen een gewichtig ambt bekleedde, verstrekte blijkbaar zijn drie metgezellen ten geleide. Het moest dus wel een zaak van gewicht zijn, die hem had gedrongen eenige eenvoudige burgers te vergezellen; en dat zij den geheelen weg tusschen de beide steden geheel te voet aflegden, had voorzeker eveneens zijn reden. Nu en dan ontsnapte aan een der burgers een kreet van verrassing, als hij zag hoe links en rechts van den dijk het water de velden overstroomde en nog immer rusteloos voortgolfd.

„Indien het werk zoo vordert, heer van Mierop, sprak een zijner metgezellen op beleefden toon, mogen wij zeker

hope voeden, dat het u gelukken zal Leiden voor goed uit de klauwen der Spanjaarden te rukken. 't Blijkt ons nu duidelijk, dat de Heeren Staten niet wenschen te rusten voor zij ons uit de tegenwoordige ellende en benauwdheid hebben verlost; ongegrond was derhalve de klacht, dat men de stad aan zich zelf overliet en zich haar grooten nood niet met ernste aantrok."

„Er zal niets gespaard worden om Leiden te behouden," antwoordde de aangesprokene, die niemand anders was dan Cornelis van Cuik van Mierop, Ontvanger-Generaal van Holland. „Leiden's verlossing zal de vrijmaking van geheel de provincie bewerken. Het lot uwer stede boezemt overal de grootste belangstelling in; gij zult dit ook in Rotterdam straks duidelijk ervaren.

Zijne Excellentie, de Prins van Oranje, door wiens toedoen de ware Religie wederom is ingevoerd en die de privilegiën van den lande in zijn ouden staat heeft gebracht, zal niet rusten voor uw nood is gelenigd.

De vrijheid van het fel geteisterd land is op de innigste wijze met geheel zijn persoon en werkzaamheid verbonden. De Heere zelf heeft hem geroepen tot het goede werk, hetwelk God voorbereid heeft, opdat hij er in wandelen zou. Het is zijn vurige begeerte ons allen te voeren uit het slavenhuis van Spanje en ons te verlossen van de tyrannie van den dweepzieken vorst en van den heerschzucht der Roomsche kerk.

Dubbel smartelijk was mij derhalve de tijding, dat de treurige toestand, waarin zijne Doorluchtigheid verkeert, nog steeds verergert."

De burgers schrikten en zagen met vragenden blik hun geleider aan, als verwachtten zij van dezen verdere mede-

deelingen. Had den geliefden Oranje, op wien zij geheel hun hope voor de toekomst vestigden, een ongeluk getroffen? Was hij wellicht in zijn leven bedreigd door een Spaanschen huurling, die hem een doodelijke wonde had toegebracht? Dan stond het hopeloos met de zaak der vrijheid; wie zou hun nu te hulpe komen en van de dwinglandij bevrijden?....

„Gij maakt ons bezorgd, Heer,” sprak een der mannen droevig. „Is zijne Excellentie krank of misschien den dood nabij?”

„De Prins,” antwoordde van Mierop, „is reeds sedert de voorheft dezer maand ernstig ongesteld. Zware koorts teisteren hem onophoudelijk en verzwakken hem dermate, dat hij zich van elke inspanning moet onthouden, daar deze noodlottig voor hem zou kunnen worden. Alle bekommernis doet hem kwaad en rust is het eenige wat hem baten kan.

De zorg voor het land in dezen tijd van angst en beroering heeft hem gansch en al uitgeput en zijne Excellentie, die gewoon is rusteloos met hoofd en pen te werken, is tot rust gedwongen. Dat de Heere hem spare, want meer dan ooit hebben wij thans zijne hulp en leiding noodig. Ernstig hebben wij te smeeken om het behoud van Vader Willem, die zelf met gelatenheid zijn lijden draagt en zich geheel heeft overgegeven in de handen des Heeren.”

„God zal over hem beschikken wat noodig is,” betuigde een der burgers, „en hem niet meer kommer opleggen dan hij dragen kan. Het bevreemdt mij evenwel, dat wij van 's Prinsen ernstige krankheid niet werden onderricht. Wat mag hiervan de reden geweest zijn, Heer van Mierop?”

„Zijne Doorluchtigheid, onze beminde Prins, wilde u sparen,” ging de Ontvanger-Generaal voort. Hij kende den bitteren nood, waarin gij verkeerdet en opdat de droefheid u niet

geheel zou overmeesteren en terneder slaan, hield hij zijne ziekte voor u verborgen en meldde hij u wat er gedaan is, om de ellende uwer stede te verlichten. Zoo betoonde hij hoe diep hem den nood zijns volks ter harte gaat en zoolang Oranje leeft is de hoop op redding niet vervlogen, hoewel het der wereld onmogelijk schijnt.

Daar wij thans aan het einde van onzen tocht zijn, kunt gij u eenige oogenblikken rust gunnen, terwijl ik mij naar het Hof van zijne Excellentie zal begeven, om met den Prins de zaken, in uwe brieven ons medegedeeld, te bespreken." De boden, door Leiden's bestuur afgezonden, traden thans een huis binnen, welks uithangbord duidelijk zijne bestemming verried. Hier namen zij plaats aan eene tafel na eene kan wijn besteld te hebben, om de komst des Heeren van Mierop af te wachten, die zich onmiddellijk van hen verwijderd had om zijne zending te volbrengen.

Onze vrienden zaten spoedig in een druk gesprek met de aanwezigen gewikkeld, daar de zekerheid, dat men burgers van het ongelukkige Leiden voor zich zag, ieder met levendige belangstelling vervulde.

Menig oog werd vochtig, toen een der mannen de ontbering schetste, die de inwoners zich moesten getroosten en het lijden, dat schier ondragelijk was geworden. Hoe gaarne had men troost willen aanbrengen, want uit het vermagerde gelaat bleek duidelijk, dat de boden zich niet schuldig maakten aan overdrijving.

De Rotterdammers spraken hun vrienden moed in. „De Prins," verzekerden zij, „blijft werken en acht eigengezondheid niet, wanneer 't het welzijn zijner onderdanen geldt."

„De zake van het ontzet vordert meer en meer," hernam een huisman, die terwille van Leiden zijn bezittingen in de

golven had zien verzinken. Het water rijst immer hooger en heeft al de polders tusschen Gouda en Rotterdam in eene zee herschapen. Twee dagen geleden is het mij zelfs mogelijk geweest met een zwaar beladen hooischuit van uit de venen naar de IJselsteinsche poort dezer stad te varen.

Met vreugde zou ik alles prijs geven, indien ik wist dat Leiden's burgers daarmede waren te redden." Al de aanwezigen stemden met die betuiging in en spraken de verwachting uit, dat Oranje's antwoord hen eveneens zou bemoedigen in den druk.

De Ontvanger-Generaal was inmiddels het logement des Prinsen genaderd. Vreemd genoeg kwam er hem bij zijn binnentreden niemand tegemoet. De geheele woning scheen als het ware uitgestorven.

„Ik zie geen der wachters," fluisterde hij; „de Heeren Mienheim en Bruininck, de Hofmeester en Secretaris, zijn zeker eveneens afwezig of beiden moeten zich met de artsen in het ziekenvertrek van zijne Exellentie bevinden."

Aan de deur van 's Prinsen slaapvertrek stond hij een oogenblik stil. Niet het geringste geluid drong tot hem door. Zeer waarschijnlijk was de kranke dus alleen. Van Mierop besloot binnen te gaan; want nog was er niemand, die hem eenig bescheid zou kunnen doen. Bijna onhoorbaar schreed hij over den drempel en blikte toen zorgvuldig om zich heen. Daar voor hem lag de anders zoo krachtige Oranje op de legerstede; hij was geheel alleen. De fiere gestalte was ingezonken, duizend bemoeienissen hadden hem afgemat; zijne krankheid had hem verzwakt, moede en krachteloos rustte hij ook op het ziekbed. De blik zijner oogen, anders doordringend en schitterend, was dof en het

beminnelijke gelaat droeg de sporen der hevige koorts, die hem bijna zonder tusschenpoozen hadden geteisterd.

Volkomen rust zou het eenige middel tot zijn herstel kunnen zijn. Maar dit was onmogelijk. Kon de rustelooze zijn hoofd onbezorgd ter nedervleien en in de armen van den slaap de bekommernissen vergeten in deze zorgvolle dagen, nu het bedreigde Leiden angstig de handen naar hem uitstreckte? Neen, geen enkel uur van den dag mocht hij de gedachte aan het lot der benauwde stad verdringen en in de slapelooze nachten, als zijn hoofd niet beneveld was en geen sombere schaduw zijn denkvermogen verdonkerde, ja schier vernietigde, was het lot zijner vrienden de hoofdzaak zijner gedachten.

De Ontvanger-Generaal trad zachtkens naderbij en eerbiedig groetende, zeide hij: „Uwe Doorluchtigheid verschoone mij, dat ik onaangemeld durfde binnentreden. Ik vond echter niemand, die mij zou kunnen aandienen. Wat mag echter de reden zijn, dat er zich geen enkelen hoveling bij uwe Excellentie bevindt, om voor haar de noodige zorg te dragen?”

„Ik ben zeer krank,” antwoordde de lijder met zachte stem, „en gevoel mij uiterst mismoedig. Een oogenblik wenschte ik alleen te zijn en heb mijne bedienden voor korten tijd van mij doen gaan.

Wel mag ernstige bekommernis mijn harte vervullen nu de vreeselijkste tijding tot mij gekomen is, dat de arme stad, die ik met Gods hulpe hoopte te redden, eindelijk bezweken is.”

Van Mierop bevroedde thans de zwaarmoedigheid van zijn geliefden Prins. Op den toon der blijmoedige zekerheid, antwoordde hij: „Leiden houdt het nog! Ik ben gekomen,

om uwe Doorluchtigheid den rampspoedigen staat der veste bloot te leggen. Bodem uit de stad zelf bezorgden mij pas heden deze brieven."

Indien ooit eenig woord in staat is geweest, alle zorg en twijfel te verbannen en een lichtstraal in het donker te ontsteken, dan was het wel deze betuiging, dat de dappere burgers zich nog altijd manmoedig verdedigden en van geene overgave aan den vijand wilden hooren.

"Ik dank u, Heere," fluisterde hij diep bewogen. "Uwe hand zou mij geen zwaarder last opleggen dan dit broze lichaam dragen kan." Het stroeve waas trok opeens van zijn gelaat; de benevelde blik verhelderde zich; de oude geestkracht, die zoolang gesluimerd had, scheen terug te keeren en hem met nieuwen moed te bezielen.

Hij voelde zich weer met sterkte aangegord en look op als de bloem, die door zware regenvlagen ternedergeslagen, straks de verkwikkende stralen der zomerzon mag indrinken. Dienzelfden nacht reeds zou de koorts verminderen en weldra mocht het volk elkander toeduiseren, dat de geliefde Oranje, aan wien zij zich ten nauwste verbonden gevoelden, steeds in beterschap toenam en weêr middelen beraamde, om den druk der arme stedelingen te verminderen.

Na een kort maar hartelijk onderhoud, gaf de Prins op minzame wijze afscheid aan Van Mierop, en deze speedde zich terstond naar de drie Leidenaars, die hij reeds vol belangstelling wachtende vond.

"De Prins," dus wendde de Ontvanger-Generaal zich tot zijne vrienden, "is te krank om zelf de pen te voeren. Van zijnentwege breng ik u evenwel de verzekering, dat zonder eenigen twijfel de stad met Gods hulp zeer spoedig ontzet zal worden. Zijne Excellentie zelf zal geen vlijt

noch naarstigheid sparen om uwe verlossing te helpen bespoedigen."

"Het woord van den Prins is ons even goed als een schrijven," spraken de burgers. „Oranje en het Vaderland zijn in alles lotgemeen en met alle macht, die hem ten dienste staat, zal hij nakomen, wat ons werd beloofd."

"Laat ons thans den terugtocht aannemen," zeide Van Mierop; „ik merk, dat gij u niet langer wilt ophouden dan volstrekt noodig is. Ik prijs den ijver, dien gij betoont en wensch u allerminst eenig beletsel in den weg te leggen, die den gang van uw dienstwerk zou doen vertragen."

Thans keerde men andermaal naar Delft terug, waar de burgers het antwoord der Staten in ontvangst namen. „Liever het geheele land verloren dan u verlaten," klonk hun taal. „Alle menschelijke krachten zullen ingespannen worden om Leiden te helpen."

De boden betuigden den Ontvanger-Generaal, Heer Cornelis van Mierop, hun ongeveinsden dank voor diens belangstelling in hun lot.

„Vergeet vooral niet," zeide deze, terwijl hij den mannen hartelijk de hand drukte, „het afgesproken teeken te geven, wanneer het u gelukt behouden door de Spaansche posten en tot uwe bestemming te geraken."

„Zoo de Heere wil, hopen wij tegen het aanbreken van den volgenden morgen de poorten onzer stad binnen te trekken; zoodra het donker geheel gevallen is, zal lantarenlicht aan den Sint-Pancrastoren u van den goeden uitslag verwittigen, terwijl het sein van eenige kanonschoten u zulks mede zal doen weten."

Onder de welgemeende zegenbeden van vele oprechte vaderlanders vertrokken zij, om hun medeburgers door de

overgave van den brieven en mondelinge mededeelingen te bemoedigen. Dat zij hunne reize naar wensch volbrachten bewees het schitterend licht, dat den volgenden avond van de zijde van Delft van den toren afstraalde. „Zij zijn er,” juichten de Delftsche heeren, toen het dof gebrom uit de geschutsmonden hun luisterend oor nadrukkelijk de behouden overkomst der boden verwittigde.

Ook de Spanjaarden merkten op hetzelfde uur, dat er eene ongewone drukte en beweging in de stad heerschte. Wat mocht de reden zijn, dat Leiden feest vierde in zijne ellende? De muziek speelde met vroolijke tonen, een groote optocht trok de straten door; allen jubelden; een feestgetijde scheen aangebroken. In dichte drommen rukten Valdez krijgsknechten aan; zij richtten hunne musketten op de wallen om de „opstinate rebellen” in hun vreugde te storen, maar steeds luider schalde het geluid van schalmeien en trompetten door de avondlucht. Het morgenrood van een nieuwen en beteren dag zou aanbreken, en de toekomst, kort geleden in somber duister gehuld, trok thans haar feestgewaad aan en wees met haren vinger vooruit op een heerlijke stonde, — op dagen van vrede en rust, gelijk aan den schoonen tijd toen Leiden nog niet werd belegerd.

Gerbrant stond op de wacht en onbestemd dwaalde zijn blik over de wallen; nu eens rustte hij voor een oogenblik op de sterkten des vijands, dan weer op de droevige tooneelen, die binnen de muren voorvielen.

't Was in de stad bijna tot het uiterste gekomen. Met deernis slechts kon men de bleeke aangezichten, holle oogen en hangende armen der uitgevaste Leidenaars aanschouwen. Wankelend schreden de wachters naar hun post;

het musket woog als lood op hun schouders en velen moesten zich onderweg aan een steunsel vastklemmen, wilden zij niet op de straat nederzigen. Teruggekeerd in hunne woningen vonden zij dikwijls hun familie dood. De pest velde zijn slachtoffers bij honderden; overal niets dan jammer en ellende, angst en nood. Bij rijken zoowel als armen het schreiendste gebrek.

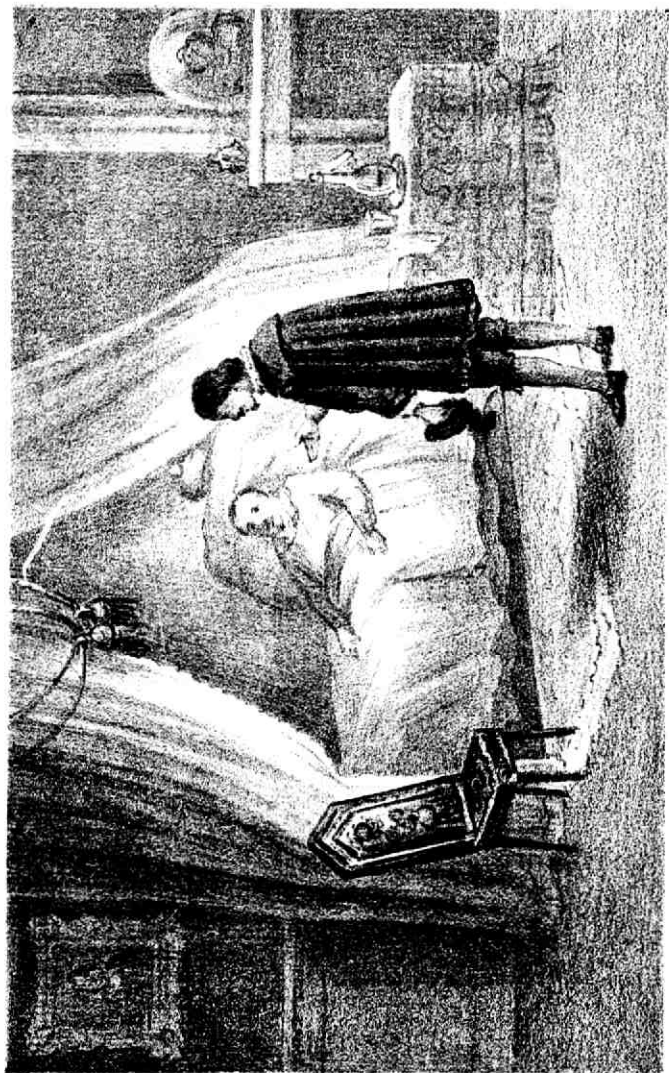
Den laatsten van Augustus hadden de Staten de hoop uitgesproken, dat zij binnen enkele dagen ontzet zouden zijn en nu was het Vrijdag, 3 September.

Floris Ghijssberts klom op ditzelfde uur op den Burgt, maar hoe hij ook tuurde, het zilte nat, dat hulpen redding moest aanbrengen, ontwaardde hij niet. Toen hij met een paar kennissen naar beneden ging werd hij opgewacht door eenige spaanschgezinde Leidenaars. Spottend zagen deze hun medeburgers aan en schamper klonk het: „Gaaf nogmaals op den toren, gij Geuzen, en ziet het Maaswater te gemoet”.

Floris zuchtte; wat zou hij echter tegen deze bittere woorden inbrengen? Hij zelf moest toestemmen, dat er geen enkele verandering in hun toestand kwam. Onder groot gemor en gejammer trokken er onophoudelijk eenige uitgeteerde gestalten in talrijke groepjes verdeeld door de straten. „Zij moeten ons spijs geven, of met den vijand onderhandelen”, heette het.

„Ik geloof, dat de ongelukkigen zich naar de Breedstraat spoeden”, zeide Floris. „’t Zal daar wellicht tot een oploop komen”.

Inderdaad hield de woelige menigte voor het raadhuis stand. Eenige drongen door de poort de zaal binnen, waar juist de vroedschap der stad vergaderd was. Toen trad een

De Ontvanger-Generaal trad zachtkenis naderbij, eerbiedig grootende.

hanner uit den hoop te voorschijn en op gramstorigen toon sprak hij tot de vergaderden: „Mijne Heeren, uit naam onzer burgers, kom ik u vragen, of wij nog niet lang genoeg hebben geleden. Waarom onderhandelt gij niet met Valdez en geeft de stad aan hem over? De vijand belooft ons lijfsgenade, voldoende voedsel en het behoud onzer goederen; wat zouden wij meer wenschen? Op u rust de schuld van ons aller dood. Opent de poorten, opdat wij niet van gebrek onkomen”.

Met doordringenden blik zag de kloeke Van der Werff de somber dreigende gestalten aan.

„De Prins heeft ontzet beloofd”, antwoordde hij ernstig en beslist, en in het hachelijkste oogenblik kan God nog redding geven. Burgemeesteren en vroedschap zullen blijven handelen, zooals zij volgens hun eed gehouden zijn”.

Ontmoedigd verlieten de mannen de zaal en deelden hun medeburgers mee, wat er gesproken was.

„Wij zullen al vast onze laarzen aandoen en zakken laten maken, want het koren komt”, spotte een uit den hoop. „De Prins zal op een pekelharing zitten en brengt ons brood!”

Tergend klonk deze schimp in de ooren van het rumoerige volk en de gemoederen der ontevreden werden nog meer verbitterd.

Het edele viermanschap, de kern van Leidens vroedschap, ging voort op den ingeslagen weg. Zwaar woog de nood der burgerij hun op de ziel en diep leden zij mede met de schamele gemeente.

De nog altijd krachtige grijsaard, Jonkheer Jakob van der Does stond op. Hij ontveinsde zich geenszins de algemeene ellende, maar wilde geen gehoor geven aan den vogelaar, die hun met zoet gefluit in het net wilde verstrik-

ken. „Naarden en Zutphen, Mechelen en Haarlem,” zeide hij, „hebben ons getoond, wat het wil zeggen vergiffenis van Filips knechten te ontvangen. Mijn besluit staat vast om tot het uiterste vol te houden. Ik heb den Prins gezworen, hem in den grootsten nood getrouw te zullen blijven; dien eed schenden breek ik niet!”

Op dit mannelijk woord volgde een even krachtig pleidooi van der Heer van Noordwijk, Johan van der Does, den bevelhebber der zwakke bezetting, die er op wees, dat men onmogelijk in onderhandeling met den trouweloozen en meeneedigen vijand kon treden, daar zijn aanbieding van genade aan allen niets anders was dan een strik, die den argeloozen werd gespannen.

„Ik ben,” zeide hij met geestdrift, „geheel de meening toegedaan van mijn oom, Jakob van der Does en acht het ongeoorloofd van overgave te spreken.”

Jonkheer Jan van Duivenvoorde, Heer van Warmond, de Baljuw van Rijnland, Hendrik van Brouhoven en de Secretaris Jan van Hout, sloten zich bij deze woorden aan. Hun aller betuiging was, dat zij met God begeerden te blijven voor 's lands zaak en den Prins.

De burgemeesters Kornelis van Noorde, van Swieten en Baersdorp sloegen een tegenovergestelden toon aan. De laatste achtte zich van zijn eed ontslagen, daar de Staten de stad troosteloos lieten zitten, vol kommer en rouw. Waarom zich niet met den vijand verstaan, die allen gelijke gratie wilde schenken?

„Beter in ongenade van den vijand, dan in zijne gunst,” zeide Jonkheer Johan van der Does. „De Heere zal ons niet verlaten!”

De wankelmoedigen waren tegen deze besliste taal niet

bestand en zwegen. Een krachtige steun ontviel in deze sombere en donker dagen aan de dappere verdedigers door het sterven van 's Prinsen stadvoogd, Bronkhorst, die steeds het beginsel van verzet had gehandhaafd. Menige traan werd om zijn verlies door arm en rijk vergoten.

Dienzelfden dag stonden in de woonkamer van den deken-fabrikant een viertal jeugdigen diep bedroefd om het ziekbed van Juffrouw Alewijns geschaard. De groote lamp, die van de zoldering afhing, wierp een flauw schijnsel op het gelaat der kranke, wier einde naderde. Aller hart was vervuld met droefheid en geen van allen sprak een woord. Met een door tranen verduisterden blik, aanschouwden allen en laatste worsteling van de geliefde moeder, die met innige liefde voor hare kinderen had gezorgd.

Margaretha weende luid en Gerbrant vouwde zijne handen als tot een gebed. Hij vroeg om stille berusting, om troost en kracht, om een blijden ingang voor de stervende, die nog straks had verzekerd, dat de Heere hare ongerechtigheid had vergeven. In den morgen had zij hem nog vermaand den Heiland te zoeken en niet te rusten voor ook hij Hem had gevonden, die het gebed des nooddriftigen hoort en verhoort.

„Moeder, — lieve moeder!” riep Adriaan, terwijl hij zacht-kens de hand der zieke greep.

De kranke slaat door een zacht geruisch gewekt de oogen op. Voor enkele minuten is het, alsof haar geestkracht terugkeert. Gesteund door haar dochter richtte zij zich nog eenmaal op; met een blik van onuitsprekelijke liefde zag zij allen aan en nauwelijks hoorbaar fluisterde zij: „Vaarwel, mijne kinderen.... Groet uw vader... van mij... Ik hoop u... allen... boven... te ontmoeten”.

Een hemelsche glans blonk op het bleeke gelaat. De ademhaling werd al zwakker. Daar lispelden hare lippen een naam. Margaretha boog zich over hare moeder heen. „Jezus... dierbare Jezus”, — was haar laatste woord. Langzaam zonken de vermoeide leden neder; nog één zucht en haar strijd was volstreden; — zij was verlost!

HOOFDSTUK XII.

De Zeeuwsche Geuzen.

't Was een vreemdsoortige vloot, die tegen den middag van Vrijdag, den 10^{den} September, de Rotte opstevende. Zeven kromstevens, rijkelijk van geschut voorzien en bemand met achthonderd bootsgezellen, gingen vooruit als om den weg te banen voor de talrijke galeien en platgebodemde vaartuigen, die snel door de krachtige handen der talrijke roeiers werden voortbewogen.

Vroolijk wapperden de wimpels en vlaggen in den wind, de zeilen klapperden en over de ruischende golven klonk het echte geuzenlied, het schoone Wilhelmus, dat reeds zoovele moedeloosen in die sombere dagen had opgebeurd, zoovele zwakken gesterkt en vervolgden troost in hunne droefenis had geschonken. Het trompetgeschal begeleidt het gejubel der Zeeuwsche Geuzen, die met vurig verlangen naar de Landscheiding varen, den grooten dijk, die het bedreigde en ongelukkige Leiden van het wassende water scheidt.

Op een der schepen vinden wij den dekenfabrikant in gesprek met den stuurman. „Ik moest derhalve de hoop op geven,” zeide hij op droevigen toon, „om de poorten der stad te bereiken. Gelukkig, dat ik mij nog voor de komst der wachters kon verwijderen. Ik strompelde langzaam verder en wist mij achter eene hoogte in veiligheid te stellen.

Hier verbond ik mijne wonden zoo goed mogelijk en met de bede in het hart, dat God mij mocht behoeden, sloop ik door de wachtposten heen en kwam eindelijk behouden te Rotterdam aan.

Hier vernam ik al spoedig de blijde tijding, dat de Prins den Admiraal Boisot uit Zeeland met zijne geheele macht had ontboden. Toen er nu den derden September een Vlis-singer voor de kaai kwam, spoedde ik mij terstond daarheen. Den volgenden dag ontdekte ik tot mijne vreugde, dat ook gij, den zoon van mijn vriend, u bij de matrozen en het krijgsvolk bevondt. Wat er verder gevolgd is, weet gij. Ik diende mij bij den Vice-Admiraal Claessen aan en werd met blijdschap door hem ontvangen en onder het bootsvolk opgenomen."

"De Heere heeft alles ten goede beschikt en u wonderbaar geleid," antwoordde de aangesprokene, een jonge man van forsche gestalte, terwijl hij met vaste hand de roerpen bewoog.

Alewijns knikte goedkeurend en voor een oogenblik verdwenen de rimpels van zijn gelaat.

"God geve," sprak hij, "dat ik u straks, zij het dan ook voor korten tijd, als gast in mijn huis moge binnenleiden. Gerbrant zal met vreugde zijn vroegeren krijgsmakker ontvangen en ook de overige huisgenooten zullen u van harte welkom heeten."

De oogen van den stuurman glinsterden van blijdschap. De gedachte, dat hij iets zou kunnen aanbrengen tot leniging van den nood zijner vrienden vervulde hem met moed. Evenals alle varens-gasten hunkerde hij naar het uur, waarop zij zich met de ladingen wittebrood en voedzame spijzen toegang tot de stad zouden kunnen banen.

De dappere Boisot, de held der Zeeuwsche wateren, die

bij Roemerswaal en Gorishoek de Spaansche zeemacht geheel vernield en hen voor altijd vrees ingeboezemd had, werd door een schare stoutmoedige helden vergezeld, zooals de Admiraal Adriaan Willems van Zierikzee, Cornelis Claessens van Vlissingen en Joost de Moor, mannen voor wiens zwaard de Spanjaarden niet zonder reden bevreesd waren.

Evenals de stoere mannen, die onder hun bevelen stonden, brandden zij van begeerte den strijd aan te binden tegen Valdez, die de omliggende dorpen en schansen bezet hield. Die oud gediende en geharde Zeeuwsche Geuzen waren wel ruw en wild, maar een in dapperheid en haat tegen Spanje. Allen hadden op pijnlijke wijze den druk van den vreemden overheerscher gevoeld en hoopten nu het vaderland van den gehaten tiran te verlossen.

Meester Alewijns sloeg een opmerkzamen blik om zich heen. 't Was een vreemdsoortig tooneel, dat hier viel te aanschouwen. Daar voer de bonte vloot over de schuimende golven, bemand met de zonen der vrijheid, allen op zee tehuis als in hun element. De vele litteekens, die zij in den strijd op de kielen der watergeuzen en later op de Zeeuwsche stroomen op hun gezicht hadden ontvangen, bewezen duidelijk, dat zij het vijandelijk vuur niet ontliepen, maar steeds in het eerste gelid stonden, zoodra het „enter op!” hen in de ooren klonk. Menig verweerd, ruig gebaard en gekneveld gelaat, was daarbij nog terdege geschrand en gekerfd; zelfs hadden sommigen de huid samengenaaid. Velen beschikten over één vuist, maar waren daarom niet minder vermetel. Vreemdsoortig zagen die geuzen er uit, die op hun hoofd een muts met zilveren halve maan droegen met het bijtend opschrift: „Liever Turksch dan Paapsch!” Rome en Spanje waren in hun oogen één.

Zoo haakten dan deze stoute waaghalzen naar het oogeblik, waarop zij hun rekening met den Spanjaard konden vereffenen en tevens in het lijden der stedelingen verzachting aanbrengen. Onder het geplas der riemen en het kletteren der zeilen en wimpels naderde Boisot's vloot steeds dichter de Landscheiding.

De zon ging onder en kleurde het gele water met een roodachtigen tint en langzaam daalde een donker waas op de overstroomde velden en weilanden. Het gejuich der schepelingen verstomde; de geuzen bemerkten, dat zij de vijandelijke posten dichterbij kwamen en vaster klemden zij de vuurroeren in de vuist.

De Landscheiding, die anderhalven voet boven water stond, moest worden bemachtigd en doorgestoken. Begunstigd door de duisternis, klauterden ongeveer 150 soldaten en een groot getal gravers, met houweelen, spaden en schoppen gewapend, de helling op. Gerrit Meinderts was een der eersten, die zich op den kruin van den dijk verschansten. Hij werd op den voet gevolgd door Ewout Alewijns. Bij het rosse licht der fakkels en lantaarns toog men met ijver aan het werk. De vijand snelde toe en er ontwikkelde zich een ontzettende worsteling, half te water en half te land. Boisots dapperen wisten van geen wijken en na een vinnigen strijd bleven de vermetele geuzen overwinnaars.

Toen de zon aan den gezichtseinder uit het duister opdoemde, kon Gerrit Meinderts zijn vriend verheugd toeroepen: „wij hebben de overhand behouden en zullen nu rechtstreeks op Leiden aanvaren.”

Werkelijk golfde het Maaswater in breede stroomen de vlakten van Rijland binnen. Tsch jubelde Alewijns niet mede. Hij wist, dat de weg naar de veste nog niet open

was, daar de bevrijders straks een groote belemmering zouden vinden in den Groeneweg, een dijk, die op nog geen mijl afstands van hen lag. De vele riet- en wilgenbosschen boden den vijand ruimschoots gelegenheid aan om zich daar te nestelen. Toch vertrouwde hij, dat de Heere de pogingen zou zegenen, die in het werk werden gesteld om Leiden te verlossen.

Dit geschiedde ook. Hoewel de geuzen tot hun teleurstelling op een breeden dijk stuitten, wiens aanwezigheid zij niet hadden vermoed, wisten zij van geen terugkeeren. De eene moeielijkheid volgde echter op de andere. Nog een derde dijk, de Voorweg genaamd, versperde hun het pad. De velden tusschen den vermeesterden dijk en deze stonden niet diep genoeg onder water om verder te kunnen roeien. Ééne vaart slechts verleende toegang tot het Zoetermeer, maar de Spanjaarden hadden de brug over dit water sterk bezet en drie duizend krijgslieden bewaakten dit belangrijke punt.

Hoewel de Admiraal besloot den kamp te wagen, was de ontzetsvloot te schaars van zware stukken voorzien om met goed gevolg de overmacht te kunnen aanvallen. Boisot's volk trok terug en de helpers van de arme stedelingen, waren op hun beurt even machteloos als degenen, die door hun komst, uit hun bitteren nood hoopten verlost te worden. De bodems lagen roerloos in het ondiepe water en onophoudelijk blies de wind uit het Oosten, als wilde hij spotten met de verwachting van de zonen der vrijheid, wier harten van ongeduld klopten om het Spaansche gebroed te verjagen en hunne broederen hulp en verlossing te brengen.

Twee dagen later, op Vrijdag, den 17^{den} September, werden de Spanjaarden opnieuw bestookt. De Prins, thans te

Delft verblijf houdende, had het geschut doen versterken en een hevig vuur werd op den vijand geopend, die de bespringers met gelijke munt betaalde. De Zeeuwen vochten met leeuwenmoed, toch moesten zij afdeinzen daar het water te laag stond om den vijand geheel nabij te komen. Niet lang echter zou de vloot werkeloos blijven liggen. De stuurman wees aan den avond van dien dag zijn vriend, den dekenfabrikant, op het donkere zwerk.

„Er zal een storm opsteken,” riep hij verheugd; „de wind schiet uit en draait meer en meer naar het Noord-Westen.”

De Vlissinger, volkomen met het weder vertrouwd, had zich niet bedrogen. Op hetzelfde oogenblik huilde een forsche bries door het touwwerk, de zeilen klapperden en de schommelende booten schuurden met de wanden tegenelkander, geschokt als zij werden door den loeienden storm, die met woest geweld het water opjoeg, dat wild bruisend verder stroomde. De Zeeuwsche Geuzen sloegen een dankbaren blik naar boven. Zij trokken de ruige mutsen dichter over het hoofd en grepen de riemen met nieuwen moed aan, om hun schepen, die weder vlot geworden waren, in Oostelijk richting verder te roeien. De Spaansche bezetting te Benthuisen en Soetermeer sloeg, door schrik verbijsterd, ijlings op de vlucht en nu zeilde Boisot, onder het gebulder van den storm, westwaarts. Na vinnigen strijd met de vijanden, die hun versterkte post aan de Noord-Aa een tijdlang verdedigden, brak eindelijk de morgen aan. De verschansingen stonden daar doodsch en verlaten. Valdez, bevreesd voor het wassende water en zeker mede voor de geduchte geuzen, was met de zijnen naar Soeterwoude getrokken en liet zoodoende ook deze posten in de macht van het bootsvolk. Nog één dijk, de Kerkweg, hield hun tegen. Noordwaarts

op een uur afstands, lag de benauwde stad, waar de ellende tot een angstwekkende hoogte was gestegen. Daar keerde de wind nogmaals. Het zeewater vloeide weg en roerloos lagen de schepen aan den grond. De Zeeuwsche Geuzen, vijanden van alle logge rust, waren tot werkeloosheid gedwongen en zagen met droevigen blik naar boven, terwijl aan veler hart de zucht ontvlood: „Heere, hoe lange?”

HOOFDSTUK XIII.

De hoogste nood.

Nog altijd hunkerde men in de bedreigde veste met reikhalzend verlangen naar verlossing. Reeds weken was het geleden, dat het doorsteken der dijken den stedelingen was gemeld. De eerste helft van Herfstmaand was verstreken en met den dag steeg de nood hooger. Vol angstige spanning zag men naar den windwijzer, maar immer blies de wind uit het Noord-Oosten.

Gerbrant Alewijns en Floris Ghijsbertz, die zich verzekerd hielden, dat zij staat konden maken op het woord van Oranje, voelden zich bitter teleurgesteld. Terwijl zij naar de borstwering gingen, om daar te waken voor een mogelijken aanval des vijands, wierpen zij een droevigen blik om zich heen. De uitgemergelde bewoners trokken wankelend door de straat; hun flauwe oogen en holle wangen wezen op lijden, nameloos lijden, dat zij hadden doorstaan. De armen der moeders waren te krachteloos om de schreiende zuigelingen te torschen. De kinderen gilden om spijs en

onderzochten de mesthoopen om nog iets te vinden, waarmede zij de maag konden vullen. De weerbare mannen gingen met knikkende knieën naar de wallen en moesten onderweg dikwijls een leuning tot steun aangrijpen. Het vuurroer woog ook onzen vrienden zwaar op den schouder en Floris gevoelde zich in de laatste dagen zwak en doodelijk vermoeid. Beiden hielden zich overtuigd, dat er van Spanje geen genade te wachten was en bleven evenals de wakkere Van der Werff hun eed gestand, ook waar de verbittering meer en meer toenam.

Margaretha zat intusschen in de huiskamer en overpeinsde een woord der vertroosting, dat zij in haren bijbel had gelezen. Opeens werd zij gestoord. Daar buiten klonken verwarde kreten en in de anders zoo stille straat werd het allengs rumoerig. Zij snelde den gang door, opende de deur en blikte voor zich uit.

Een ontevreden menigte, die de ellende en ontbering op het gelaat stonden te lezen, trok voorbij. Hartverscheurend waren de klachten, die men hier kon opvangen. Margaretha wenkte eene vrouw tot zich. „Aafjen, wat doet gij hier?” vroeg zij op deelnemenden toon.

De arme moeder wees met hare ontvleeschte hand op een tweetal kinderen, die kermden van pijn.

„Brood,” lispelde zij, „wij sterven van honger.”

„Kom binnen,” antwoordde Margaretha. „Ik zal mijne kasten doorzoeken; wellicht, dat ik nog eenig voedsel voor uwe kleinen kan vinden.”

Zij mocht het genoeg smaken aan het verlangen der moeder te voldoen, die straks met betraanden blik tot haar opzag. „Dat de Heere u zegene”, stamelde de vrouw en dankend ging zij heen. Een bange zucht ontsnapte aan

Margaretha's gemoed. „O mocht het uur onzer verlossing haast slaan”, snikte zij in stilte. „Het volk wordt wanhopig en zoo God het niet verhoedt, zal men den volhardenden Van der Werff nog om het leven brengen.”

De volkshoop was inmiddels verder getrokken en in de nabijheid der Hooglandsche kerk gekomen. Luider en luider weerklonken de morrendestemmen, die de overgave der stad eischten.

Daar nadert de burgervader. Hij moet juist dien weg langs en ziet zich in een oogenblik door de bleeke en uitgevaste burgers omringd. Mannen en vrouwen toonen hem hunne holle wangen en uitgeteerde ledematen. Moeders, levende geraanten gelijkende, steken hare stervende zuigelingen omhoog en verwijten hem den dood van zoovele ongelukkigen. Schutters, bijna te zwak om de wapenen te voeren, werpen met een grijnzend gebaar musket, dagge en speer aan zijne voeten. Kinderen met vermagerde gelaats-trekken gillen om spijs en een angstige kreet, die door merg en been dringt, galmt over het ruime plein.

Het geroep wordt ontzettend.

„Geef het op”, schreeuwen eenigen op woesten toon, door de vreeselijke benauwdheid, die zij hebben geleden, schier ijlhoofdig gemaakt. „Het uiterste uur is gekomen. Geef het op, indien gij niet wilt, dat de stad ons aller graf zal worden”.

„Brood, — brood!” jammert eene vrouw. „Gij moet ons voedsel geven, of de poorten voor de Spanjaarden ontsluiten. Mijn kind sterft van honger”.

Een schelle stem klinkt snijdend boven de tallooze klachten uit. „Wij zullen de poorten openen en den vijand met geweld binnen laten. De Spanjaard wil ons genade schenken en zal zorgen, dat wij voedsel krijgen.”

Rustig blijft de moedige Van der Werff staan. Gebiedend

zwaait hij met den breedgeranden hoed, ten teeken, dat hij spreken wil. Met vasten blik overziet hij de dreigende menigte, die steeds dichtcr op hem aandringt. De kloekc rijzige held doet een schrede voorwaarts en nadert fier en onverschrokken den woesten hoop.

„Waarom mort gij, burgers,” zegt hij met doordringende stem. „Zoudt gij willen, dat wij onze belofte braken en de stad aan de Spanjaarden overgaven? Dat zou schandelijk zijn na zulk een langen en dapperen tegenstand. En een verschrikkelijk lot zou u gewis wachten, erger dan de hongerdood. Houdt nog enkele dagen vol, de hulp zal zeker komen.”

Deze verzekering was evenwel vruchteloos; het geroep om overgave bleef aanhouden. Toen sloeg hij de hand aan het gevest van zijn degen en ernstig klonk het: „Lieve medeburgers, ik heb een eed gedaan, dien ik met Gods hulp hoop te houden. De stad kan en mag ik niet overgeven. Zoo gij met mijn dood geholpen zijt, ik moet toch eens sterfen en het is mij evenveel of ik val door uwe handen of door die des vijands.

Spijs heb ik niet, maar mijn leven is ter uwer beschikking. Hier is mijn zwaard. Neemt mijn lichaam, snijdt het aan stukken en deelt het onder u, zeover het strekken kan. Ik ben des getroost!”

Verstomd zagen de muiters voor zich neer. Niemand steekt een hand uit naar den geliefden Burgemeester, wiens mannelijk woord aan alle gemor een einde maakt. Er blinkt een traan in het oog van den edelen Van der Werff en op diens bleek gelaat lezen zij het hoe diep hij met hun medelijdt, hoe zwaar, hoe bitter hem hun verzet grieft. Thans beseffen zij vol schaamte het vreeselijke van de gedachte, die zij zoo pas hebben uitgesproken. De doffe oogen glin-

steren opnieuw; de waggelende geraamten worden als met nieuw leven beziel; dat woord vol fierheid heeft hen gestaald en den moed doen herleven. De vertwijfeling maakt plaats voor hoop. Kommer en angst zijn vergeten en de geestdrift is andermaal zoo hoog gestegen, dat allen juichend instemmen met den kreet door een der burgers aangeheven: „Sterven of overwinnen! Leve Oranje!”

Zooveel hun verzwakte leden het toelieten, repten de uitgehongerde burgers zich naar de wallen en met verachting beantwoordden zij de spottaal der Spanjaarden.

„In den uitersten nood,” klonk het schimpend terug op de snoevende woorden des vijands, „zullen wij liever onze linkerhand opeten en de wapenen in de rechter vuist klemmen, dan ons aan u overtegeven. En blijft de redding uit, zoo zult gij niets winnen, want de laatstovergeblevenen onder ons zullen de stad in brand steken, zoodat er slechts puinhoopen overblijven.

Valdez lachte om deze ernstige woorden.

„Zoo onmogelijk het is met de handen aan den hemel te reiken, zoo onmogelijk is het den Prins de stad te ontzetten,” sprak hij trotsch, gerustgesteld door de verzekering der glippers, dat de veste te hoog lag om ooit door het water bereikt te worden.

Noch seyden d'opgeblazen gecker
Tot die van Leyden exellent,
Men soud' eer metten hand bedecken.
De son en 't gansche firmament,
Eer u de Geuskens souden helpen:
Geboren blinde sullen sien,
Als sij u kommersnooden stelpen;
Denckt niet, dat u hulp magh geschien.

Maar wat de geliefde Oranje niet kon, dat zou de Heere doen, — maar op zijn tijd.

Zoo God werkt, wie zal dan keeren?

Er heerschte intusschen weinig drukte onder de woelige zeelieden. De ondervonden vertraging stemde hun somber en lusteloos zaten zij bijeen, nu en dan naar boven turende om te zien of de wind naar het westen draaide. Door eenige krachtige handen voortbewogen gleed eene ranke boot als een meeuw over het schuimende nat. Na weinige minuten hielden de matrozen de riemen in en de stuurman Gerrit Meindertsz dompelde den peilstok in het water.

„Bijna negen duim,” sprak hij mistroostig het hoofd schuddende, „en wij hebben minstens twee voet noodig, zal het ons gelukken de benarde stad te bereiken.”

„Ook ik betreur het diep, dat wij hier werkeloos moeten liggen,” begon een der mannen, in wien wij meester Alewijns herkennen. „De ellende is in de stad tot eene angstwekkende hoogte gestegen en zoo wij niet spoedig hulp brengen, zullen wij wis te laat komen.”

Hij loosde een zwaren zucht en verzonk in gepeins. Een der matrozen lei hem de hand op den schouder en ruw, maar goedhartig troostte hij: „Houd moed, Leidenaar. De Heere zal ons niet verlaten. Zwalken wij thans schijnbaar hopeloos rond, straks zal de Almachtige ons met zijne zegeningen verrassen.”

Weinig later plasten de riemen opnieuw in het water en roeiden de mannen naar hun schip terug, waar zij hun gewone plaats weder innamen.

De aanvoerder zelf, de dappere Lodewijk Boisot, zat mismoedig in zijne kajuit. Hoe gaarne zou hij met zijne geharde krijgers den vijand op het lijf vallen. Krampachtig sloeg hij

de hand aan het zwaard, „Heere,” zuchtte hij, „treed dan toe en verhoor de smeekeingen, die tot U opgezonden worden voor het behoud der stad!” Daar naderde een zijner kapi-teins. Op zeemanswijs groetende, sprak hij: „Admiraal, zoo even zijn hier drie boden uit Leiden gekomen, die u wenschen te spreken.” Boisot's gelaat helderde op.

„Breng ze tot mij,” antwoordde hij haastig, „die mannen zijn mij van harte welkom.”

Weldra hadden de boden naast den vlootvoogd plaats genomen. In hunne handen droegen zij eenige duiven, die schuw de kopjes in de veeren verborgen. Een der mannen, wien evenals zijnen metgezellen het doorgestane lijden breede rimpels op het vermagerde gelaat had gegroefd, nam het woord en schetste hem den zorgelijken toestand der veste. Hij deelde hem mee, hoe bijna elk pad was versperd en dat de weg door de lucht alleen vrij was. Daarom brachten zij hem deze duiven, door een der stadgenooten, Willem Cornelisz, ter wille van de goede zaak afgestaan. Boisot zou deze vogels als briefdragers kunnen gebruiken en zoo het stedelijk bestuur in den uitersten nood nog altijd eenig schrijvers kunnen toezenden.

De Admiraal sidderde bij het vernemen van zooveel leed, als de boden schetsten. Ruim vijfduizend menschen waren bezweken en nog vermeederde de sterfte met den dag. Toch liet de wakkere man niets blijken van de moedeloosheid, welke zich ook van hem was beginnen meester te maken.

„Met 's Heeren hulpe,” zeide hij, „zijt gij binnen weinige dagen verlost. God neme u met ons allen in Zijne heilige hoede.”

Toen verliet hij de mannen om zijn bezorgd gemoed tegenover den Prins uit te storten. „Zoo de Heere,” schreef hij, „met het ophanden zijnde springtij geen sterken en

gunstigen wind geeft, zullen wij de onderneming moeten opgeven. De ellende in de stad is verschrikkelijk!”

De bedrijvige Zeeuwen zaten lusteloos bijeen, of hielden zich bezig met het nazien en poetsen hunner wapenen. Met den Admiraal kenden zij geen vuriger wensch, dan het ruime sop te kiezen en hun musket op het hart des vijands te richten.

„Ik wou, dat de Prins kwam,” sprak Dirksz tot Gerrit Meindertz. „Hij zou ons zeker met goeden raad dienen.”

Deze wensch werd spoedig vervuld. Een fraai jacht voerde den geliefden Prins naar zijn beminde geuzen, die met hun mutsen den lang verbeide een hartelijken welkomst met wuifden.

Van het Admiraalschip wenkte de Prins, dat hij spreken wilde. Alles werd stil, men hoorde alleen het geluid van den wind, die de vlaggen en wimpels deed ratelen. De ruwe krijgers luisterden met ingehouden adem; als kinderen lieten zij zich vermanen, bestraffen en besturen. Toen de Prins zweeg barstte er opnieuw een luid gejubel los en allen namen met geestdrift beziel, zich voor al hun krachten in te spannen tot bespoedigen van het ontzet. Men besloot den kerkweg te overmeesteren. De nood was hoog, — de ellende onbeschrijfelijk, hoe als men eens te laat kwam en de Spanjaarden het beulenzwaard op den hals van het kermend volk hadden gezet.

Nog eenmaal sprak Oranje den zijnen moed in, toen zette het vaarttuig weder koers naar Delft. De jubelkreten van het bootsvolk vergezelden den Prins en nog bracht de wind hem een flauwen nagalm van het echte geuzenlied over, toen de verre afstand hem reeds lang aan het oog der dappere schaar had onttrokken.

HOOFDSTUK XIV.

De verlossing.

In de woning van den dekenfabrikant vinden wij twee dagen later, tegen het vallen van den avond, het kleine gezin bijeen. Adriaan is afwezig.

't Is schemerig daar binnen en de hoeken van het vertrek zijn in een geheimzinnig duister gehuld. In het hart der jeugdigen is het ook donker, somber en treurig. Een waas van droefheid, gelijk aan den valen sluier, dien de nacht over de aarde uitspreidt, ligt op aller gelaat.

„Nog altijd blijft het ontzet uit,” zuchtte Gerbrant. „Konden wij slechts medewerken tot het bespoedigen van het uur onzer vrijmaking, maar onze krachten zijn als verlamd en tegenweer van onze zijde is zoo goed als onmogelijk.”

„De Spekken zullen voorzeker het doorsteken van elken dam hardnekkig beletten,” zeide Floris. „De kloeke Zeeuwen zijn echter niet bevreesd voor het geschut der schansen, noch voor het staal des vijands. O dat de Heere ons hielp en uitkomst wilde geven.”

„Ik word hoe langer hoe zwakker en lang zal ik het niet meer uithouden,” begon Margaretha op droevigen toon. „Bovendien pijnigt mij de onzekerheid omtrent het lot mijns vaders, wiens gemis mij dubbel zwaar valt, nu onze lieve moeder is heengegaan. Ik huiver bij de gedachte, dat hij door de Spanjaarden gevangen genomen is.”

Hare stem beefde en de oogen der maagd vulden zich met tranen.

„Ik vertrouw, dat mijn goeden meester zich heeft gered,”

sprak Floris geruststellend; „wellicht bevindt hij zich te midden der moedige helpers en zullen wij hem spoedig wederzien. Maar stil — ik hoor de klokken luiden. Er zal ongetwijfeld een aflezing worden gehouden. Misschien tijding van Oranje.”

„Leve de Prins”, klonk het opeens. Adriaan stormde het vertrek binnen en met eene stem, die van aandoening trilde, zeide hij haastig: „Heerlijk nieuws; de redding is nabij! Zooeven heeft een duif de tijding gebracht, dat de Prins gisteren in persoon op de vloot is gekomen”.

Aller gelaat teekende namelooze blijdschap.

„Oranje op de vloot? Hebt gij goed gehoord?” riep Gerbrant ontroerd.

„Zeker, broeder,” jubelde de knaap. „Ik stond op de markt toen de aflezing geschiedde en geen woord is mij ontgaan.”

Margaretha vouwde de handen als tot een gebed.

„God zij geloofd”, stamelde zij. „Zoo is er dan toch uitzicht, dat wij van deze jammerlijke belegering verlost zullen worden. Hij, die boven bidden en denken zegenen wil, zal thans verder zorgen.”

„Die tijding is beter dan spijs en drank,” riep Floris. „En beter dan de sobere bete, die ik u vermag te geven,” zeide Margaretha, terwijl zij de spinde opende om er het weinige voedsel uit te nemen, dat hun nog was overgebleven.

Op ditzelfde uur werd veler verslagenheid door blijde hoop vervangen. Het morgenrood van een nieuwen en schoonen dag zou spoedig aanbreken, al pakten twee dagen later zwarte wolken zich aan de lucht samen en woei de wind, thans naar het Noord-Westen gedraaid, met bulderend geweld over zee en land.

De watervlakte werd hevig beroerd, de storm beukte de stranden en het springtij joeg de stijgende baren de Maasgolven te gemoet. Met vereenigde kracht stroomden deze door de open sluizen en de doorgestoken dijken over de lage velden, heinde en ver alles onder hun schuim bedekkende.

De Geuzen ademden weer ruim in den ontzaglijken stormwind die door het want en het touwwerk gierde. Velen hunner zagen trillend van vreugde, hoe hunne schepen al hooger werden opgeheven en langs menige gebruinde wang rolde een traan.

Meester Alewijns drukte, door zijn gevoel overweldigd, den stuurman in vervoering de hand.

„De Heere heeft Zijne posten en boden gezonden,” jubelde hij. „Het is duidelijk merkbaar dat de storm uit het Zuid-Westen komt; het water rolt reeds landwaarts in en zal spoedig de vlakte voor Leiden bereiken. God alleen de eere!”

„Amen”, sprak Gerrit Meindertsz. „De Heere zelf roept ons als het ware ten arbeid. Laat ons zien hoe hoog het water al gerezen is.”

De beide mannen sprongen in eene boot en eenige riemslagen voerden hen spoedig de naaste schepen voorbij. De stuurman liet den peilstok neer. „Water in overvloed,” riep hij verheugd, „meer dan twee voet!”

De ontzetvloot zeilde nu onder het loeien van den storm en de zwarte duisternis verder.

„Werda!” riepen de soldaten van de wachtschepen voor den Kerkweg gelegen, waar zij donkere massa's spookachtig uit den nevel zagen oploemen. Een hevige losbranding van Boisot's geschut volgde en snel springen zij over op den wal en verkondigen, dat de vermetele Geuzen naderen. In korten tijd werden de beletselen weggeruimd en straks

golfde het water in breede golven door de gegraven openingen en deed velden en polders onder zich verdwijnen. Toen de zon op den morgen van den 2^{den} October haar vriendelijk licht in den vloed weerspiegelde lag de dijk achter de kloeke bevrijders en hadden Valdez knechten den aftocht geblazen.

In de benarde stad gaf menig gemoed zich lucht in een kreet van blijde verrassing. Het verheugde volk plaatste vaandels op de wallen en bond vlaggen aan de roeden der molenwieken om den wakkeren mannen een welkom toe te seinen. Met ongeloofelijke inspanning gingen de schepen vooruit, maar eindelijk ruimer water vindende, stoven zij in snelle vaart over het verdronken land. Het vuur der kanonnen verlichtte de schemering en in schromelijke verwarring zocht de vijand zich buiten het bereik der kogels te stellen. Maar de Geuzen mikken scherp en omsingelen de vluchtenden aan alle zijden. Velen raken het pad bijster en vinden in de sloten een jammerlijken dood. Dirksz joeg den vijand in het water na en maakte ieder af, die zich niet spoedig genoeg aan het gevaar wist te ontworstelen.

Na enkele minuten was de strijd voor goed beslist en Alewijns mocht met de dappere Zeeuwen een luid gejuich aanheffen over den triomf, dien God hun op den vijand had doen behalen. Maar niet lang bleven zijne gedachten bij den strijd bepaald. Ginds rees de St. Pieterskerk hoog boven de huizenmassa omhoog. Daar lag zijn woonplaats, het fel bedreigde Leiden. Zou hij de zijnen wederzien, of had wellicht de pest hen allen ten grave gesleept? Weemoedige gedachten rezen er op in zijne ziel, maar eindelijk stamelden zijne lippen een stil gebed en zachtkens fluisterde hij: „Heere, uw wil geschiede!”

Nog ééne schans belette den Zeeuwen den voortgang; het was de sterkte te Lammen, die zich somber en dreigend in de verte verhief, het middelpunt van Valdez' macht!

Boisot schreef aan den Prins, dat hij den volgenden dag Lammen hoopte te beschieten; mislukte de onderneming, dan was Leiden verloren en stond het hachelijk met geheel Holland. In de stad wachtte men trillend van vreugde de dingen af, die komen zouden. Men zag, dat het in de verte wemelde van zeilen; daar was dus brood en vleesch in overvloed!

De ondergaande zon wierp intusschen haar weemoedig licht over de watervlakte; toen viel de schemering in en langzaam werd het donker over het verdrongen land en de bedreigde stad. Het was een kalme, maar voor Leiden merkwaaardige en rijk gezegende nacht!

Een zilverwitte nevel zweefde bij het aanbreken van Zondag, den 3^{den} October, over de velden en op de schepen van Boisot, zoowel als in de stad, kwam alles in beweging. Gerbrant en Floris begaven zich naar de wallen. Eene onverklaarbare en geheimzinnige onrust had zich van beiden meester gemaakt. Met hun medeburgers hunkerden zij naar het oogenblik, waarop zij de Zeeuwsche Geuzen in hun aanval op de dreigende sterkte zouden kunnen ondersteunen.

„Alles is gereed,” sprak Ghijbertsz. „Het pleit zal straks worden beslist. De Kapitein der vrijbuiters, Gerrit van der Laau, bevindt zich daarginds met zijne schuiten, om ieder oogenblik gereed te kunnen zijn. God geve, dat deze dag onvergetelijk voor ons moge worden.”

„Ik ben niet zonder zorg,” antwoordde Gerbrant. „In de nabijheid van de Koepoort is een gedeelte van den stadswal

ingestort. Zoo de vijand door die bres binnendringt, zijn wij verloren!..."

"Houd moed," fluisterde de bediende. „Mijn goede meester, uw vader, zou ons gewis toevoegen: is dan des Heeren arm verkort? Hij zal gewisselijk uitkomst geven! Maar zie — de zon breekt door de nevelen heen, en ginds, neen, ik bedrieg mij niet, komen de schepen aanzeilen, die voldoende voedsel voor ons allen bevatten!" En Gerbrant de hand op den schouder leggende, wees hij, met een glans van vreugde op het gelaat, recht voor zich uit.

„Daar — daar!" juichte hij, „zij komen!"

Gerbrant tuurde scherp in de aangewezen richting en ook zijn oog ontdekte de wapperende wimpels en vlaggen, die zich langzaam voortbewogen. Al de stedelingen, mannen, vrouwen en kinderen konden zich niet verzadigen aan den aanblik der vloot.

Meester Alewijns stond op de voorplecht van een der schepen en peinzend staarde hij voor zich uit. Zijn hart riep tot God, om hulp en uitkomst en — een heerlijk wederzien van al de zijnen.

In de verte lag de sterke schans; een beeld der eenzaamheid. Geen enkel geluid werd vernomen en de glimmende wapenrustingen der Spaansche strijders zag men niet. Wat te denken? Hadden de vreemde vendels, door schrik aangegrepen, heimelijk hun post verlaten, of had Valdez de stad vermeesterd en door een Spaanschen moord op eenmaal de veege levens afgesneden?

Een dertien jarige weesjongen had des nachts toen hij over den omtrek tuurde opgemerkt, dat gloeiende punten zich als dwaallichten in geordende rijen door de dichte duisternis hadden bewogen. Hij besloot hieruit, dat de Span-

jaards afgetrokken waren. Wellicht viel daarginds iets voor hem te eten.

Hij besloot een bezoek aan de sterkte te brengen en den burgers de zekerheid te verschaffen hoe het daarbinnen was gesteld.

Hem werden twee drie-guldens beloofd als hij dit waagstuk volbracht. Een bootje voerde hem aan de overzijde der gracht en zoo snel zijne krachten het toelieten, verwijderde de weesjongen zich in de richting der schans. Aller oogen volgden hem. Daar verdwijnt hij; vragend zien de Leidenaars elkander aan. Zou hij gevangen genomen zijn? Maar neen, daar vertoont zich zijn gestalte op den noordelijken wal. Hij zwaait met den vilten hoed, als riep hij: „Het roofnest is ledig en de weg vrij!”

Niemand durfde zich echter met die blijde hoop vleien. Hadden de Spanjaarden hem wellicht tot dit sein gedwongen? Gijsberth Schaeck, die met nog twee van Van der Laans mannen den knaap op den voet waren gevolgd, was intusschen de wallen nabij gekomen. Een enkele blik overtuigde hem, dat de sterkte ledig was en snel waadde hij voor het water om den Zeeuwen deze blijde tijding mede te deelen. Straks ging hij weder naar de stad terug en bracht als een onwedersprekelijk teeken, dat de vurig afgesmeekte redding was verschenen, een pot gekookte hutspot mede.

Nu was het vermoeden zekerheid geworden en eene onbeschrijfelijke vreugde doortrilde elks hart. De wanhoop zag zich door onuitsprekelijke blijdschap vervangen en geheel de stad vierde het feest harer verrijzenis. De ijzeren boei, die het benarde volk zoolang had omkneld, was verbroken en dankend mocht men de handen vouwen om Gode de eer te geven, die zulk een wonder had gewrocht.

„De Heere heeft een schrik over onze vijanden doen komen,” juichtte Floris. „Leiden is ontzet! God zij geloofd.

Gerbrant drukte zijn vriend in vervoering de hand en zijn hart gaf zich lucht in woorden van lof en dank.

De Zeeuwsche Geuzen waren niet minder verheugd. Uitgelaten van vreugde maakten zij zich gereed om met de reddingsvloot door te varen. Menig oog tintelde van ongewonen glans nu hun opoffering met zulk een goeden uitslag was bekroond. „De Heere heeft ons wonderlijk verhoord,” sprak Gerrit Meindertsz. „Hij heeft de stad verlost, daarom Hem de eere!”

„Amen,” herhaalde Alewijns tot snikkens toe bewogen. De reddingsvloot voer nu onder het gejubel van het bootsvolk verder, voorafgegaan door de schuiten van Van der Laan. Alle beletselen waren reeds weggenomen en statig voer de vreemdsoortige vloot, vol geladen met voedsel voor de uitgehongerde stedelingen, vaartuig achter vaartuig, door de Vliet de stad binnen.

Het was Zondagmorgen, den 3^{den} October, omstreeks 8 uur. Al de kaaien en wallen stonden vol volk en aan de Vlietbrug ontwikkelde zich een aandoenlijk tooneel. Hier verdrong zich de uitgehongerde menigte en hijnend van begeerte strekten allen armen en handen uit om de levensmiddelen te ontvangen. Het scheepsvolk was diep geroerd en wierp, daar van ordelijk deelen geen sprake kon zijn, met ruime hand, brood, kaas en haring onder de uitgevaste Leidenaars. De meesten hunner hadden in geen zeven weken brood geproefd en alles, wat hun werd toegeworpen, werd met gulzigheid verslonden.

Welk een blijdschap! Een luid gesnik belette zelfs velen ook maar een enkel woord te kunnen spreken. Sommigen

wierpen zich in het water en zwommen naar de schepen, gevolgd door anderen, die tot aan den hals toe in het water liepen en juichend de vloot tegemoet trokken.

Onder het aanheffen van een luiden jubelkreet snelden kinderen, ruim van spijs voorzien, naar hunne ouderlijke woning, om vader of moeder het heerlijke voedsel te brengen, terwijl de mannen haastig de stad inliepen om de algemeene behoudenis overal te verkondigen.

„Leiden is ontzet! De Heere zij eeuwig geprezen!” Deze juichtoon weergalmde in alle wijken.

Dubbel treurig was het lot van hen, die met zooveel gulzigheid zich trachtten te verzadigen, dat zij met het brood tusschen de tanden eensklaps stierven. Na groote ontbering kwamen zij te midden van den overvloed om, en „na 't ontworstelen van velerlei ramp, sneuvelde zij in de haven des behouds!”

De regeering nam echter krachtige maatregelen om dit voor het vervolg te voorkomen.

Treffend was de ontmoeting tusschen de bevelhebbers der vloot en het bestuur der stad. Hunne aangezichten glinsterden van ongeveinsde vreugde, toen zij elkander verwelkomden en met broederlijke liefde de handen drukten. Er werd weinig gesproken, maar de traan, die in het oog der edele vaderlanders blonk, zeide meer, dan woorden het konden doen.

De dekenfabrikant drong door de woelende schare en blikte onderzoekend om zich heen. Zijn hart klopte van hoop en vrees. Daar ontdekte zijn oog twee gestalten. De een is Gerbrant en de ander Floris, zijn trouwe bediende. Een kreet van vreugde ontsnapte aan zijn borst. Gerbrant zag op en haastig snelde hij eenige schreden verder om juichend zijn vader in de armen te vallen. Geen van bei-

den sprak een enkel woord; nu ijldo ook Floris toe en drukte zijn meester in vervoering de hand.

„God zij geloofd,” riep hij uit. „De Spanjaarden zijn voor-
goed verdwenen. Wij zullen evena/s voorheen den arbeid
kunnen hervatten. Zoeken wij thans Adriaan en Margaretha
op, opdat ook zij u mogen begroeten!”

„Waar is uwe moeder?” vroeg Alewijns in gespannen ver-
wachting zijn zoon aanziende.

Gerbrant keerde zich om; hij trachtte zich zelf te beheer-
schen, maar zijn gevoel overmeesterde hem en hij weende
zacht. „Zij is heengegaan,” zeide Floris, „en is reeds bij
Christus, waar zij ook u allen eens verwacht!”

Als verpletterd stond Alewijns een oogenblik stil; de
krachtige man was hevig geschokt en beefde als een riet.
Toen vloeide er een tranenstroom uit zijne oogen, die be-
wees hoe diep hij zijne trouwe gade had bemind.

„Moeder heeft ons de trouwe hoede des Heeren bevolen,”
sprak Gerbrant thans, „en mij opgedragen u te zeggen, dat
zij ons daar boven hoopt weer te zien. Zij is in vrede
gestorven.”

„Ik weet, dat ik eens tot haar zal gaan,” zeide de be-
droefde echtgenoot. „De wil des Heeren geschiede.”

Zij waren de woning genaderd en traden binnen, onder
het gejubel van den knaap, die tot zijn onuitsprekelijke
vreugde zijn vader had herkend. In de kamer rees nog
iemand van hare zitplaats. De doorgestane ellende had ook
bij haar de onmiskkenbare sporen achter gelaten en den blos
der gezondheid door een vaal bleek doen vervangen. Zij
raapte al haar krachten te zamen en schreed door het ver-
trek, maar de maagd wankelt, de blijdschap heeft haar als ver-
lamd. Daar strekken zich twee krachtige armen naar haar uit.

„Margaretha,” roept Alewijns verheugd en hij drukt zijne dochter trillend van blijdschap aan zijn hart.

„Vader, lieve vader,” stamelt het meisje en een glans der hoogste verrukking glijdt over haar schoon gelaat.

Een uur later begaf de dekenfabrikant zich met zijne huisgenooten, die onder den indruk der groote verlossing en van het heerlijk wederzien oogenblikken van reine vreugde hadden gesmaakt, naar de St. Pieterskerk, om daar den Heere voor Zijne oneindige goedheid en onvoorziene barmhartigheid te loven en te danken.

„Geen van allen,” zeide Alewijns, „mag heden in Gods huis ontbreken. Wij behooren Hem te danken met geheel ons hart!” Een groote menigte volks was hier reeds te zamen gekomen. De dappere Zeeuwsche Geuzen namen plaats naast de trouwe schutters en de burgers van allerlei stand en rang. Vreemd staken hunne grove, ruige pjen af bij de blinkende wapenrustingen der bevelhebbers en soldaten. De onverschrokken Boisot ontbrak er evenmin als de wakkere Van der Werff en de dappere Van der Does. De arme poortersdochter boog zich naast de deftige vrouwe; allen vereenigden zich hier als begenadigden in een plechtig, ootmoedig gebed. Het was eene godsdienstoefening, die niemand ooit zou vergeten.

Pieter Cornelisz besteeg den kansel. Nog nooit had hij een dankstond als deze geleid. Hij nam het psalmboek van Da-
theen en verzocht de vergaderden met hem uit den negenden Psalm aan te heffen:

„Heer, ick wil U nyt 's nerten grond
Prysen, en over al doen condt
Uw wonderen in alle wycken,
Die niet en zijn om vergelijcken.

In U wil ick wesen verblijdt,
 Dat is mijn vreught tot deser tijd.
 Uwen naam schoon wil ick ook prijzen,
 En U met lofsangh eer bewijzen.

Omdat door Uwe groote macht,
 Mijn vijant wijkt en vliet met kracht
 En dat hij neder leyt geslagen
 Door Uw aanschijn, swaer om verdragen."

De stem van den leeraar beefde van aandoening. Hij had met zijn kudde al den nood en al het lijden doorgemaakt en ook zijn hart liep over van lof en dank. Onder ademlooze stilte luisterde de menigte toe; het eenig geluid was een zacht gesnik der overkropte gemoederen. De lofpsalm werd aangeheven, maar slechts weinigen brachten hem ten einde. Tranen, stroomen van tranen verstikten aller stem; het lied des lofs veranderde in een luid geweën. Dat gesnik was welsprekend, die onuitgesproken verzuchtingen waren den Heere welgevallig.

Diep geroerd keerde Alewijns met de zijnen huiswaarts. In hun midden bevond zich Gerrit Meinderts, die door zijne vrienden met blijdschap werd begroet en spoedig met zijn vroegeren krijgsmakker Gerbrant in een druk gesprek was gewikkeld. Te huis gekomen ontsloot de dekenfabrikant den bijbel om tot zijn eigen troost en hun aller versterking uit het dierbare Godswoord te lezen van de eeuwige trouwe des Heeren, die de Zijnen uit allen nood en dood verlost.

„De dagen van druk en lijden zijn voorbij,” sprak Meinderts op een toon der grootste vreugde. „De Heere heeft alles wèl gemaakt.”

„Amen!” herhaalden allen zacht.

En plechtig ruischte straks het psalmgezag naar boven:

„Gij hebt uw vijanden verjaecht,
Om bij uw volk seer onversaecht
Te wonen vroegh en spade.
Geloofst zij Godt, die ons met een,
Onderhoudt en zegent gemeen,
Door zijn kracht en genade.
God de Heer is ons' saligheyt,
Hij toont ons zijn goetgunstigheid,
Door verlossingen machtigh:
Het is God, die zijn volk vrijstelt,
En maakt dat het blijft ongequelt,
Van 't doots geweld zeer krachtigh!”

De dappere Zeeuwen waren intusschen naar buiten getrokken, om de Spanjaarden uit de omstreken te verjagen. In de tent van Valdez vonden zij eene schets van Leidens beleg, benevens afbeeldingen der veste en van de omstreken. Op een dezer stukken had de opperbevelhebber in 't latijn geschreven: „Vaarwel, o stad met uwe omliggende sterkten. Om het water zijt gij verlaten, niet om het geweld des vijands!” Had hij de waarheid willen spreken, dan zou hij hebben erkend, dat God zelf zijn machtige arm had uitgestrekt en hem met zulk een verbaasdheid had geslagen, dat hij in allerijl was vertrokken.

Aan den avond van den volgenden dag verscheen de geliefde Prins van Oranje, die zulk een werkzaam aandeel aan het ontzet had genomen, te midden der jubelende menigte, om met haar God te loven en te danken. Een onbeschrijfelijke vreugde doortrilde ieders hart. Oranje verzekerde hun, dat hun nakomelingen de vruchten zouden pluk-

ken van hun opofferende liefde voor het vaderland. Hij gaf den Leidenaars te kiezen tusschen vrijdom van sommige belastingen of eene hoogeschool. Zij deden eene keuze vol geloofsmoed en in het begin van het volgende jaar zou „de Leidsche Academie ten behoeve des geloofs” verrijzen, die tot in verre geslachten Nederland ten zegen zou zijn.

Het bestuur der stad besloot voortaan ieder jaar den 3^{den} October godsdienstig te vieren, „met bidden en loven tot onversterfelijke gedachtenis.”

Op dienzelfden dag beschikte de Heere een storm uit het Noord-Oosten, die het water, dat zijn dienst had verricht, met bulderend geweld weder naar zee dreef. Weldra waren de sporen van den krijg uitgewischt en mocht men zich weder in het rustig bezit zijner eigendommen verheugen.

Tegen het einde van November ontruimden de vijanden de Waddingerschans; het laatste bolwerk hunner macht. Heinde en ver was nu geen Spanjool meer te bespeuren. Gode voor alles de eere, want Hij heeft Leiden verlost, — Hij alleen!
